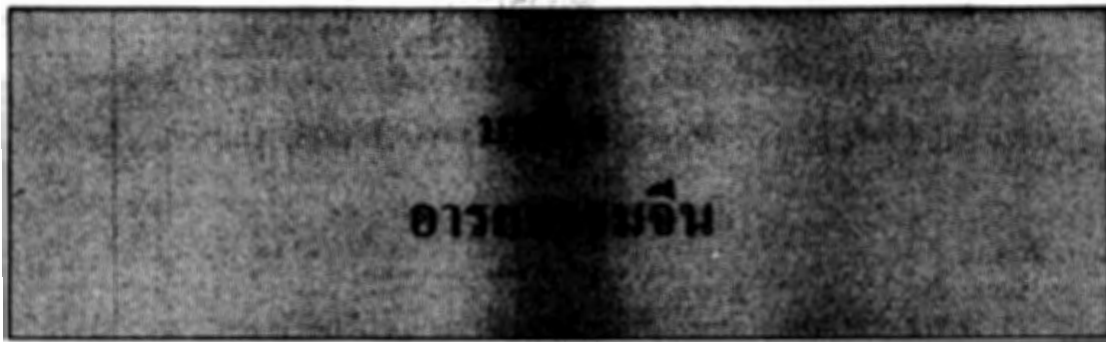


ตอนที่ 4
อารยธรรมเอเชียตะวันออก

	หน้า
บทที่ 1 อารยธรรมจีน	265
บทที่ 2 อารยธรรมญี่ปุ่น	301
บทที่ 3 อารยธรรมเกาหลี	325

ประเมินผล

นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอารยธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไร



เค้าโครงเรื่อง

1. สถาปนามิติศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ
2. อารยธรรมจีนสมัยเริ่มแรก (4000 ปีก่อน ค.ศ. – 221 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (4000 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.2 ราชวงศ์เฉียน (2205–1766 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.3 ราชวงศ์ซาง หรือยิน (1766–1122 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.4 ราชวงศ์โจว (1122–221 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.4.1 ราชวงศ์โจวตะวันตก (1122–771 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 2.4.2 ราชวงศ์โจวตะวันออก (771–256 ปีก่อน ค.ศ.)
3. อารยธรรมจีนสมัยก่อตั้งเป็นอาณาจักร (221 ปีก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 1279)
 - 3.1 ราชวงศ์จิ้น (221–206 ปีก่อน ค.ศ.)
 - 3.2 ราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อน ค.ศ.–ค.ศ. 220)
 - 3.3 ราชวงศ์สุย (ค.ศ. 580–618)
 - 3.4 ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618–907)
 - 3.5 ราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960–1279)
4. อารยธรรมจีนสมัยปลายศตวรรษที่ 13–19
 - 4.1 ราชวงศ์มองโกล หรือราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1279–1368)
 - 4.2 ราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368–1644)

4.3 ราชวงศ์แมนจู หรือราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644–1912)

5. อารยธรรมจีนสมัยศตวรรษที่ 20

5.1 สมัยสาธารณรัฐ (ค.ศ. 1912–1949)

5.2 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1949–ปัจจุบัน)

สาระสำคัญ

1. **สภาพภูมิศาสตร์** จีนมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีอาณาเขตใหญ่ที่สุดในเอเชีย พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 2 ใน 3 ปกคลุมด้วยภูเขา เทือกเขา และที่ราบสูง นอกจากนี้มีแม่น้ำที่มีความยาวติดอันดับโลก และทะเลทรายที่สำคัญหลายแห่ง

2. **อารยธรรมจีนสมัยเริ่มแรก 4000 ปีก่อน ค.ศ. – 221 ปีก่อน ค.ศ.**

2.1 สมัยก่อนราชวงศ์ ที่สำคัญได้แก่เครื่องปั้นดินเผา พบมากทางภาคเหนือของประเทศ มีอายุประมาณ 4000 ปีก่อนคริสตกาล จนกระทั่งประมาณ 1000 ปีก่อนคริสตกาล

2.2 ราชวงศ์เฉียน ศูนย์กลางความเจริญอยู่ใกล้ลุ่มแม่น้ำเหลือง บริเวณมณฑลส่านซี ทางภาคตะวันตกของประเทศ ส่วนใหญ่ได้แก่ทางด้านการปกครอง การเกษตร และที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

2.3 ราชวงศ์ซางหรือยिन ศูนย์กลางความเจริญยังคงอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเหลืองในมณฑลเหอหนัน เหอเป่ย์ และฉันตุง หรือทางภาคตะวันออกของแผ่นดินจีน ความเจริญส่วนใหญ่เป็นทางด้านการปกครอง ศาสนา ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ

2.4 ราชวงศ์โจว แบ่งออกเป็น 2 สมัย คือ สมัยโจวตะวันตก (1122–771 ปีก่อน ค.ศ.) ศูนย์กลางความเจริญอยู่ทางภาคตะวันตกของมณฑลส่านซี อีกสมัยหนึ่งคือสมัยโจวตะวันออก (771–256 ปีก่อน ค.ศ.) ศูนย์กลางความเจริญอยู่ในมณฑลเหอหนัน

2.4.1 ความเจริญของราชวงศ์โจวตะวันตก ส่วนใหญ่ยังคงเป็นความเจริญที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ซาง ที่เปลี่ยนไปก็มีแต่ก็เพียงเล็กน้อย

2.4.2 ความเจริญของราชวงศ์โจวตะวันออก มีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าในสมัยโจวตะวันตก

8. อารยธรรมจีนสมัยก่อตั้งเป็นอาณาจักร (221 ปีก่อน ค.ศ.—ค.ศ. 1279)

8.1 ราชวงศ์ฉิน ต้นราชวงศ์ฉิน ได้แก่ จักรพรรดิฉิน ซี ช่งเต้ อดีตเป็นเจ้าผู้ครองนครจีน ได้รับการยกย่องว่าเป็นจักรพรรดิพระองค์แรกของประเทศจีน ทำการปราบปรามนครรัฐใหญ่น้อยเข้าด้วยกัน และต่อมาแผ่นดินนี้รู้จักกันในชื่อประเทศจีน ศูนย์กลางการปกครองอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำวยในมณฑลส่านซี ในสมัยนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในประเทศ

8.2 ราชวงศ์ฮั่น ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ได้แก่ หลิวปัง อดีตชาวนาผู้กลายเป็นโจรเพราะไม่อาจทนต่อความเป็นเผด็จการของผู้ปกครองแห่งราชวงศ์ฉินได้ ราชวงศ์ฮั่นแบ่งออกเป็น 2 ยุค ได้แก่ ฮั่นยุคแรก หรือฮั่นตะวันตก มีศูนย์กลางการปกครองที่มณฑลชานซี และฮั่นยุคหลัง หรือฮั่นตะวันออก มีศูนย์กลางการปกครองที่มณฑลเหอหนัน ความเจริญของราชวงศ์ฮั่นที่เด่นคือทางด้านกรปกครองที่ยังคงใช้รูปแบบกรปกครองที่ใช้กันในสมัยราชวงศ์ฉิน แต่มาตรการการลงโทษทุเลาลง ความเจริญส่วนใหญ่อยู่ทางด้านการทหารและเศรษฐกิจ และความเชื่อทางด้านปรัชญา พุทธศาสนาเข้ามาในจีนในสมัยนี้

8.3 ราชวงศ์สุย ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ จักรพรรดิเวินตี้ เมืองหลวงตั้งอยู่ที่เมืองฉางอัน ในมณฑลส่านซี ราชวงศ์นี้มีอายุสั้น แม้จะไม่ได้สร้างผลงานความเจริญไว้มากมายอย่างราชวงศ์อื่น แต่ในระยะเวลาไม่กี่ปีได้สร้างผลงานที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่แผ่นดินจีน ขยายอำนาจทางทหารแผ่ขยายอาณาเขตได้กว้างขวาง และทำการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเริ่มขุดคลองหลวงเชื่อมภาคเหนือกับภาคใต้เข้าด้วยกัน และการก่อสร้างพระราชวังที่สวยงาม

8.4 ราชวงศ์ถัง ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ หลี หยวน หรือพระเจ้าถัง เกาสู่ ความเจริญในสมัยนี้ส่วนใหญ่เป็นผลงานของ หลี ซื่อ หมิน หรือพระเจ้าถัง ไถ จง และพระนางหวู หรือพระนางบูเชกเทียน ศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองฉางอันในมณฑลส่านซี ในสมัยนี้เป็นสมัยที่ได้รับการยกย่องเป็นอย่างมากว่าเป็นสมัยที่มีความเจริญสูงสุดในประวัติศาสตร์ของจีน

8.5 ราชวงศ์ซ่ง ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ เจา กวง ยิน หรือจักรพรรดิไท่จื่อ ศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองไคเฟิง ในมณฑลเหอหนัน เรียกราชวงศ์ซ่งเหนือ ต่อมาย้ายไปตั้งเมืองหลวงใหม่ทางภาคใต้ที่เมืองหังโจว ในมณฑลเจ้อเจียง เรียกราชวงศ์ซ่งใต้ ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคที่เจริญสูงสุดทางด้านเศรษฐกิจ ลัทธิขงจื้อใหม่เริ่มปรากฏขึ้นในสมัยนี้ รวมทั้งความเจริญทางด้านศิลปกรรมและวรรณกรรม

4. อารยธรรมจีนสมัยปลายศตวรรษที่ 13—19

4.1 ราชวงศ์มองโกลหรือราชวงศ์หยวน เป็นสมัยที่จีนตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาวต่างชาติจากทางภาคเหนือ แม้เป็นชาวต่างชาติ แต่การยอมรับอารยธรรมจีนมาตั้งแต่ก่อนเข้ามาแผ่นดินจีน ทำให้ความเจริญในสมัยนี้ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบของจีนแท้ ๆ ไว้ ส่วนทางด้านการต่างประเทศ เริ่มมีการติดต่อกับต่างชาติอย่างจริงจังกว่าในสมัยก่อน ๆ ในสมัยนี้ เมืองหลวงของประเทศแห่งหนึ่งยังคงอยู่ในดินแดนของมองโกล คือ ที่เมืองคาราโครัม ส่วนในแผ่นดินจีน ผู้ปกครองมองโกลเลือกปักกิ่งเป็นเมืองหลวงแห่งที่ 2

4.2 ราชวงศ์หมิง ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ ได้แก่ จู หยวน-จิ้ง อดีตพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ทำการขับไล่มองโกล และตั้งเมืองหลวงขึ้นที่เมืองนานกิง แต่ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์ จึงได้ย้ายไปตั้ง ณ กรุงปักกิ่งจนสิ้นสุดราชวงศ์ ราชวงศ์นี้ค่อนข้างเป็นเผด็จการกว่าทุก ๆ ราชวงศ์

ยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคที่มีความเป็นจีนมากที่สุด โดยยึดถือและนำความเจริญของจีนโบราณโดยเฉพาะความเจริญในสมัยราชวงศ์ฮั่น ถึง และสูงเป็นหลักในการบริหารประเทศ

4.3 ราชวงศ์แมนจูหรือราชวงศ์ชิง เป็นราชวงศ์ต่างชาติอีกราชวงศ์หนึ่งที่เข้ามาปกครองจีน การเข้ารุกรานจีนเป็นผลงานของผู้นำแมนจูหลายคน แต่ในที่สุดก็ได้ผู้นำพระองค์แรก คือ จักรพรรดิซุน ซือ

ราชวงศ์แมนจูเป็นยุคสุดท้ายของอารยธรรมจีนโบราณที่ถือปฏิบัติกันมากกว่า 2,000 ปี เมื่อสิ้นสุดราชวงศ์ชิง ความเป็นจีนก็จบสิ้นไปด้วย อารยธรรมใหม่จากตะวันตกหลังไหลเข้ามาแทนที่ และสร้างความเป็นสมัยใหม่ให้แก่จีนนับแต่นั้นมา

5. อารยธรรมจีนสมัยศตวรรษที่ 20

5.1 สมัยสาธารณรัฐ การขึ้นสู่อำนาจของหยวน ซือ-ไช ทำให้จีนก้าวเข้าสู่ความเป็นยุคมืดในประวัติศาสตร์จีน สังคมจีนมีแต่ความขัดแย้งและแตกแยก แม้เซียง ไค-เชค เข้ามาแก้ไข แต่ก็ไม่สำเร็จ ในสายตาของชาวต่างชาติเป็นยุคที่จีนมีปัญหามากที่สุด

5.2 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน

การแพร่เข้ามาสู่จีนของลัทธิคอมมิวนิสต์ ความเสื่อมภายในประเทศที่เกิดมาจากทั้งปัญหาภายในและปัญหาจากภายนอก ทำให้มีผู้พยายามแก้ไข และแนวทางหนึ่งที่ชาวจีนเห็นว่าเหมาะสมก็คือลัทธิคอมมิวนิสต์

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อ
กองทัพปลดแอกประชาชนจีนยึดอำนาจรัฐได้จากเซียง ไค-เชค รัฐบาลใหม่เริ่มทำการปฏิรูป
ประเทศให้เป็นไปตามแนวทางของสังคมนิยม การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้น
อย่างถอนรากถอนโคน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสภาพภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ๆ ของจีนได้
2. อธิบายลักษณะเด่น ๆ ของวัฒนธรรมจีนตั้งแต่ยุคหินใหม่จนถึงปัจจุบันได้ โดยเฉพาะ
นับจากเครื่องปั้นดินเผา ความเจริญทางการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การทหาร หลัก
ปรัชญาจีนโบราณ รวมทั้งศิลปกรรม และวรรณกรรม
3. อธิบายแหล่งกำเนิดอารยธรรมความเจริญของจีนในแต่ละราชวงศ์ได้
4. เปรียบเทียบอารยธรรมความเจริญของจีนโบราณกับจีนสมัยใหม่ได้

ความนำ

ในสมัยโบราณ ลุ่มแม่น้ำคือแหล่งกำเนิดอารยธรรมความเจริญของสังคม ไม่ว่าจะเป็น ลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติสในอิรัก ลุ่มแม่น้ำไนล์ในอียิปต์ หรือลุ่มแม่น้ำสินธุในอินเดีย ในประเทศจีน ลุ่มแม่น้ำฮวงโหหรืออีกชื่อว่าลุ่มแม่น้ำเหลือง ก็มีความสำคัญไม่แพ้ลุ่มแม่น้ำดังกล่าวข้างต้น เช่นกัน จากจุดเริ่มต้น อารยธรรมจีนก็ได้หล่อหลอมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนทั้งประเทศ ต่อมาอีกเป็นเวลาถึง 2,000 กว่าปี

1. สภาพภูมิศาสตร์

ประเทศจีนซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางทางด้านอารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียง ดินแดนแถบนี้เดิมที่ชาวจีนเรียกว่า “อาณาจักรกลาง” แต่สำหรับชาวตะวันตกแล้วรู้จักกันในชื่อ “ตะวันออกไกล” พอมาถึงศตวรรษที่ 20 จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “เอเชียตะวันออก”

ประเทศจีนมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นประมาณ 1/15 ส่วนของพื้นที่โลกที่เป็นพื้นดินทั้งหมด นับจากเหนือจรดใต้มีความยาวทั้งหมด 5,500 กิโลเมตร จากทิศตะวันออกไปสู่ทิศตะวันตกจะมีความยาวทั้งหมดประมาณ 5,200 กิโลเมตร ความกว้างใหญ่ของประเทศทำให้จีนมีอาณาเขตติดต่อกับเพื่อนบ้านมากกว่าประเทศใด ๆ ทั้งหมด คือ ถึง 12 ประเทศด้วยกัน อันได้แก่ เกาหลี เวียดนาม ลาว พม่า อินเดีย ภูฏาน ลิกซิม เนปาล ปากีสถาน อัฟกานิสถาน รัสเซีย และมองโกเลีย ส่วนทางภาคตะวันออกถูกล้อมรอบด้วยพื้นน้ำแห่งมหาสมุทรแปซิฟิก ด้วยความยาวของชายฝั่งถึง 18,000 กิโลเมตร ทำให้ประเทศจีนได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นประเทศที่มีชายฝั่งทะเลที่สวยงามมากแห่งหนึ่งของโลก

ภูมิประเทศส่วนใหญ่ของประเทศหรือประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นภูเขา เทือกเขา หรือไม้กึ่งที่ราบสูง จากภูเขาและเทือกเขาที่สูงที่สุด 14 แห่งในโลก อยู่ในประเทศจีนเสีย 9 ลูก ที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาหิมาลัย หรือในความหมายที่ว่า “ดินแดนที่ปกคลุมไปด้วยหิมะ” เทือกเขาคุนลุน เทือกเขาเทียนชาน เทือกเขาคอราคอร์รัม เทือกเขาหิงกานใหญ่ เทือกเขาอัลไต เทือกเขายินชาน เทือกเขากินลิงค์ และนานลิงค์ เป็นต้น ที่ราบสูงก็มีประมาณ 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด ที่สำคัญได้แก่ ที่ราบสูงทิเบต ที่มีความสูงประมาณ 4,000–5,000 เมตร จนถูกเรียกว่าเป็น “หลังคาของโลก” ที่ราบสูงมองโกเลีย ที่ราบสูงแมนจูเรีย ที่ราบสูงดินเลิส และที่ราบสูงยูนนาน-ไกวเจา

พื้นที่ทางภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเป็นทะเลทราย คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 11.4 เปอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 1,095 ตารางกิโลเมตร ที่สำคัญ ได้แก่ ทะเลทราย ทาคลีมากัน หรืออีกชื่อว่าทะเลทรายทาร์ิม ทะเลทรายกูร์บันดังกัท หรือทะเลทรายอังค์คาร์ ทะเลทรายบาดินจาร์น ทะเลทรายเต็งเคอร์ ทะเลทรายมุส ทะเลทรายฮอร์กิน ทะเลทราย จังค์คาร์น้อย ทะเลทรายกุ่มดัก ทะเลทรายอุลันบุห์ และทะเลทรายอัลซา

จีนมีแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนหลายสาย ที่สำคัญ ๆ ก็มีแม่น้ำฮวงโห หรือแม่น้ำเหลือง หรือในอีกชื่อหนึ่งว่าแม่น้ำวิปโยค มีความยาวประมาณ 4,640 กิโลเมตร ไหลจากทางภาคตะวันตก ผ่านภาคกลางมาสู่มหาสมุทรแปซิฟิกที่มณฑลชานตุง แม่น้ำอีกสายหนึ่งได้แก่แม่น้ำแยงซี มีความยาวประมาณ 5,800 กิโลเมตร มีต้นกำเนิดทางภาคตะวันตก ไหลผ่านภาคกลางมาสู่มหาสมุทรแปซิฟิกที่เมืองเซียงไฮ้ นอกจากนี้ก็มีแม่น้ำอามูร์ แม่น้ำชั่นการ์ แม่น้ำยาลู แม่น้ำเสียง แม่น้ำฮวย แม่น้ำไท่ แม่น้ำซี แม่น้ำเฟิร์ล แม่น้ำยู และคลองใหญ่ เป็นต้น

ลักษณะภูมิประเทศ เช่น ความสูงหรือสถานที่ตั้งมีอิทธิพลต่อสภาพภูมิอากาศของจีน เป็นอย่างมาก ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ ทางภาคเหนือและภาคตะวันตกอากาศหนาว หนาวจัดและแห้งแล้งในฤดูหนาว ส่วนทางภาคใต้อากาศอบอุ่นและร้อนถึง ร้อนจัดในฤดูร้อน และมีลมมรสุม ในบางฤดู

นอกจากทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก คือ ประมาณ 1,000 ล้านคน จีนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะถ่านหิน น้ำมันปิโตรเลียม เหล็ก ทองแดง ตะกั่ว ดีบุก ทอง เงิน และแร่ทั้งสะเตน ในบริเวณ 2 ข้างฝั่งแม่น้ำเหลืองเป็นแหล่งผลิตเกลือที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

1. ให้นักศึกษาวาดแผนที่ประเทศจีน พร้อมแสดงที่ตั้งของเมืองสำคัญ

2. อารยธรรมจีนสมัยเริ่มแรก

2.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการกำเนิดของจีน มีเรื่องเชื่อกันอยู่ 3 ทฤษฎี ทฤษฎีแรกเรียกว่าทฤษฎีตำนาน กล่าว่าจีนมีกำเนิดมาตั้งแต่เมื่อโลกแตกแยกออกมาจากสวรรค์ จากนั้นมีเทพเจ้าหลายองค์ต่างก็มาช่วยกันสร้างความเจริญ เช่น สร้างไฟ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องมือล่าสัตว์ จากนั้นชุมชนก็ขยายใหญ่ขึ้น และในที่สุดก็ประมาณ 2,205 ปีก่อนคริสตกาล

หวงตี้ผู้นำชุมชนคนหนึ่ง ก็สามารถตั้งตนเป็นใหญ่ก่อตั้งราชวงศ์ขึ้นปกครองชาวจีนได้สำเร็จ
ทฤษฎีที่ 2 ได้แก่ทฤษฎีมนุษย์ปักกิ่ง เป็นความเชื่อที่ต้งกันขึ้นมาตามข้อมูลที่ได้มาจากการขุดค้น
พบทางโบราณคดีที่ตำบลเล็ก ๆ แห่งหนึ่งทางตอนใต้ของกรุงปักกิ่ง ในปี ค.ศ. 1927 ที่โลกรู้จักกัน
ต่อมาว่าคือมนุษย์ปักกิ่ง จึงเชื่อกันว่าจีนถือกำเนิดมาตั้งแต่ประมาณ 350,000-400,000 ปี
ความเจริญในสมัยนี้ ได้แก่ การรู้จักนำก้อนหินมาดัดแปลงเป็นเครื่องมือสำหรับการล่าสัตว์
และป้องกันตัว รู้จักใช้ไฟเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ทฤษฎีที่ 3 ได้แก่ ทฤษฎีสังคมวิทยา
และมนุษยวิทยา ที่อาศัยเหตุผลทางด้านสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาตั้งทฤษฎีขึ้นมาว่า จีนมี
กำเนิดในยุคหินใหม่ หรือเมื่อประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสตกาลมานี้เอง โดยมีศูนย์กลางอยู่ตาม
ลุ่มน้ำเหลืองอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวสอดคล้องกับหลักฐานอันได้แก่เครื่องปั้นดินเผา
และหลักฐานอื่น ๆ หลากหลายชนิดด้วยกันที่ขุดพบในบริเวณดังกล่าว

วัฒนธรรมลีและวัฒนธรรมเสียน เป็นวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผารุ่นแรกๆที่พบ
บนแผ่นดินจีน แหล่งที่พบอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอายุประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสตกาล
ลักษณะเด่นของเครื่องปั้นดินเผาสี เป็นเครื่องปั้นดินเผารูปทรงภาชนะหุงต้มและมีขา 3 ขา
ส่วนวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาเสียน มีส่วนที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาสี
ตรงที่วัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาเสียนมีอุปกรณ์คล้ายกระซอนเพิ่มเติมเข้ามา จึงทำให้สันนิษฐาน
ว่าวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาสีมีไว้เพื่อใช้สำหรับการหุงต้ม ส่วนวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผา
เสียนมีไว้เพื่อการนั่งมากกว่า

วัฒนธรรมสมัยกษัตริย์เหยา กษัตริย์ซุน และกษัตริย์หยู มีอายุประมาณ 3,000-
1,000 ปีก่อนคริสตกาล ศูนย์กลางของความเจริญอยู่ในมณฑลส่านซี ความเจริญส่วนใหญ่เป็น
เรื่องของความเป็นประชาธิปไตยของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่ดีต้องมีความกตัญญูกตเวที เสียสละ
และตั้งอยู่ในคุณธรรม นอกจากนี้ ในสมัยนี้ความเจริญทางด้านอื่น ๆ ก็มี โดยเฉพาะทางด้าน
ดาราศาสตร์ การประดิษฐ์ปฏิทิน และความรู้เกี่ยวกับสวรรค์

วัฒนธรรมย่งเซาและวัฒนธรรมลุงซาน หรือในอีกชื่อหนึ่งว่า วัฒนธรรมเครื่องปั้น
ดินเผาทาสี และวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาไม่ทาสีตามลำดับ มีอายุประมาณ 2,000-1,000 ปี
ก่อนคริสตกาล เครื่องปั้นดินเผายังเซาพบมากในมณฑลเหอหนัน ลักษณะเด่นของเครื่องปั้น
ดินเผาชนิดนี้คือมีการแต้มสีเพิ่มความสวยงามเข้าไปอีก ซึ่งก็มีทั้งสีแดง สีขาว สีดำ และสีน้ำตาล
นอกจากนี้ยังมีการวาดรูปสรรพสิ่งทั้งหลายที่พบเห็นอยู่เป็นประจำ เช่น เครื่องมือในการล่าสัตว์
และรูปสัตว์ที่ถูกล่า เป็นต้น เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีความสวยงามและทนทานมาก ส่วน
วัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาลุงซานพบมากในมณฑลชานตุง ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ

ลักษณะที่เด่นชัดของเครื่องปั้นดินเผาชนิดนี้ คือ จะมีลักษณะตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิงกับวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผายังเขา นั่นคือ จะไม่มีการทาสี ไม่มีการวาดรูปภาพใด ๆ รูปร่างของเครื่องปั้นก็ไม่สวยงาม อีกทั้งไม่มีความทนทาน จะบอบบางและแตกหักง่าย

พร้อม ๆ กับการขุดพบวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาทั้ง 2 ชนิด ยังพบอีกว่าชาวจีนในสมัย 2,000—1,000 ปีก่อนคริสตกาล เป็นสังคมที่พัฒนาแล้ว กล่าวคือ เป็นสังคมเกษตรกรรม มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น สุนัข หมู แกะ วัว ควาย ม้า ลิง รู้จักขุดบ่อน้ำไว้ใช้ในยามขาดแคลน มีการทอผ้า หมู่บ้านมีการรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดีด้วยการสร้างกำแพงล้อมรอบ เป็นกำแพงดินที่ทำจากดินเหนียวคลุกเคล้าไปกับเศษหญ้า และเชื่อในเรื่องของโชคละชะตา

2.2 ราชวงศ์เฉียน ผู้สถาปนาราชวงศ์เฉียนขึ้นปกครองประเทศ ได้แก่ หยู่ ข้าราชการแห่งราชสำนักผู้มีความสามารถเป็นเยี่ยมจนเป็นที่พอพระทัยของจักรพรรดิซุ่น จึงได้รับการแต่งตั้งให้ขึ้นดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศ ราชวงศ์มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่มณฑลสั่นซี และปกครองแผ่นดินจีนยาวนานถึง 400 ปีเศษจึงได้เสื่อมลง จักรพรรดิองค์สุดท้ายทรงพระนามว่า เซี่ยเจี๋ย ปกครองประชาชนอย่างเผด็จการ ขุนนางทั้งหลายจึงก่อการกบฏ ทำให้เกิดหลักธรรมในการปกครองว่า “สวรรค์โปรดเฉพาะจักรพรรดิที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมเท่านั้น”

400 ปีเศษที่ราชวงศ์เฉียนปกครอง สร้างความเจริญไว้หลายประการ อันได้แก่ ทางด้านการปกครองเป็นแบบนครรัฐ ตำแหน่งกษัตริย์สืบทอดกันโดยสายโลหิต ประมุขเป็นผู้นำทั้งในยามสงบและยามสงคราม อีกทั้งเป็นผู้ติดต่อกับสวรรค์ มีการใช้ธรม้าในการทำสงคราม ทองสัมฤทธิ์เข้ามาใช้แทนที่ดินเผา แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก ในสมัยนี้แม้ไม่มีตัวอักษรแต่เริ่มมีการใช้อักษรภาพเป็นสื่อ ปฏิทินของราชวงศ์เฉียนได้รับการยอมรับว่ามีความใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด

2.3 ราชวงศ์ซางหรือราชวงศ์ยิน ผู้ก่อการกบฏล้มราชวงศ์เฉียน ได้แก่ ตัง และสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นปกครองมีชื่อว่า ราชวงศ์ซางหรือราชวงศ์ยิน ราชวงศ์นี้ย้ายเมืองหลวงหลายครั้ง ทั้งนี้เพื่อหลบหนีภัยจากการโจมตีของศัตรูอื่น ๆ โดยเริ่มแรกที่มณฑลสั่นซี ต่อมาก็ย้ายไปที่มณฑลซันตุง และไปจบลงที่มณฑลเหอหนัน

รูปการปกครอง ยังคงใช้แบบเดียวกับราชวงศ์เฉียนคือนครรัฐ แต่ละรัฐต่างผูกพันกันด้วยเครื่องราชบรรณาการ การสืบทอดตำแหน่งตกอยู่แก่พระอนุชาของพระมหากษัตริย์ เศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ทองสัมฤทธิ์เริ่มแพร่หลาย โดยเฉพาะในชนชั้นนักปกครอง อักษรภาพที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ก่อนได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยขึ้น การทำนายโชคละชะตาเป็นที่แพร่หลาย ปฏิทินสมบูรณ์แบบมากที่สุดโดยแบ่งออกตามฤดูกาล ชาวซางมีเทพเจ้าที่บูชา

กัน 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ เทพเจ้าในธรรมชาติ และที่สำคัญคือเทพเจ้าขางตี้ หรือเทพเจ้าแห่งสงคราม มีบางคนเชื่อว่าเทพเจ้าขางตี้ก็คือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับด้วย

ทางด้านสังคม มีการแบ่งชนชั้นโดยถือฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด ชนชั้นสูงจะอาศัยตามบ้านเรือนซึ่งมีรูปร่างสี่เหลี่ยม หลังคามุงด้วยกระเบื้องหรือจาก หน้าบ้าน จะหันเข้าหาดวงอาทิตย์หรือไม่ก็ทางทิศใต้ และมีกำแพงล้อมรอบ บ้านของคนยากจนมีสภาพ ไม่ต่างจากรูหนู การฝังศพนิยมใส่โลงแทนที่จะฝังลงไปในพื้นที่ดินดังในสมัยราชวงศ์เฉียน

2.4 ราชวงศ์โจว ในขณะที่ราชวงศ์ซางกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ทางภาคตะวันออก ทาง ทิศตะวันตกในมณฑลส่านซีมีชนกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่ใช่ชาวจีนแท้ ๆ เริ่มมีบทบาทขึ้น และในที่สุดก็ สามารถยกทัพมาแย่งชิงดินแดน สถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้นปกครองแผ่นดินจีนได้ จนกระทั่ง สูญเสียอำนาจไปให้แก่ราชวงศ์จินในอีก 800 ปีต่อมา

800 ปีที่ราชวงศ์โจวปกครอง นักประวัติศาสตร์นิยมแบ่งประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ นี้ออกเป็น 2 ยุคด้วยกัน ทั้งนี้โดยเรียกตามสถานที่ตั้งของเมืองหลวง ยุคแรก ได้แก่ ยุคโจว ตะวันตก มีเมืองหลวงอยู่ในมณฑลส่านซี ยุคต่อมา ได้แก่ ยุคโจวตะวันออก มีเมืองหลวงอยู่ใน มณฑลเหอหนัน

2.4.1 โจวตะวันตก ยุคนี้เป็นยุคที่จีนมีความเจริญในระดับต่ำ ทั้งนี้เป็นเพราะ ชาวโจวก่อนที่จะเข้ามาในแผ่นดินจีนเป็นกลุ่มชนที่ด้อยอารยธรรม เมื่อเข้ามาในแผ่นดินจึงรับเอา อารยธรรมความเจริญที่เป็นของราชวงศ์ที่ตนเองขับไล่ออกไป เข้าทำนองสำนวนที่ว่า “เข้าโรมัน ก็ต้องปฏิบัติตนดังชาวโรมัน” ด้วยเหตุนี้ ความเจริญส่วนใหญ่ของราชวงศ์โจวก็คือความเจริญ ของราชวงศ์ซางนั่นเอง ที่สำคัญก็คือ ตัวอักษร การทำนายโชคชะตาด้วยการบันทึกข้อความ ลงบนวัตถุที่แข็งคงทน เช่น กระดุกสัตว์หรือกระดูกงู เป็นต้น ที่เปลี่ยนแปลงและถือว่าเป็น ความเจริญแท้ ๆ ของราชวงศ์โจวตะวันตกก็คือ ประเพณีการสืบราชสมบัติ ตำแหน่งจะ ตกทอดไปสู่ราชโอรสพระองค์โตมากกว่าที่จะตกไปแก่พระอนุชาของพระมหากษัตริย์ การ ฝังศพก็เช่นกัน นิยมก่อองดินขึ้นมา ยกเว้นทางภาคเหนือที่ยังนิยมฝังร่างผู้ตายลงไปในดิน ทองสัมฤทธิ์ใช้มากขึ้น แต่จะไม่นิยมวาดรูปภาพลงบนภาชนะเหล่านั้น ฝีมือก็ด้อยกว่าและ ไม่เรียบร้อย

ในสมัยโจวตะวันตก มีสิ่งที่ควรกล่าวถึงอย่างมากคือเรื่องของเทพเจ้า ความ เป็นชาวต่างชาติของราชวงศ์โจวทำให้ต้องคิดค้นหาวิธีให้ชาวจีนแท้ ๆ ยอมรับตน ราชวงศ์โจว จึงได้สร้างเทพเจ้าองค์ใหม่ขึ้นมาแทนที่เทพเจ้าขางตี้ของราชวงศ์ซาง เทพเจ้าองค์ใหม่นี้ ได้แก่

เทพเจ้าเทียน หรือเทพเจ้าแห่งสวรรค์ รวมทั้งคำว่าโอรสแห่งสวรรค์และอาณัติแห่งสวรรค์ ทั้งนี้โดยนำเอาหลักความเชื่อของชาวจีนโบราณมาผสมผสานกับความจำเป็นในการปกครอง กล่าวคือ ผู้นำราชวงศ์โจวได้สร้างแนวคิดขึ้นมาว่า เทพเจ้าเทียนหรือสวรรค์เป็นเทพเจ้าสูงสุด ได้ส่งคนลงมาปกครองชาวมนุษย์ ซึ่งเรียกว่าโอรสแห่งสวรรค์ถือว่าได้รับอาณัติลงมาจกสวรรค์ และตราบเท่าที่ประพฤตินอยู่ในคุณธรรมอันดีงามอาณัติแห่งสวรรค์จะคงอยู่ตลอดไป แต่ถ้าโอรสแห่งสวรรค์พระองค์นั้นประพฤติผิดหลักธรรม อาณัติแห่งสวรรค์ก็จะสูญสิ้นไป สิทธิที่จะเป็นโอรสแห่งสวรรค์ก็จะดับสิ้นไปด้วย ผู้นำโจวจึงนำมาอธิบายว่าเหตุใดพวกเขาจึงมาปกครองชาวจีนแทน ทั้งนี้เพราะกษัตริย์แห่งราชวงศ์ซางไม่อยู่ในทศพิธราชธรรม จึงขาดสิทธิที่จะปกครองชาวจีน เทพเจ้าเทียนจึงส่งโอรสแห่งสวรรค์พระองค์ใหม่ลงมาแทน

2.4.2 โจวตะวันออก จีนในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออกเป็นยุคที่มีความวุ่นวาย การก่อการจลาจล และนำไปสู่ความเสื่อมอำนาจของรัฐบาลกลางในที่สุด แต่ความวุ่นวายดังกล่าวกลับมีส่วนทำให้ราชวงศ์นี้ได้สร้างความเจริญอย่างมากมาเป็นทีกล่าวขวัญของชนรุ่นหลัง แม้กระทั่งทุกวันนี้ โดยเฉพาะความเจริญทางด้านปรัชญา

ในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก จากสถานการณ์ภายในที่แตกต่างกันทำให้มีผู้นิยมแบ่งประวัติศาสตร์จีนในสมัยราชวงศ์นี้ออกเป็น 2 ยุคด้วยกัน ได้แก่ ยุคฤดูใบไม้ร่วง และฤดูใบไม้ผลิ อีกยุคได้แก่ยุคแห่งการแตกแยก

ในยุคฤดูใบไม้ร่วงและฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งอยู่ในระหว่าง 722-481 ปีก่อนคริสตกาล เหล็กเริ่มเข้ามาแพร่หลายแทนที่ทองสัมฤทธิ์ นำเข้ามาใช้ทางการเกษตร ทำให้เกิดการบุกเบิกที่ดินทำกินกว้างขวางขึ้น เมื่อประกอบกับการขุดคลองท่อน้ำเพื่อการเพาะปลูก จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ผลทำให้ผลผลิตมากเกินความจำเป็นสำหรับการบริโภคภายในครอบครัว ตลาดและอาชีพพ่อค้าจึงเกิดขึ้นตามมา โดยมีเงินตราที่หลอมมาจากเหล็กเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ประกอบกับความด้อยทางอารยธรรมของชุมชนข้างเคียง ทำให้ชาวจีนโดยเฉพาะบรรดานักปกครองเริ่มพัฒนาความเชื่อขึ้นมาว่าจีนคือศูนย์กลางของความเจริญของโลก ซึ่งเป็นผลร้ายต่อความมั่นคงของแผ่นดินจีนทั้งหมดในสมัยต่อมา ปรากฏการณ์หนึ่งที่เป็นผลมาจากความเชื่อว่าเป็นชาติที่เจริญที่สุดแสดงออกด้วยการสร้างกำแพงเมืองจีน แม้จะยังไม่เด่นชัดนักก็ตาม

นอกเหนือจากความเจริญข้างต้น ความเจริญอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญมากที่สุดก็คือ ความเจริญทางด้านปรัชญา ซึ่งคำสั่งสอนของนักปรัชญาเหล่านั้นจะมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนในขณะนั้น บางความเชื่อ เช่น คำสั่งสอนของนักปรัชญาขงจื๊อก็ยังเป็นที่

ถือปฏิบัติกันแม้ในปัจจุบัน ที่เราเรียกกันว่าเป็นโลกแห่งวิทยาศาสตร์แล้วก็ตาม

ขงจื้อ (551—479 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นชาวเมืองลู พอยอายุได้ 50 ปีลาออกจากราชการ และเริ่มทำการเผยแพร่หลักปรัชญาจากรัฐหนึ่งไปอีกรัฐหนึ่ง ด้วยความหวังว่าจะมีผู้ปกครองรัฐหนึ่งรัฐใดสนใจและเชิญให้ไปเป็นที่ปรึกษา

คำสั่งสอนของขงจื้อที่ทราบกันในสมัยต่อมาได้มาจากคัมภีร์ 2 ชุดด้วยกัน ชุดที่ 1 ได้แก่ ตำรามีค่า 5 เล่ม และชุดที่ 2 ได้แก่บันทึกความทรงจำของบรรดาศาสนุศิษย์ 4 เล่ม ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ “สังคมจะเรียบร้อยและเป็นสุขได้ถ้าสมาชิกของสังคมรู้จักหน้าที่ของตนเอง” หน้าที่ในที่นี้หมายถึงธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยของกษัตริย์เหยาและกษัตริย์ซุน

เล่า ลือ (571—484 ปีก่อนคริสตกาล) เกิดในมณฑลเหอหนัน เป็นข้าราชการอยู่ในตำแหน่งบรรณารักษ์ จากนั้นลาออกและออกเดินทางไปทางภาคตะวันตก ขณะผ่านกำแพงเมืองซี ได้บันทึกแนวคิดของตนไว้ และได้ถูกถ่ายทอดลงในคัมภีร์เต๋า เต-ซิง นอกจากคัมภีร์เล่มนี้แล้ว ยังมีคัมภีร์อีก 2 เล่มที่ถือว่าเป็นรากฐานของลัทธิเต๋า ได้แก่ คัมภีร์จุง จื่อ และ ลี จื่อ สาระสำคัญของคำสั่งสอนในลัทธิเต๋าก็คือ “ปรากฏการณ์ที่มีหรือเป็นอยู่ในธรรมชาติย่อมประเสริฐกว่ากฎเกณฑ์ข้อบังคับที่มนุษย์สร้างขึ้นมา”

โม จื่อ (479—381 ปีก่อนคริสตกาล) นักปรัชญาท่านนี้ถิ่นที่กำเนิดไม่ทราบแน่นอน บ้างก็ว่ามาจากเมืองสั้ง (ระหว่างมณฑลเหอหนันกับชานตุง) บ้างก็ว่ามาจากเมืองเดียว กับขงจื้อ แนวคิดของโมจื่อปรากฏในคัมภีร์ชื่อโมจื่อ สาระสำคัญคือ “เห็นด้วยกับขงจื่อที่ว่าสมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติตามหน้าที่ แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการปฏิบัติ ซึ่งโมจื่อว่าควรปฏิบัติแต่พอเหมาะแก่ฐานะ”

ในยุคแห่งการแตกแยก ซึ่งอยู่ในระหว่าง 403—221 ปีก่อนคริสตกาล สังคมของชาวโจวเริ่มแตกแยก อาณาจักรที่เคยกว้างขวางแตกออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย และมีแนวโน้มที่จะเข้าช่วงชิงอำนาจจากราชวงศ์โจว ผลของการขัดแย้งทำให้เกิดรัฐใหญ่ ๗ ถึง 7 รัฐด้วยกัน และในที่สุดรัฐจีน 1 ใน 7 รัฐก็สามารถรวบรวมอาณาจักรที่แตกแยกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งราชวงศ์จิ้นสืบทอดอำนาจจากราชวงศ์โจวได้ในปี 221 ก่อนคริสตกาล

เม่ง จื่อ (372—289 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นชาวเมืองจู่ในมณฑลชานตุง ความคิดของเขาปรากฏในคัมภีร์ชื่อ เม่งจื่อ สาระสำคัญดังนี้ “มนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนเป็นคนดีโดยกำเนิด แต่สภาพแวดล้อมทำให้มนุษย์กลับกลายเป็นคนไม่ดีไปได้” แนวทางแก้ไขคือ “ต้องให้มนุษย์

มีการศึกษา”

ซุน จื่อ (298–238 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นชาวเมืองเซา ในมณฑลเหอเป่ย์ อายุได้ 50 ปี เดินทางสู่ประตูเมืองซี บันทึกความเชื่อถือ ต่อมาปรากฏในคัมภีร์ชื่อซุน จื่อ มีสาระสำคัญดังนี้ “มนุษย์ทุกคนเกิดมาเป็นคนไม่ดี สาเหตุมาจากสัญชาตญาณความอยากได้ของมนุษย์เอง” แนวทางแก้ไขสามารถทำได้ “ด้วยการให้มนุษย์มีการศึกษา และให้มนุษย์ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่สังคมสร้างขึ้น”

สำนักนิติธรรมนิยม หรือสำนักฝ่าเจี๋ย นักปรัชญาผู้มีชื่อเสียงมากที่สุดคนในสำนักนี้ได้แก่ อัน ไฝลือ เป็นเจ้าชายแห่งรัฐอันในมณฑลเหอหนัน วันประสูติไม่ปรากฏ แต่ปีที่สิ้นพระชนม์คือ 233 ปีก่อนคริสตกาล นักปรัชญาในสำนักนี้อีกท่านหนึ่ง คือ ลี ลือ เสนาบดีแห่งรัฐจิ้น ปีที่เกิดไม่ปรากฏ แต่ปีที่ตายคือ 208 ก่อนคริสตกาล

สำนักฝ่าเจี๋ยมีความคิดว่า “สังคมที่แตกแยกขณะนั้นเกิดมาจากธรรมชาติที่ไม่ดีของมนุษย์ อันได้แก่ความโลภ โกรธ หลง รวมทั้งความด้อยของสติปัญญาที่ไม่รู้จักวินิจฉัยว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด” แนวทางการแก้ไขก็คือ “ต้องสอนให้มนุษย์เป็นคนรู้จักคิดมีเหตุผลขึ้น”

นอกจากความเจริญทางด้านปรัชญาแล้ว ในสมัยที่ 2 นี้ ทางด้านเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างกว้างขวาง ที่ดินเปลี่ยนมือจากกษัตริย์มาสู่สามัญชน แรงงานสัตว์ถูกนำมาใช้แทนแรงงานคน เนื้อสุนัขและสุกรเข้ามาเป็นอาหารหลักแทนเนื้อวัว

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

1. ให้นักศึกษาศึกษาแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่สำคัญได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา ยัง เซา และ ลุง ซาน
2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงเหตุผลของผู้นำแต่ละราชวงศ์ในการจัดตั้งราชธานี รวมทั้งสาเหตุของการย้ายราชธานีด้วย
3. ให้นักศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคำสั่งสอนของนักปรัชญา เช่น ซุนจื่อ เล่า ลือ ว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรในการแก้ไขปัญหาของสังคมและเพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้นมาใหม่

3. อารยธรรมจีนสมัยก่อตั้งเป็นอาณาจักร

3.1 ราชวงศ์จิ้น จักรพรรดิจิ้น ซี ฮอง เต้ ผู้นำแห่งอาณาจักรจิ้น นำกองทัพปราบปรามอาณาจักรน้อยใหญ่และรวบรวมแผ่นดินจีนที่แตกแยกเข้าเป็นปึกแผ่นดั้งเดิม และจากเมืองหลวงที่มณฑลส่านซี จักรพรรดิจิ้น ซี ฮอง เต้ ก็เริ่มทำการปฏิรูปประเทศในทุก ๆ ด้าน จนกลายเป็นรากฐานของการปกครองประเทศจนกระทั่งศตวรรษที่ 20

ทางด้านกรปกครอง นำรูปแบบการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่รัฐบาลกลาง ด้วยการจัดแบ่งอาณาจักรของพระองค์ออกเป็นมณฑล ในแต่ละมณฑลจะมีผู้ว่าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง ในแต่ละมณฑลมีหน่วยงานบริหารย่อยลงไปอีกเรียกอำเภอ มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าและขึ้นตรงต่อมณฑลหน้าที่ของผู้ว่าราชการมณฑลฝ่ายพลเรือน นอกเหนือจากมีหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยเก็บภาษีแล้ว ยังมีหน้าที่จัดหาแรงงานเพื่อใช้ในยามสงบและสงคราม ส่วนผู้ว่าราชการมณฑลฝ่ายทหาร มีหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ว่าราชการฝ่ายพลเรือน ในระดับสูงขึ้นไปรัฐบาลกลางจะส่งข้าหลวงตรวจการพิเศษดูแลอีกทอดหนึ่ง ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ แต่งตั้งมาจากรัฐบาลกลาง ที่สำคัญคือไม่ได้มาจากการสืบสายโลหิต

นอกจากทางด้านกรปกครอง ซึ่งสร้างความเป็นเอกภาพของประเทศแล้ว จักรพรรดิ จิ้น ซี ฮอง เต้ โปรดให้ประกาศใช้ภาษาเขียนอย่างเดียวกันทั่วประเทศ รวมทั้งระบบเงินตราแลกเปลี่ยนระบบเดียวกัน อีกทั้งโปรดให้มีการสำรวจสำมะโนประชากรเพื่อการเกณฑ์แรงงานเข้ามาใช้ในกิจการของบ้านเมืองและการเก็บภาษี กำแพงเมืองของนครรัฐต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในยุคแห่งการแตกแยก จักรพรรดิจิ้น ซี ฮอง เต้ โปรดให้เชื่อมต่อกันจนกลายเป็นกำแพงเมืองจีนดังในปัจจุบัน

3.2 ราชวงศ์ฮั่น ภายหลังกการสิ้นพระชนม์ของจักรพรรดิจิ้น ซี ฮอง เต้ อาณาจักรของพระองค์ก็แตกแยก สาเหตุเกิดมาจากความโหดร้ายทารุณเป็นเผด็จการขององค์จิ้น ซี เอง กษัตริย์องค์ใหม่ก็ไร้ความสามารถ ความวุ่นวายจึงเกิดขึ้นทั่วไป หลิว ปัง สามัญชนคนแรกในประวัติศาสตร์จีน รวบรวมสมัครพรรคพวกก่อการปฏิวัติ ตั้งราชวงศ์ใหม่เรียกราชวงศ์ฮั่น ขึ้นปกครองแผ่นดินจนถึงปี ค.ศ. 9 จึงเสื่อม นักประวัติศาสตร์เรียกยุคนี้ว่า ราชวงศ์ฮั่นตอนต้น

ด้านการปกครอง เพื่อเป็นการประนีประนอมกับผู้มีอำนาจ หลิว ปัง หรือจักรพรรดิฮั่น เกา สุ รื้อฟื้นรูปแบบการปกครองในระบอบศักดินาเข้ามาใช้ใหม่ด้วยการยกมณฑลหนึ่ง ๆ ให้ขุนนางไปปกครอง ส่วนใหญ่จะเป็นมณฑลที่ห่างไกลเมืองหลวงซึ่งพระองค์ตั้งขึ้นที่เมืองฉาง อัน

ในมณฑลสันซีไม่ไกลจากเมืองหลวงเดิมของราชวงศ์จิ้นนัก การมอบพื้นที่ให้ปกครองที่ตั้งห่างไกล เมืองหลวงก็ด้วยเหตุผลความปลอดภัยของราชวงศ์นั่นเอง

กลไกทางการปกครอง ราชวงศ์จิ้นใช้รูปแบบของราชวงศ์จิ้น โดยมีองค์จักรพรรดิ เป็นตำแหน่งสูงสุด รองลงมาคือรัฐบาลกลางประกอบด้วยมุขมนตรี 3 นาย และคณะรัฐมนตรี อีก 9 นาย ซึ่งดูแลกิจการทั้งปวงของประเทศตามสายงานของตน การบริหารประเทศยึดแนวทางคำสั่งสอนของขงจื้อซึ่งหวนกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งหลังจากเสื่อมความนิยมไปในสมัยราชวงศ์จิ้น ทั้งนี้รวมทั้งการใช้ตำราของขงจื้อเป็นตำราสำหรับผู้ที่สอบเข้ารับราชการ ระบบการสอบไล่เข้ารับราชการเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยฮั่นยุคแรก ตรงกับรัชสมัยของจักรพรรดิฮั่น เกาสู่ เมื่อพระองค์มีประกาศให้บรรดาหัวเมืองส่งบุคคลที่ทำการคัดเลือกเข้ามา ยังเมืองหลวงเพื่อพระองค์จะได้ทำการคัดเลือกเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาในสมัยของจักรพรรดิฮั่น หู่ ดี พระองค์เลื่อมใสในลัทธิขงจื้อเป็นอย่างมาก ถึงกับออกประกาศปลดข้าราชการที่เลื่อมใสในลัทธินิติธรรมนิยมออกจากราชการ จากนั้นได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตเพื่อเข้ารับใช้ชาติต่อไป ศาสนาพุทธเริ่มแพร่จากอินเดียเข้าสู่จีนในสมัยนี้

งานที่เด่นอีกด้านหนึ่งในสมัยราชวงศ์จิ้นตอนต้นได้แก่งานทางด้านวรรณกรรม ในบรรดาวรรณกรรมทั้งหมดที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ผลงานการเขียนประวัติศาสตร์ที่ชื่อ เจอ ซี หรือบันทึกของนักประวัติศาสตร์ เป็นงานของนักประวัติศาสตร์ตระกูลซือ-มา ชื่อ ซือ-มา ตัน และ ซือ-มา เซียง มีความยาวถึง 130 บท วิธีการเขียนก็เปลี่ยนไปจากเดิม คือ จากวัตถุประสงค์เชิงปลายแหลม มาเป็นพู่กัน วัสดุที่ใช้ก็เปลี่ยนมาเป็นน้ำหมึกแทนใช้เศษฝุ่นกับน้ำ แนวการเขียนก็เปลี่ยนจากการบันทึกตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นการวิเคราะห์หาสาเหตุ มีการคัดเลือกและให้ความสำคัญกับข้อมูลหรือหลักฐานมากขึ้น ในสมัยฮั่นยุคหลังซึ่งอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 25-220 มีผลงานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญเกิดขึ้นมาอีก 1 เล่ม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ราชวงศ์จิ้นตอนต้น หรือ ฮั่น ชู ผู้เขียนได้แก่บุคคลในตระกูลปาน ที่สำคัญได้แก่ ปาน เปียว ปาน กู และ ปาน เจา ทำให้ผลงานทางประวัติศาสตร์สมบูรณ์แบบขึ้น

ทางด้านเศรษฐกิจ การค้าขายที่เจริญเติบโตและความจำเป็นในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ทำให้มีการนำกระดาษซึ่งผลิตขึ้นได้เป็นครั้งแรกในสมัยนี้มาพิมพ์เป็นธนบัตรแทนเงินตราที่ทำด้วยโลหะ นอกจากนี้ยังมีการส่งกองคาราวานเดินทางไปค้าขายกับยุโรปไกลถึงอาณาจักรโรมัน ทำให้เกิดเส้นทางสายไหมขึ้น สินค้าที่เป็นที่ดึงดูดใจชาวจีน ได้แก่ งาช้าง ส่วนสินค้าที่ชาวโรมันชอบมากที่สุด ได้แก่ ผ้าไหม เครื่องลายคราม

3.3 ราชวงศ์ซุย ภายหลังจากเสื่อมอำนาจของราชวงศ์ฮั่น แผ่นดินจีนแตกแยก มีราชวงศ์ต่าง ๆ ขึ้นมาปกครอง ซึ่งต่างก็อ้างความชอบธรรมว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายจากราชวงศ์ฮั่น จนกระทั่งมาในปี ค.ศ. 580 ยาง เชียง แม่ทัพจีนผู้หนึ่ง ได้ปราบปรามรัฐต่าง ๆ และจากนั้นได้สถาปนาราชวงศ์ซุยขึ้นปกครอง โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองฉางอันในมณฑลส่านซี

ราชวงศ์นี้มีอายุสั้นมากในการปกครองประเทศ คือ แค่เพียง 27 ปี (ค.ศ. 589—618) และมีจักรพรรดิเพียง 2 พระองค์ คือ จักรพรรดิเวิน ตี และ ยาง ตี แต่สมัยนี้ก็นับว่ามีความเจริญไม่น้อยหน้าราชวงศ์อื่น ที่สำคัญได้แก่ การโปรดให้ขุดคลองใหญ่เชื่อมแม่น้ำ 3 สายเข้าด้วยกันจากเหนือจรดใต้ อันได้แก่ แม่น้ำฮวงโห แม่น้ำแยงซี และแม่น้ำฮวย ในปี ค.ศ. 608 เกณฑ์แรงงานคนมาใช้มากกว่าล้านคน ไม่น้อยไปกว่าที่จักรพรรดิจิน ซี ฮอง เต้ เกณฑ์มาใช้ในการก่อสร้างกำแพงเมืองจีนเมื่อ 800 ปีก่อน ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง

3.4 ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซุยเสื่อมไปเพราะจักรพรรดิไม่คำนึงถึงทุกข์สุขของประชาชน ราชวงศ์ถังก้าวขึ้นมาแทนที่ ทั้งนี้โดยผลงานของผู้นำ 2 คนด้วยกัน ได้แก่ หลี หยวน และบุตรชาย หลี ซีอ-มิน โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองฉาง อันในมณฑลส่านซี ยุคนี้เป็นยุคที่ได้รับการขนานนามว่า “มีความเจริญมากที่สุดเท่าที่เคยบันทึกมาในประวัติศาสตร์โลก” โดยเฉพาะทางด้านทหาร เศรษฐกิจ ศิลปวิทยาการ วรรณกรรม การค้ากับต่างประเทศ และการแพร่เข้ามาของศาสนาคริสต์

การทหาร ในสมัยของหลี ซีอ-มิน หรือจักรพรรดิถัง โถจง และอีกครั้งในสมัยพระนางหวู หรือพระนางบูเช็กเทียน อาณาจักรจีนขยายไปอย่างกว้างขวาง ทางภาคตะวันตกไกลไปถึงประเทศอัฟกานิสถานในปัจจุบัน ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ขยายไปถึงธิเบต ส่วนทางทิศตะวันออกไปถึงคาบสมุทรเกาหลี

เศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเก็บภาษีจากที่ดิน ราชวงศ์ถังได้นำระบบนาเฉลี่ย และระบบ 3 หัวหน้าที่จักรพรรดิในราชวงศ์ไหวเหนือ (ค.ศ. 386—535) เคยประกาศใช้ ระบบนาเฉลี่ย ก็คือการทำรัฐบาลแบ่งที่นาให้แก่ชาวไร่ชาวนาทั้งหญิงและชายเพื่อไปทำมาหากิน โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่ละทิ้งที่นานั้น ๆ และผลผลิตส่วนหนึ่งมอบให้แก่รัฐบาลไป ควบคู่กับระบบนาเฉลี่ย มีระบบ 3 หัวหน้า ได้แก่ หัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าตำบล และหัวหน้าอำเภอ ทั้ง 3 หัวหน้ามีหน้าที่ดูแลให้ชาวไร่ชาวนาปฏิบัติตามเงื่อนไข รวมทั้งรักษาความปลอดภัยให้แก่ชาวไร่ชาวนาในปกครองด้วย เมื่อประกอบกับการจัดให้มีการสำรวจสำมะโนประชากรทำให้รัฐได้ภาษีเพิ่มขึ้น

ศิลปวิทยาการและวรรณกรรม จากความเลื่อมใสและศรัทธาในพุทธศาสนา ตลอดจนความสามารถของ “เจ้าชายนักขัตตังค์” ที่ใช้เวลาเกือบ 20 ปี เดินทางไปอินเดีย และนำคัมภีร์พุทธศาสนากลับมาเผยแพร่และแปลออกเป็นภาษาจีน ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อการขยายคำสั่งสอนในศาสนาพุทธแล้ว อิทธิพลของศาสนาพุทธยังส่งผลต่อศิลปกรรม โดยเฉพาะภาพเขียนที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ ก็เป็นความจริงมากกว่าภินิหารซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในงานด้านศิลปกรรมของจีน ในภาพที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันซึ่งมักจะเป็นเรื่องของราชสำนักมาในสมัยนี้มีภาพที่เกี่ยวกับชีวิตชาวไร่ชาวนาซึ่งเป็นสามัญชนได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การสวดมนต์ในศาสนาพุทธก็เป็นต้นกำเนิดของเครื่องดนตรีจีน เช่น ขิมและขลุ่ย เป็นต้น รูปปั้นพระโพธิสัตว์และเจ้าแม่กวนอิมก็มีลักษณะที่อ่อนช้อย อิมเอิบด้วยความเมตตา รวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องประดับก็เป็นแบบอย่างอินเดียด้วย

ทางด้านวรรณกรรม อิทธิพลของศาสนาพุทธและลัทธิเต๋ามีส่วนทำให้เกิดบทนิพนธ์ประเภทร้อยกรองที่เน้นความงามของธรรมชาติ กวีเอกของสมัยนี้ก็มืออย่างเช่น หลี่ ไท-โป (ค.ศ. 701-762) ลักษณะงานเป็นการชมธรรมชาติด้วยภาษาที่เป็นชาวบ้าน อีกคนหนึ่งได้แก่ ตูฟู (ค.ศ. 712-770) งานของกวีผู้นี้สะท้อนให้เห็นถึงความอยู่ดีธรรมในสังคม ส่วนไป ชู-อี (ค.ศ. 772-846) ก็เป็นผู้อุทิศงานของเขาเพื่อมวลชนอย่างแท้จริง

การค้ากับต่างประเทศและการแพร่เข้ามาของศาสนาคริสต์ การขยายดินแดนทางทหารอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะทางภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ที่ไปประชิดกับเขตแดนของประเทศอินเดีย ทำให้ต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดอารยธรรมให้แก่กัน นอกจากศาสนาพุทธแล้ว ที่เมืองฉาง อันอันเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ถัง มีชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาติดต่อกันจำนวนมาก ซึ่งก็มีทั้งพ่อค้า ทหาร พระ และผู้ที่หลงใหลในแสงสีของเมืองฉาง อัน บุคคลเหล่านี้ได้นำอารยธรรมความเชื่อของตะวันออกกลางเข้ามาด้วย นอกเหนือจากศาสนาคริสต์นิกายต่าง ๆ แล้ว ก็ยังมีลัทธิโซโรแอสเตอร์ และลัทธิมานิเค ทั้ง 2 ลัทธินี้มาจากเปอร์เซีย ในสมัยนี้ เมืองฉาง อันถือได้ว่าเป็นประตูเปิดรับอารยธรรมต่างชาติที่สำคัญของยุคก็ว่าได้ ก่อนที่คำสั่งสอนนั้น ๆ จะถูกทำลายไปในการกวาดล้างครั้งใหญ่ในระหว่างปี ค.ศ. 841-842 นอกจากทั้ง 3 ศาสนาแล้ว ในสมัยราชวงศ์ถังยังมีการแพร่เข้ามาของ 1 ลัทธิและ 1 ศาสนา คือ ลัทธิยูดาห์ และศาสนาอิสลาม แม้ว่าลัทธิแรกจะเสื่อมความนิยมไปปลายศตวรรษที่ 9 แต่ศาสนาอิสลามยังคงมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะทางภาคตะวันตกของประเทศ

3.5 ราชวงศ์ซู่ ราชวงศ์ถังเสื่อมลงในปี ค.ศ. 907 สาเหตุที่สำคัญคือการย้ายเมืองหลวงจากฉาง อันไปโลหยาง ในสมัยพระนางหวู ทำให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างผู้ดีของเมืองฉาง อัน

กับผู้ที่เมืองโลหยางในเรื่องการเข้ารับราชการ ในขณะที่ผู้ตั้งเมืองหลวงใหม่ต้องผ่านการสอบไล่ แต่ผู้ตั้งเมืองหลวงเก่าไม่ต้องสอบ อีกประเด็น ได้แก่ ความแตกต่างกันในความเชื่อถือผู้ตั้งเก่านับถือลัทธิขงจื้อ แต่ผู้ตั้งเมืองหลวงใหม่นับถือศาสนาพุทธ แม้จะย้ายเมืองหลวงกลับฉาง อันในสมัยจักรพรรดิซวน จง (ค.ศ. 713—755) แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ตามมาได้ อันได้แก่ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ชาวไร่ชาวนาก่อการกบฏ ในที่สุดราชวงศ์ถังที่ยิ่งใหญ่ก็เสื่อมลงในปี ค.ศ. 907 ปล่อยให้แผ่นดินตกอยู่ภายใต้การช่วงชิงอำนาจของผู้เป็นใหญ่ทั้งหลายผลัดเปลี่ยนกันปกครองประเทศ ซึ่งจากปี ค.ศ. 907—960 รู้จักกันในยุคห้าราชวงศ์ก่อนที่ เจา กวง-ยิน จะรวมแผ่นดินได้อีกครั้งหนึ่ง ตั้งราชวงศ์สูงขึ้นปกครองประเทศ ในสมัยนี้ นักประวัติศาสตร์แบ่งราชวงศ์สูงออกเป็น 2 ยุค ตามสถานที่ตั้งของเมืองหลวง ยุคแรกเรียกราชวงศ์สูงเหนือ (ค.ศ. 960—1127) มีเมืองหลวงอยู่ทางเหนือที่เมืองไคเฟิง ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลเหอหนัน อีกยุคเรียกสูงใต้ (ค.ศ. 1127—1279) เมืองหลวงตั้งอยู่ที่เมืองหังโจวทางภาคเหนือของมณฑลเจ้อเจียง

แม้ราชวงศ์สูงจะอ่อนแอทางด้านทหาร และต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในการส่งเครื่องราชบรรณาการเพื่อประวิงเวลาไม่ให้ชนเผ่าทางภาคเหนือยกทัพมารุกราน จนเป็นเหตุให้ต้องมีการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจและการทหารในกลางศตวรรษที่ 11 ที่รู้จักกันในชื่อการปฏิรูป หวาง อัน-ซือ และในที่สุดก็ต้องสูญเสียแผ่นดินไปให้กลุ่มชนทางภาคเหนือคือมองโกลที่เข้ามารุกรานแผ่นดินจีนในปลายศตวรรษที่ 13 แต่สำหรับทางด้านวัฒนธรรมแล้วราชวงศ์สูงให้กำเนิดแนวคิดทางปรัชญาใหม่ที่เรียกกันว่า ลัทธิขงจื้อใหม่

ลัทธิใหม่นี้เกิดมาจากความล้มเหลวในหลาย ๆ ด้านของราชวงศ์สูง นับตั้งแต่ความล้มเหลวในโครงการปฏิรูปหวาง อัน-ซือ การพ่ายแพ้ต่อกองทัพชาวป่าเถื่อนทางภาคเหนือ การต่อต้านอารยธรรมต่างชาติโดยเฉพาะศาสนาพุทธ สิ่งเหล่านี้ทำให้นักคิดชาวจีนเริ่มตั้งแต่ปลายสมัยถึงหันไปศึกษาอดีตพบว่าความเจริญทางการเมืองในสมัยราชวงศ์โจวและราชวงศ์ช้านเป็นผลมาจากคำสั่งสอนในลัทธิขงจื้อ อีกทั้งความเสื่อมในสมัย 6 ราชวงศ์ (ค.ศ. 222—589) ที่เป็นสมัยที่ศาสนาพุทธและลัทธิเต๋าเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ทำให้เกิดความคิดที่จะนำลัทธิขงจื้อกลับมาเป็นแนวทางในการปกครองประเทศอีกครั้ง

มีนักคิดหลายท่านที่มีบทบาทต่อการเกิดลัทธิขงจื้อใหม่นี้ แต่ที่สำคัญเห็นจะไม่มีใครเกินซุสี (ค.ศ. 1130—1200) ผู้เก็บรวบรวมความคิดของนักคิดในสำนักไว้เป็นระเบียบเช่นเดียวกับซัน ฝู-ลือ ผู้ที่เคยทำให้ความคิดของสำนักฝ่าเจี๋ยเป็นที่นิยมเมื่อหลายร้อยปีก่อนหน้านี้ ตามความคิดของสำนักขงจื้อใหม่ กล่าวว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติคืออยู่แล้ว แต่การ

นำเสนอออกมาเพื่อปฏิบัติจำต้องอาศัยการศึกษา และนักปกครองควรมาจากผู้ที่มีการศึกษา
อย่างดี โดยเฉพาะจากลัทธิขงจื้อ”

นอกจากสำนักขงจื้อใหม่ หวาง อัน-ซือ ได้ตั้งสำนักปรัชญาของตนขึ้นมาด้วย
สำนักนี้เรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือคนยากจนมากกว่าที่เป็นอยู่

ส่วนทางด้านวรรณกรรม กวีคนสำคัญ ได้แก่ ชือ มา-กวง (ค.ศ. 1019—1086)
ซึ่งนอกจากจะได้รับการยกย่องว่าเป็นนักประวัติศาสตร์แห่งราชวงศ์ซ่งแล้ว งานทางด้านบทกวี
ก็ได้รับการยอมรับว่าใช้ภาษาที่สละสลวย และให้ความสำคัญกับปัจจุบันมากกว่า นักประวัติ-
ศาสตร์อีกท่านหนึ่ง ได้แก่ เขา ยุง (ค.ศ. 1011—1077) เป็นผู้ให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมของ
ชนเผ่าต่าง ๆ แก่ชนรุ่นหลังเป็นอย่างดี

งานทางด้านจิตรกรรม ทางภาคเหนือเน้นความจริง เช่น หลี ลุง-เมียง (ค.ศ.
1040—1106) ส่วนทางภาคใต้เน้นที่อารมณ์ เช่น โหม เฟย (ค.ศ. 1051—1107) เป็นต้น

ทางด้านสังคม ฐานะของสตรีตกต่ำกว่าเดิม ในสมัยนี้มีการนำประเพณีการมัดเท้า
เข้ามาใช้ ทำให้สตรีเดินไปมาลำบากยิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้ 3

1. ให้นักศึกษาศึกษาลงานที่สำคัญของจักรพรรดิ จิน ซี ฮอง เต้ ในการรวมแผ่นดินจีน
ที่แตกแยกเข้าด้วยกัน
2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้มีผู้วิจารณ์ว่าจีนในสมัยราชวงศ์ถังปกครอง
ประเทศเป็นยุคที่มีความเจริญมากที่สุด

4. อารยธรรมจีนสมัยปลายศตวรรษที่ 13—19

4.1 ราชวงศ์มองโกล หรือราชวงศ์หยวน ในปลายศตวรรษที่ 13 แผ่นดินจีนตกอยู่
ภายใต้การปกครองของชนเผ่าที่ไม่ใช่ชาวจีนแท้ ๆ เป็นครั้งแรก ดังที่เคยปรากฏมาแล้วในสมัย
ราชวงศ์โจว แต่แตกต่างกันตรงที่ว่า ราชวงศ์โจวมีชาวจีนส่วนหนึ่งและที่ไม่ใช่ชาวจีนอีกส่วน
หนึ่ง ไม่ใช่ชาวต่างชาติทั้งหมดดังเช่น ในกรณีของราชวงศ์มองโกล

ความเป็นชาวต่างชาติของมองโกล หากทำให้ชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน
วัฒนธรรมแต่อย่างใดไม่เมื่อเข้ามาปกครองแผ่นดินจีน เพราะถึงแม้ราชวงศ์มองโกลจะเป็น
ชาวต่างชาติ แต่ก่อนที่จะเข้ามาในแผ่นดินจีน ราชวงศ์มองโกลซึ่งเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรม

ด้อยกว่าจีนได้รับและซึมซาบวัฒนธรรมจีนเข้าไปอย่างเต็มที่ การเข้าไปปกครองจีนจึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำวัฒนธรรมจีนให้มั่นคงอีกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่เป็นความเจริญของราชวงศ์มองโกลที่มีเมืองหลวงอยู่ที่ปักกิ่ง แท้ที่จริงก็คือวัฒนธรรมความเจริญของจีนนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นลัทธิขงจื้อ ระบบการสอบไล่เพื่อเข้ารับราชการ สถาบันการปกครอง ที่มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ก็มีทางด้านเศรษฐกิจ ที่ราชวงศ์มองโกลเปลี่ยนจากการเลี้ยงสัตว์มาเป็นการเกษตรและการค้าขายแทน ส่วนทางด้านสังคม ราชวงศ์มองโกลมาเปลี่ยนรูปแบบของสังคมใหม่หมด จากสังคมของจีนที่แบ่งชนชั้นออกเป็น 5 ชนชั้น อันได้แก่ ชนชั้นปกครอง ชาวไร่ชาวนา ช่างฝีมือ พ่อค้า และผู้ไม่มีอาชีพหรืออาชีพที่ผิดกฎหมาย ในสมัยราชวงศ์มองโกล ยุบเหลือ 4 ชนชั้น โดยคำนึงตามเชื้อชาติเป็นหลัก ได้แก่ ผู้มีเชื้อชาติมองโกล เชื้อชาติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ชาวมองโกล และไม่ใช่ชาวจีน ชาวจีนที่มีภูมิลำเนาอยู่ทางเหนือ สุดท้ายได้แก่ชาวจีนผู้มีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคใต้

ในสมัยนี้ การเลื่อมใสในศาสนาคริสต์นิกายเนสตอเรียนของบรรดาผู้ปกครองแห่งราชสำนักมองโกล ทำให้ศาสนาคริสต์เจริญเติบโตเป็นอย่างมาก มีการส่งพระสงฆ์เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในแผ่นดินจีน ในปี ค.ศ. 1304 ชาวจีนกว่า 6,000 คน เข้านับถือศาสนา และในปี ค.ศ. 1307 ก็สามารถจัดตั้งสำนักสังฆราชขึ้นเพื่อดูแลกิจการของศาสนาภายในแผ่นดิน นอกจากการเข้ารับนับถือศาสนาต่างชาติของชาวจีนแล้ว การติดต่อกับศาสนาทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน โดยพระได้นำตำราจากยุโรปเข้าไปเผยแพร่นในจีน ทำนองเดียวกันก็นำตำราของจีนไปให้ชาวยุโรปได้ศึกษาเช่นกัน

ชาวมองโกลไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง เมื่อเข้ามาสู่แผ่นดินจีนได้พยายามประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นเพื่อใช้ในทางการ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ตัวอักษรเหล่านี้เสื่อมความนิยมและเลิกใช้ไปพร้อม ๆ กับการล่มสลายของราชวงศ์

4.2 ราชวงศ์หมิง เมื่อขึ้นปกครองประเทศต่อจากราชวงศ์มองโกลตลอดเวลา 276 ปี ที่ราชวงศ์นี้อยู่ในอำนาจตรงกับสมัยของการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงทางโลกตะวันตก ราชวงศ์หมิงไม่สนใจกับการเปลี่ยนแปลง ตั้งหน้าแต่จะสร้างความยิ่งใหญ่ของราชวงศ์ด้วยวิธีการตามแบบอย่างที่ว่าราชวงศ์จีนในอดีตเคยกระทำและประสบความสำเร็จ ผลทำให้วัฒนธรรมความเจริญของจีนหยุดนิ่งและตกเป็นเหยื่อของชาติตะวันตกต่อมา อย่างไรก็ตาม แม้จีนในสมัยราชวงศ์หมิงจะล้ำหลังถ้าเปรียบเทียบกับชาติตะวันตก แต่ถ้าพิจารณาโดยไม่มีการเปรียบเทียบแล้ว ราชวงศ์หมิงก็มีสิ่งที่เข็ดหน้าชู้ตาได้เช่นเดียวกัน

ผู้สถาปนาราชวงศ์หมิง ได้แก่ จู หยวน-จิ้ง ชาวนายากจนคนที่ 2 ต่อจากหลิว ปัง ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ฮั่น เมื่อประมาณ 1,500 ปีที่แล้วมา จู หยวน-จิ้ง หรือจักรพรรดิ ฮัง-วู ทำการ

ปกครองแผ่นดินจีนโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่นานกิง แต่ต่อมาในสมัยจักรพรรดิหยู โฉ (ค.ศ. 1403-1424) จึงได้ย้ายกลับไปปักกิ่งตามเดิม

ทางด้านกรปกครอง โครงสร้างทางการปกครองยังคงรูปแบบเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น ที่ผิดแผกไปก็เพียงแต่จักรพรรดิแต่ละพระองค์ไม่ค่อยจะยึดคำสั่งสอนของขงจื้อ ที่ให้มีเมตตาธรรมในการบริหารประเทศมากนัก หรือแม้แต่การรับฟังคำปรึกษาของขุนนาง ทำให้มีผู้เรียกราชวงศ์นี้ว่าเป็นราชวงศ์ที่ใช้อำนาจเผด็จการมากที่สุด

ทางด้านเศรษฐกิจ ใช้ระบบการเก็บภาษีดังเช่นในสมัยราชวงศ์ถัง คือภาษีอู่ อันได้แก่การเก็บภาษีจากการใช้ที่ดิน จากรายได้ของบุคคล และจากทรัพย์สิน โดยเรียกเก็บปีละ 2 ครั้ง คือในเดือน 6 และเดือน 11 มาในสมัยราชวงศ์หมิง ยังคงใช้วิธีการของถัง แต่เปลี่ยนเดือนที่เก็บเป็นเดือน 2 และเดือน 8 และเรียกชื่อภาษีอู่นี้ใหม่ว่า ภาษีฤดูร้อนและภาษีพืชผลการจ่ายกระทำโดยนำผลผลิตมาหรือไม่ก็โดยการใช้จ่ายแรงงานในกิจการสาธารณะ

อีกสิ่งหนึ่งที่ราชวงศ์หมิงกระทำก็คือ **ทำการปฏิรูประบบการเสียภาษี** เรียกระบบเก็บรวบยอด นั่นคือการเสียภาษีที่เป็นผลผลิตหรือไม่ก็โดยแรงงาน บางครั้งก็ไม่เป็นประโยชน์ต่อทางการ ราชวงศ์หมิงจึงกำหนดการเสียภาษีใหม่ โดยให้รวมภาษีต่าง ๆ เข้าเป็นภาษีเดียวกัน และวัตถุประสงค์นำมาเสียภาษีให้ใช้โลหะเงินแทนข้าวเจ้าและข้าวสาลี และการกำหนดอัตราภาษีให้คำนวณทุก ๆ ปี แทนที่จะเป็น 10 ปีครั้งดังเช่นในสมัยก่อน ๆ

ศิลปวิทยาการ มีการหวนกลับไปศึกษาค้นคว้า วิจัยงานของขงจื้อหลังจากที่หยุดชะงักไปในสมัยราชวงศ์มองโกล ผลของความสนใจทำให้เกิดมีโรงเรียนและหนังสือตำราเกิดขึ้นมากมาย ทางด้านวรรณคดี มีการผลิตงานที่ทรงไว้ซึ่งคุณค่า 3 เล่มด้วยกัน ได้แก่ สามก๊ก บันทึกการเดินทางของพระถัง ไซ้ จิ้ง และจอมโจรในสมัยราชวงศ์ซ่ง

การค้ากับต่างประเทศและการเข้ามาของชาวต่างชาติ ความไม่ปลอดภัยในเส้นทางบกผ่านเอเชียกลาง ความต้องการผจญภัย และการติดตามกวาดล้างศัตรูทางการเมือง ราชวงศ์หมิงส่งเสริมให้มีการเดินทางทางทะเลมากขึ้น ตามหลักฐานบ่งบอกว่ากองเรือจีนเดินทางไกลไปถึงชายฝั่งด้านตะวันออกของทวีปแอฟริกา อย่างไรก็ตาม ความเป็นเจ้าทะเลของจีนยุติลงในปี ค.ศ. 1433 เพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้ทำการค้าขาย

การยุติการเดินทางทางทะเลของราชวงศ์หมิงทำให้ชาวตะวันตกเริ่มเดินทางเข้าสู่จีน โดยใช้เส้นทางดังกล่าวแทน ในปี ค.ศ. 1514 ชาวโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาทำการค้าขายด้วย โดยรัฐบาลจีนจัดสถานที่ติดต่อให้ที่มาเก๊า อย่างไรก็ตาม แม้พ่อค้าชาวตะวันตกจะไม่ได้รับ

การต้อนรับนัก แต่นักการศาสนาชาวตะวันตกได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี คริสต์ศาสนาที่เสื่อมไป
ในปลายสมัยราชวงศ์มองโกลกลับมามีบทบาทใหม่ นักการศาสนาเหล่านี้ได้มีโอกาสเข้าไป
พำนักอยู่ในราชสำนัก แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมความเจริญซึ่งกันและกัน ซึ่งก็มีทั้งทางด้าน
วิทยาศาสตร์ ดัดแปลงปฏิทินให้ทันสมัยขึ้น

4.3 ราชวงศ์แมนจูหรือราชวงศ์ชิง ในปลายสมัยราชวงศ์หมิงประสบกับปัญหาหลาย
ประการ ประเด็นที่สำคัญได้แก่ภัยจากการรุกรานของต่างชาติทั้งจากทางภาคเหนือและภาคใต้
ภาคเหนือได้แก่ภัยจากชนเผ่าแมนจู ส่วนทางภาคใต้ได้แก่ภัยจากโจรสลัดชาวญี่ปุ่น และในที่สุด
ราชวงศ์หมิงก็พ่ายแพ้ต่อชนเผ่าแมนจูไปในปี ค.ศ. 1644

เมื่อ ชุน ชื่อ จักรพรรดิพระองค์แรกของราชวงศ์สถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้นที่ปักกิ่ง
ด้วยความช่วยเหลือของผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน พระองค์และจักรพรรดิองค์ต่อ ๆ มาเริ่มนำ
ความเจริญมาสู่ประเทศในหลาย ๆ ทางด้วยกัน

ทางด้าน**การปกครอง** มีความเป็นเผด็จการดังเช่นในสมัยราชวงศ์หมิง การบริหาร
ใช้รัฐบาลคู่ คือทุกตำแหน่งที่สำคัญ ๆ จะมีทั้งชาวแมนจูและชาวจีนบริหารร่วมกัน

ทางด้าน**การศาสนา** ทรงเป็นประมุขของทุกศาสนาและลัทธิความเชื่อ และเป็นผู้ติดต่อกับ
สวรรค์ในยามปรกตีสวยด้วย

ทางด้าน**วิทยาการ** ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ในสาขาวิชาความรู้ทุก ๆ แขนง ให้การ
สนับสนุนการเขียนและการพิมพ์หนังสือ บทความทางวิชาการ แม้แต่การเป็นผู้ทำการสอบ
คัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการด้วยพระองค์เอง

ทางด้าน**เศรษฐกิจ** ทำการปฏิรูประบบการเก็บรวบยอดให้ทันสมัยขึ้น

ทางด้าน**สังคม** ผู้ปกครองราชวงศ์แมนจูนำระบบการแบ่งชนชั้นในสังคมตั้งที่ราชวงศ์
มองโกลเคยกระทำมาก่อน นั่นคือในสังคมจะมี 4 ชนชั้น ชนชั้นสูงที่สุดได้แก่ชาวแมนจู ชนชั้นรอง
ลงมาได้ผู้ที่ไม่ใช่ชาวแมนจูและไม่ใช่ชาวจีน ต่อมาได้แก่ชาวจีนทางภาคเหนือ และสุดท้ายได้แก่
ชาวจีนทางภาคใต้ นอกจากการจัดแบ่งชนชั้นดังกล่าว ราชวงศ์แมนจูยังได้กำหนดกฎเกณฑ์ใน
สังคมอีก ที่สำคัญได้แก่ การห้ามแต่งงานกันระหว่างชาวจีนกับชาวแมนจู ชาวจีนต้องแต่งกาย
ดังชาวแมนจู ต้องไว้ผมเปียและโกนผมด้านหน้าออก ชาวจีนต้องสอปล้ำเพื่อเข้ารับราชการ ใน
สมัยหนึ่งบังคับให้ใช้ภาษาแมนจูเป็นภาษาในทางราชการแต่ต่อมายกเลิกไป

ทางด้าน**การทหาร** หลังจากปราบกบฏขุนพลจีนได้แล้ว ราชวงศ์แมนจูดำเนินการ
ขยายตัวทางทหารไปอย่างกว้างขวาง ทางภาคตะวันตกไกลไปถึงเทือกเขาปาร์มี ทางเหนือได้

มองโกเลียและแมนจูเรียทั้งหมด ทางภาคใต้ไปถึงพม่า และเวียดนามทางภาคตะวันออกเฉียงใต้

ทางด้านศิลปวิทยาการ แบ่งออกเป็น 2 สาย สายหนึ่งได้แก่กลุ่มปัญญาชนที่ต่อต้านราชวงศ์แมนจู ผลงานของปัญญาชนกลุ่มนี้จึงเรียกร้องให้มีการหวนกลับไปศึกษา ทบทวนคำสั่งสอนในลัทธิขงจื้อใหม่เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอีก ส่วนปัญญาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ยอมรับชาวแมนจูผลิตผลงานที่สำคัญออกมาได้แก่ “พจนานุกรม 4 เล่ม” ที่นำความรู้ทางด้านวรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา และอักษรศาสตร์มารวมไว้ รวมทั้งบทวิพากษ์วิจารณ์แนวความคิดของนักปรัชญาลัทธิขงจื้อใหม่ที่ชื่อซุสิดัวย อีกเล่มได้แก่ งานรวบรวมผลงานทางประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์หมิง งานทางด้านโบราณคดีและหนังสือภูมิศาสตร์ ทางด้านนวนิยายก็มี “ความฝันจากห้องสีแดง” เป็นต้น

ทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมแบบอิตาลีและฝรั่งเศสเข้ามาแพร่หลายในสมัยนี้

ทางด้านความสัมพันธ์กับตะวันตก โดยปกตินักปกครองชาวจีนรังเกียจชาวต่างชาติ เพราะเห็นว่าเป็นชาติที่ป่าเถื่อน ด้อยวัฒนธรรม จึงไม่นิยมคบค้าหาสสมาคมด้วย เห็นได้จากการที่ราชวงศ์หมิงจัดสถานที่ที่มาเก๊าให้เป็นทีติดต่อดำขาย เพราะไม่ต้องการให้ชาติตะวันตกขึ้นมาบนแผ่นดินใหญ่ อย่างไรก็ตาม ชาติดะวันตักมีส่วนในกิจการบ้านเมืองหลายครั้ง เช่น การปราบกบฏ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองจีนจึงต้องอนุญาตให้ชาติดะวันตักเข้ามาทำการค้าขายได้ที่เมืองแคนตอนอีกแห่งหนึ่ง แต่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่รัฐบาลจีนตั้งขึ้นมา เรียก “ระบบการค้าที่เมืองแคนตอน” ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ชาวตะวันตกเสียเปรียบมากที่สุด

อังกฤษไม่พอใจในระบบการค้าดังกล่าว แต่ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าอังกฤษจะใช้วิธีการทางการทูตเจรจาแก้ไขก็ไม่เป็นผล การค้าขายที่ดำเนินต่อมา อังกฤษจึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบมาโดยตลอด รวมทั้งทางด้านดุลการค้าด้วย ในที่สุดอังกฤษพบสินค้าชนิดหนึ่ง คือ ฝิ่น ที่ช่วยลดดุลการค้าขายได้ ซึ่งรัฐบาลแมนจูเองไม่พอใจมากนัก เพราะฝิ่นทำให้ชาวจีนเสื่อมสมรรถภาพไป จึงมีการปราบปราม อังกฤษใช้นโยบายการปราบฝิ่นของจีนให้เป็นประโยชน์ ประกาศสงครามกับจีนในสงครามฝิ่นปี ค.ศ. 1839-1842 จีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้ต้องลงนามในสนธิสัญญาไม่เสมอภาคฉบับแรกกับตะวันตก จากนั้นมาความยิ่งใหญ่ของจีนก็จบสิ้น ต่างชาติเข้ามาแย่งชิงผลประโยชน์กันโดยที่รัฐบาลแมนจูไม่อาจป้องกันใด ๆ ได้ และจากสงครามที่เกิดขึ้นหลายครั้งต่อมา ราชวงศ์แมนจูต้องสูญเสียอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนตนไป และเป็นเหตุผลหนึ่งนำไปสู่ความเสื่อมของราชวงศ์ เมื่อ ซุน ยัต-เซ็น ทำการปฏิวัติเข้ายึดอำนาจ เปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่สาธารณรัฐในตอนต้นศตวรรษที่ 20

กิจกรรมการเรียนรู้ 4

1. ให้นักศึกษาทำความเข้าใจกับเหตุผลที่ผู้ปกครองราชวงศ์มองโกลและราชวงศ์แมนจู แม้จะยึดมั่นกับแนวทางคำสั่งสอนของขงจื้อที่เน้นคุณธรรม แต่นโยบายการปกครองประเทศค่อนข้างเป็นเผด็จการ

2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ผู้ปกครองราชวงศ์หมิง พยายามเน้นความเป็นจีน ในการปกครองประเทศ

5. อารยธรรมจีนสมัยศตวรรษที่ 20

5.1 สมัยสาธารณรัฐ ราชวงศ์แมนจูเจริญสูงสุดในปลายศตวรรษที่ 18 พอเริ่มต้นศตวรรษที่ 19 ปัญหาต่าง ๆ เริ่มทำลายความสามารถและอำนาจของรัฐบาลกลาง และทวีความรุนแรงมากขึ้นอันนำไปสู่ความขัดแย้งและการสู้รบในสงครามที่รู้จักกันว่า “สงครามฝิ่น” ภายหลังกองทัพฝิ่น ขัดแย้งที่ดูว่าจะจบสิ้นยังคงดำเนินต่อไป นำไปสู่สงครามกับชาติตะวันตกอีกหลายครั้ง และความพ่ายแพ้ของราชวงศ์แมนจูที่ไม่สิ้นสุด สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวจีน โดยเฉพาะปัญญาชนผู้รักชาติทั้งหลาย เมื่อประกอบกับความตกต่ำทางด้านเศรษฐกิจอันเกิดมาจากการขาดดุลการค้า และค่าใช้จ่ายในสงครามแต่ละครั้ง มีการกบฏเกิดขึ้นโดยทั่วไป ที่สำคัญได้แก่กบฏไต้ผิง (ค.ศ. 1853—1864) กบฏต่าง ๆ สร้างความตื่นตกใจแก่ราชวงศ์แมนจูไม่น้อย ผลนำไปสู่ความพยายามที่จะแก้ไขความเสื่อมโทรมด้วยการหันไปยอมรับวิทยาการและเทคโนโลยีของตะวันตก ในโครงการที่มีชื่อว่า “โครงการปฏิรูปตนเองให้เข้มแข็ง” โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1861 เป็นต้นมา อย่างไรก็ดี โครงการดังกล่าวเน้น “การปฏิรูปในโครงสร้างคำสั่งสอนของขงจื้อ” หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า “การพัฒนาประเทศตามแนวทางของตะวันตกจะต้องไม่ขัดแย้งกับความคิด คำสั่งสอนของขงจื้อ” การปฏิรูปที่ไม่กระทำอย่างถอนรากถอนโคนนี้ ประสบความสำเร็จเพียงส่วนเดียว คือ ส่วนที่ไม่กระทบกระทั่งกับผลประโยชน์ของผู้นับถือลัทธิขงจื้อ ส่วนแผนการอื่นถูกยกเลิกไป ความล้มเหลวของโครงการนี้ปรากฏให้เห็นชัดในปี ค.ศ. 1895 เมื่อต้องพ่ายต่อญี่ปุ่นในสงคราม จีน-ญี่ปุ่น ปี ค.ศ. 1894—1895 และต้องสูญเสียดินแดนโดยเฉพาะเกาหลีไป การพ่ายแพ้ต่อญี่ปุ่นซึ่งชาวจีนถือว่าเป็นประเทศที่ด้อยอารยธรรมกว่า สร้างความโกรธแค้นให้แก่ชาวจีนผู้รักชาติทั้งหลายอีกครั้งหนึ่ง เสมือนเป็นการสุ่มพินในกองไฟที่ใกล้จะมอดไปแล้วให้ลุกสว่างขึ้น ดินแดนที่แสดงออกถึงความไม่พอใจต่อผลของการพ่ายแพ้ แบ่งออกเป็น 2 เขต ทางภาคเหนือและทางภาคใต้

ทางภาคเหนือ มี กัง ยู-ไหว ส่วนทางภาคใต้มี ชุน ยัด-เซ็น เป็นผู้นำ ศูนย์กลางของความตื่นตัวทางภาคเหนืออยู่ภายในราชสำนัก ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือกับจักรพรรดิกวง สู่ (ค.ศ. 1875-1895) และการสนับสนุนจากพระนางซู ลี ไท เฮา กัง ยู-ไหว ทำการปฏิรูปประเทศด้วยการนำเทคโนโลยีและวิทยาการจากตะวันตกมาทั้งหมด ไม่ว่าจะในด้านการศึกษา การทหาร การปกครอง และเศรษฐกิจ การปฏิรูปนี้มีอายุสั้นได้เพียง 100 วัน จึงทำให้รู้จักกันต่อมาในชื่อว่า "การปฏิรูป 100 วัน" นอกจากโครงการปฏิรูปจะล้มเหลว กัง และพรรคพวกเป็นอันต้องหลบหนีถูกจับเนรเทศ ไม่ก็ถูกประหารชีวิต

การพยายามทำตนให้ทันสมัยทางภาคเหนือไม่ค่อยจะรุนแรงเท่ากับทางภาคใต้ ชุน ยัด-เซ็น ปัญญาชนผู้รักชาติชาวจีนอีกท่านหนึ่ง ผู้ซึ่งไม่พอใจกับความเป็นอยู่ รวบรวมสมัครพรรคพวกจัดตั้งสมาคมลับ จุดประสงค์ไม่เพียงแต่ต้องการแก้ไขปัญหาของประเทศ หากแต่ยังรวมไปถึงการขับไล่ราชวงศ์แมนจูจากแผ่นดินจีน ความพยายามไม่ประสบความสำเร็จ และเป็นต้นเหตุให้ชุนต้องหลบหนีออกนอกประเทศ แต่ก็นับว่าเป็นผลดีต่อขบวนการปฏิวัติเอง เพราะชุนได้ผู้สนับสนุนมากขึ้นทั้งในประเทศและนอกประเทศ กบฏนักมวย โครงการกู้ยืมเงินชาติตะวันตกเพื่อก่อสร้างทางรถไฟช่วยขยายความรู้สึกต่อต้านราชวงศ์แมนจูมากขึ้น ทำให้ในที่สุดเมื่อ หยวน ซื่อ-ไช ได้รับคำสั่งให้มาปราบกบฏชุน ยัด-เซ็น ที่ประกาศจัดตั้งสาธารณรัฐที่เมืองนานกิงแล้วตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1912 หยวนแปรพักตร์เข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ จักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์แมนจูสละราชสมบัติในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 หยวนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี จีนก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ที่เรียกว่าสาธารณรัฐตั้งแต่นั้นมา

หยวน ซื่อ-ไช ปกครองประเทศถึงปี ค.ศ. 1916 ก็ถึงแก่อสัญกรรม แม้จะอยู่ในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่หยวนได้สร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาโดยเข้าทำลายระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตย นำความเสื่อมโทรมทางด้านเศรษฐกิจ ความแตกแยกทางสังคม และการสูญเสียภาพพจน์ในทางการเมืองระหว่างประเทศ ไม่เพียงเท่านั้น ภายหลังจากจากไปของหยวน แผ่นดินจีนที่ดูเหมือนจะเป็นปึกแผ่นกลับแตกแยกอีกครั้งหนึ่งอย่างไม่เคยมีมาก่อน แผ่นดินแบ่งออกเป็นส่วน ๆ แต่ละส่วนต่างก็มีขุนศึกเป็นผู้ปกครอง ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลกลางที่ปักกิ่งก็กลายเป็นเวทีทางการเมืองที่ถูกช่วงชิงกันทั้งจากบรรดาขุนศึกและนักการเมืองทั้งหลายจากทั่วทุกสารทิศ จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1927 เมื่อขุนศึกเชียง ไค-เชก ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางทหารของพรรคก๊กมินตั๋งอย่างแท้จริงที่เมืองนานกิง ทั้งนี้ภายหลังจากถึงอสัญกรรมของชุน ยัด-เซ็น ในปี ค.ศ. 1925 เหตุการณ์เช่นนั้นจึงค่อยทุเลาลง เชียงเป็นใหญ่แต่เพียงผู้เดียวบนแผ่นดินจีน อย่างไรก็ตามก็ตีแผ่ภัยจากพวกขุนศึกดูเหมือนจะจบสิ้นลง แต่ปัญหาการรวมประเทศของเชียงยังไม่ได้จบสิ้นลง

พายุลูกใหม่พัดเข้าสู่แผ่นดินจีนอีกครั้งหนึ่ง พายุลูกนี้แม้ดูผิวเผินจะไม่หนักหนาเท่ากับความเร็วร้ายในระบบซุนตีก แต่ในที่สุดได้แสดงผลด้วยการพัดพาเซียงออกนอกแผ่นดิน และต้องไปตั้งอาณาจักรใหม่อยู่บนเกาะใต้หวันจนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมในปี ค.ศ. 1975

การแพร่เข้าสู่จีนของลัทธิคอมมิวนิสต์ ลัทธิคอมมิวนิสต์คือพายุลูกใหม่ลูกนั้น การเข้ามาสู่แผ่นดินจีนของลัทธินี้เป็นผลมาจากความล้มเหลวทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการสูญเสียความรู้สึก ความภูมิใจของการเป็นอาณาจักรกลางครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อประกอบเข้ากับการเปิดประตูรับความเจริญเทคโนโลยีและศิลปวิทยาการจากตะวันตกในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ไม่ว่าจะในเรื่องปรัชญา การดำเนินชีวิต การเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้ปัญญาชนที่ผ่านการศึกษามาจากตะวันตก หรือที่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากสังคมตามเมืองท่าหรือเมืองใหญ่ที่ชาวตะวันตกเข้าไปประกอบธุรกิจอยู่ รู้สึกประทับใจในความแปลกใหม่ และเกิดการเปรียบเทียบระหว่างมาตรฐานความเป็นอยู่ ความเจริญกับชาวตะวันตก ซึ่งได้ข้อยู่ว่าวัฒนธรรมเก่าแก่ของจีนเป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมโทรมของประเทศ เมื่อรวมเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ไม่ว่าจะในด้านความรู้สึกความเป็นชาตินิยม ลัทธิประชาธิปไตย สิทธิในการกำหนดโชคชะตาของตนเองหรือของชาติที่ประกาศโดยประธานาธิบดีวิลสันแห่งสหรัฐอเมริกา รวมไปถึงการยกเลิกวิธีการดำเนินการเจรจาทางการทูตอย่างไม่เปิดเผย ความสำเร็จในการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซียในปี ค.ศ. 1917 ตามติดมาด้วยการปฏิวัติสังคมนิยมในฟินแลนด์ เยอรมนี ออสเตรีย และฮังการี การจลาจลในญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1918 โลกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่สำหรับชาวจีนสิ่งที่เขามองเห็นก็คือความเหลวไหลและความหยุดนิ่งของสังคมจีน

ความรู้สึกของการต่อต้านของเก่าปรากฏให้เห็นมาตลอดในรูปของการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างไรก็ดี การต่อต้านก็ยังคงดำเนินตามรูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนที่มีลัทธิขงจื้อเป็นแกน จนกระทั่งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1919 จึงได้เปลี่ยนไปจากความไม่รุนแรงไปสู่การใช้ความรุนแรง เมื่อนักศึกษากว่า 5,000 คนจากมหาวิทยาลัยปักกิ่งแสดงพลังแห่งความไม่พอใจ เดินขบวนต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงในสนธิสัญญาแวร์ซายส์ที่จีนยกมณฑลชันทงให้แก่ญี่ปุ่นไป มีการทำร้ายร่างกายด้วย การเดินขบวนครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นผลจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของจีนเอง และแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมที่รับมาจากต่างชาติ อันได้แก่ การแสดงออกของความเป็นชาตินิยม ความไม่พอใจตะวันตก และการต่อต้านบรรดาขุนศึกที่ปักกิ่ง เหตุการณ์เดินขบวนครั้งต่อมารู้จักกันในชื่อ "ขบวนการ 4 พฤษภาคม" ซึ่งคอมมิวนิสต์จีนอ้างว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์บนแผ่นดินจีน

กำเนิดพรรคคอมมิวนิสต์จีน ค.ศ. 1921 ในบรรดาปัญญาชนชาวจีนที่ไม่พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ของตน ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพสอนหนังสืออยู่ในมหาวิทยาลัย ในบรรดาคนเหล่านั้น ก็มี เซิน ตู-เซียว ไฉ หยวน-ผุย ผู้จบการศึกษามาจากฝรั่งเศส เกาโม-โจ และหลู่ ซุน จบมาจากญี่ปุ่น สุดท้ายคือ หู ซื่อ และเซียง มอนลิน จากสหรัฐอเมริกา บุคคลเหล่านี้เมื่อเดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอนได้เริ่มเผยแพร่ความคิดทั้งในสถานการศึกษาและในสถานที่ต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวย ผลงานของเซินประเด็นหนึ่งก็คือ สนับสนุนเสรีภาพส่วนบุคคลตามแบบอย่างปรัชญาของฝรั่งเศส โจมตีลัทธิขงจื้อว่าบั่นทอนความสามารถของปัจเจกบุคคล สะกัดกันความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ในหนังสือ "เยาวชนใหม่" เซิน เรียกร้องให้เยาวชนมีความคิดที่เป็นอิสระ ก้าวหน้า และเป็นชาตินิยม ส่วน ไฉ เรียกร้องให้การศึกษาหลุดพ้นจากการครอบงำจากการเมือง ส่วน หู ซื่อ ริเริ่มใช้ภาษาพูดเป็นภาษาเขียน เพราะสามัญชนเข้าใจง่ายกว่าภาษาเขียนซึ่งใช้กันเฉพาะปัญญาชนเท่านั้น ซึ่งต่อมารัฐบาลได้อนุญาตให้นำหลักการของหู ซื่อ มาใช้ปฏิบัติ

นอกเหนือจากอิทธิพลของบรรดาปัญญาชนชั้นนำของประเทศดังกล่าวแล้ว ที่ทำให้อารยธรรมตะวันตกแพร่หลายเข้ามา โดยเฉพาะเซิน ตู เซียว ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยปักกิ่ง นอกจากความเป็นนักชาตินิยมแล้ว เซินยังเป็นผู้ที่เลื่อมใสในลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน และถึงแม้จะไม่ได้ร่วมประชุมอยู่ในกลุ่มผู้ก่อตั้งพรรคในปี ค.ศ. 1921 เพราะอยู่ในระหว่างการเดินทางไปบรรยายทางวิชาการที่เมืองเซียงไฮ้ แต่พรรคยังถือว่าเขาเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วยเช่นกัน

ชาวจีนรู้จักลัทธิคอมมิวนิสต์จริง ๆ ประมาณต้นศตวรรษที่ 20 เมื่อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งตีพิมพ์ประวัติของมาร์กซ จากนั้นหนังสือซึ่งเป็นต้นตำหรับลัทธิคอมมิวนิสต์ก็เริ่มแพร่หลายเข้ามาในจีน ซึ่งก็มีทั้งงานของมาร์กซ เองเกิล และอื่น ๆ ในระยะแรก ๆ ปัญญาชนจีนไม่ให้ความสนใจในลัทธินี้มากเท่าไร เพราะหลักการส่วนใหญ่ขัดกับธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติมา เช่น ความสัมพันธ์ทางครอบครัว กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หลังจากการประชุมที่พระราชวังแวร์ซายส์ที่จีนไม่ได้รับการยกย่องจากที่ประชุมเท่าที่ควร ความรู้สึกที่ดีต่อชาติตะวันตกเริ่มเสื่อมคลาย และไม่อาจยอมรับความเจริญที่เป็นของตะวันตกได้ เมื่อไม่อาจใช้แนวคิด อุดมการณ์ทางตะวันตก หรืออีกนัยหนึ่งชาติตะวันตกไม่มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาให้แก่จีน ปัญญาชนจีนจึงหันหาทางออกใหม่ไปสู่แนวทางใหม่ อันได้แก่ การแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางสังคมนิยม รวมทั้งการปฏิวัติสังคมนิยมตามแนวทางของมาร์กซ เมื่อประกอบกับความสำเร็จในการปฏิวัติบอลเชวิค ก็ยิ่งทำให้ปัญญาชนเหล่านั้นเชื่อมั่นมากขึ้นว่า ปัญหาของจีนสามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการเดียว นั่นคือแนวทางปฏิวัติสังคมนิยมตามแนวทางของมาร์กซิส พรรคคอม-

มิวนิสต์จีนจึงถือกำเนิดขึ้นโดยกลุ่มผู้ลี้ภัย 12 คน มาประชุมกัน ประกาศจัดตั้งพรรคในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1921

การเติบโตของพรรคคอมมิวนิสต์จีน รัสเซียสังเกตเห็นเหตุการณ์ภายในจีนมาโดยตลอด และรู้ความต้องการของจีน เมื่อประกอบกับมาตรการการรักษาความปลอดภัยของรัสเซียเองที่หวังใช้แผ่นดินจีนเป็นกำแพงธรรมชาติป้องกันภัยจากลัทธิทหารของญี่ปุ่น ลัทธิเผด็จการของเยอรมนีและอิตาลี อีกทั้งความจำเป็นในการคงอยู่ท่ามกลางประเทศที่มีอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะกับประเทศค่ายเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ รัสเซียส่งตัวแทนมาเจรจาความกับซุน ยัต-เซ็น ในปี ค.ศ. 1922 ซุนเองก็มีความต้องการที่จะปราบขุนศึกและรวมแผ่นดินที่แตกแยกเข้าด้วยกัน และเมื่อรัสเซียเสนอแผนการความช่วยเหลือทั้งทางด้านการทหาร เศรษฐกิจ และการปฏิรูประบบพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง ความร่วมมือระหว่างรัสเซีย พรรคก๊กมินตั๋ง และพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่เดิมทีเป็นพรรคการเมืองที่ผิดกฎหมายบรรลุผล พรรคคอมมิวนิสต์ใช้ช่วงเวลาของการร่วมมือสร้างแนวร่วมจนสามารถจัดตั้งเขตปลดปล่อยได้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1927 แต่จากการปราบปรามครั้งใหญ่ของเจียงไคเช็คไปสู่การเดินทางไกล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากทันทูกรุมาและตกต่ำที่สุดของพรรค แต่หลังจากเหตุการณ์เดินทางไกลแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์ก็เติบโตขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยตั้งฐานปลดปล่อยอยู่ทางภาคเหนือยากแก่การโจมตีจากกองทัพฝ่ายรัฐบาล

ญี่ปุ่นรุกรานจีนในปี ค.ศ. 1931 โดยยึดแมนจูเรียเป็นแห่งแรก จัดตั้งประเทศแมนจูวั้น อีก 6 ปีต่อมา ปักกิ่งถูกรุกราน เชียง ไค-เชค ดำเนินนโยบายผิดพลาด แทนที่จะรบกับญี่ปุ่น ผู้รุกราน กลับมุ่งทำลายแต่พรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ใช้เหตุการณ์นี้เป็นประโยชน์ด้วยการเรียกร้องให้ชาวจีนทั้งมวลผนึกกำลังขับไล่เชียง ไค-เชค ซึ่งได้ผล

สงครามโลกครั้งที่ 2 มีส่วนช่วยทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจรัฐหลังจากประกาศจัดตั้งพรรคมาเป็นเวลากว่า 20 ปี กล่าวคือ เมื่อสงครามโลกยุติลงในปี ค.ศ. 1945 สหรัฐอเมริกากับรัสเซียตกลงแบ่งงานกันปลดอาวุธกองทหารญี่ปุ่นในแผ่นดินจีน โดยให้รัสเซียเป็นผู้ปลดอาวุธในพื้นที่ทางภาคเหนือ ส่วนสหรัฐอเมริกาทำการปลดอาวุธทางภาคใต้ และมอบให้แก่กองกำลังสหประชาชาติ แต่สิ่งที่รัสเซียปฏิบัติไม่เป็นไปตามข้อตกลง รัสเซียมอบอาวุธที่ยึดมาได้ให้แก่กองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์ รวมทั้งพื้นที่บางแห่งเป็นผลให้พรรคคอมมิวนิสต์เข้มแข็งขึ้น ด้วยเหตุนี้เอง ภายหลังจากสงครามโลกยุติลง สงครามกลางเมืองระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็เกิดขึ้นอีกหลังจากที่ยุติไปแล้วในระหว่างการร่วมมือกันครั้งที่ 2 ระหว่างปี ค.ศ. 1937-1945 ซึ่งมีเป้าหมายคือการต่อต้านการรุกราน

ทางทหารของญี่ปุ่น กองทหารก็กมินตั้งอ่อนแอมากเมื่อเปรียบเทียบกับความแข็งแกร่งของกองทัพคอมมิวนิสต์จีน ในที่สุดในปี ค.ศ. 1949 กองกำลังปลดปล่อยประชาชนจีนก็สามารถขับไล่กองกำลังของเซียง ไค-เชก จากเมืองหนึ่งไปสู่อีกเมืองหนึ่ง เมื่อเห็นว่าไม่อาจต้านทานกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ เซียง ไค-เชก พร้อมบริวารจึงหลบหนีไปตั้งประเทศใหม่ที่เกาะไต้หวัน เรียกสาธารณรัฐจีน ปล่อยให้มา เซ-ตุง ประกาศจัดตั้งประเทศใหม่ที่ปักกิ่ง โดยเรียกประเทศของตนว่า สาธารณรัฐประชาชนจีน ในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 จากนั้นดำเนินการปฏิรูปประเทศให้เป็นไปตามแนวทางของมาร์กซ เลนิน และมาต่อไป

5.2 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในขณะที่การสู้รบยังไม่ยุติ เดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1949 เมาริเรียกประชุมกรรมการที่ปรึกษาทางการเมืองขึ้น ผลของการประชุม ที่ประชุมได้ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองประเทศ ปี ค.ศ. 1949 ซึ่งกำหนดแนวทางในการปกครองประเทศ รวมทั้งกำหนดสัญลักษณ์ของธงประจำชาติ ที่ประชุมลงมติให้ใช้พื้นสีแดง มีดาวใหญ่สี่เหลี่ยมและดาวเล็ก 4 ดวง สีเหลืองเช่นเดียวกันทางด้านมุมซ้ายของธง โดยอยู่ต่ำลงมาจากดาวใหญ่เล็กน้อย ดาวใหญ่หมายถึงพรรคคอมมิวนิสต์จีน ส่วนดาวเล็ก 4 ดวง หมายถึง ชนชั้น 4 ชนชั้นที่ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการพัฒนาประเทศตามอุดมการณ์เป้าหมายที่ตั้งไว้ 4 ชนชั้นนั้น ได้แก่ ชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นชาวนาไร้ชาวนา ชนชั้นนายทุนน้อย และชนชั้นนายทุนแห่งชาติ

แนวทางการปกครองประเทศ ตามธรรมนูญการปกครองประเทศปี ค.ศ. 1949 กำหนดแนวทางในการปกครองประเทศ ว่าเป็นแบบ “ประชาธิปไตยรวมศูนย์” ตามอุดมการณ์ของเลนิน อันได้แก่ สิทธิในอันจะพิจารณาปัญหาาร่วมกัน แต่เมื่อเป็นมติแล้วถือเป็นมติของพรรค แม้บุคคลที่ไม่เห็นด้วยจำต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

โครงสร้างทางการปกครอง ในระดับชาติ มีองค์กรที่สำคัญ 2 องค์กรด้วยกัน ได้แก่ พรรคคอมมิวนิสต์ และอีกองค์กรหนึ่งคือรัฐบาล ทั้ง 2 องค์กรนี้ต่างเป็นอิสระต่อกัน และต่างควบคุมหน่วยงานในสังกัดที่ต่ำกว่า เช่น พรรคสภาแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของพรรค โดยคณะกรรมการกลางจะควบคุมดูแลพรรคสภามณฑล และพรรคสภามณฑลก็จะดูแลพรรคสภาอำเภอ ฯลฯ พรรคจะควบคุมการทำงานขององค์กรต่าง ๆ ในเรื่องนโยบาย ในขณะที่รัฐบาลซึ่งประกอบด้วยประธานาธิบดี แต่ต่อมายกเลิกและมอบหน้าที่ในฐานะประมุขของรัฐบาลให้แก่ประธานของพรรคคอมมิวนิสต์ รองจากประธานาธิบดี มีนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ตามลำดับ รัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานของหน่วยงานระดับรองลงมาในทางปฏิบัติ และให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคที่มอบลงมา

นอกจากนี้ก็มีรัฐสภา ศาลยุติธรรม ซึ่งจะต้องออกกฎหมายและตัดสินพิจารณา คดีความให้เป็นไปตามมติของพรรค

การบริหารในระดับท้องถิ่น แบ่งการบริหารออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับมณฑล ระดับอำเภอ และระดับประชาคม หรือตามหน่วยงานผลิต เช่น ตามโรงงาน เป็นต้น ในแต่ละระดับ จะมีสภาประชาชนมณฑล หรือสภาประชาชนอำเภอ ตามแต่กรณี เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดทางการ บริหารในกิจการของหน่วยงานของตน

ระบบทหาร กองทัพแดง หรือต่อมาคือกองทัพปลดแอกประชาชน คือ กองกำลัง หลักที่ช่วยพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้นสู่อำนาจ ทหารในกองทัพแดงสมัครเข้ารับใช้พรรคด้วยความ สมัครใจ ในธรรมนูญการปกครองปี ค.ศ. 1949 ยังไม่ได้กล่าวถึงกองทัพปลดแอก มาในปี ค.ศ. 1954 จึงได้มีการจัดตั้งกระทรวงกลาโหม แต่กระทรวงนี้ไม่มีอำนาจบังคับบัญชากองทัพ อย่างไม่ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายก็คือ ดูแลด้านการปฏิวัติชนชั้น ในระดับสูงกว่ากระทรวง กลาโหม มีสภาป้องกันแห่งชาติ แต่มติทั้งหลายของสภานี้ต้องส่งผ่านกระทรวงกลาโหมให้นำไปปฏิบัติ อีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตาม องค์กรที่มีอำนาจบังคับบัญชากองทัพอย่างแท้จริงคือ คณะกรรมการ กิจการทหาร ซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคณะกรรมการกลางของพรรคอีกต่อหนึ่ง สมาชิก ส่วนหนึ่งมาจากผู้มีอาชีพทางทหาร ทหารจึงเป็นอีกสถาบันที่ตกอยู่ใต้การบงการของพรรคเหมือนกับสถาบันอื่น ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ทุกคนมีกรรมสิทธิ์อย่างเท่าเทียมกันใน ทรัพยากรของชาติ พรรคเริ่มดำเนินการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจด้วยการจัดระบบการเงิน ของประเทศใหม่ เริ่มต้นด้วยการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราใหม่ จากนั้นก็เริ่มโครงการ ปฏิรูปประเทศให้เป็นอุตสาหกรรมเพื่อใช้เป็นพลังของชนชั้นกรรมาชีพในการปฏิวัติต่อไป

โครงการแรก ได้แก่ การประกาศกฎหมายปฏิรูปที่ดินในปี ค.ศ. 1950 และเพื่อให้มี แรงงานในภาคเกษตรที่เพียงพอ รัฐบาลประกาศกฎหมายสมรสใหม่ โดยให้สิทธิแก่ประชาชน หญิงชายที่จะเลือกคู่ได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดา มาตรการต่อไปก็คือ ประกาศใช้วิธีการ “การใช้แรงงานร่วมกัน” โดยแบ่งกลุ่มแรงงานออกเป็นหน่วย ๆ ละ 5-10 คน เข้ามาใช้แรงงานในที่ดิน โดยทุกคนต้องจัดหาเครื่องมือมาเอง มาตรการนี้เป็นการกระตุ้น ให้แรงงานเกิดความกระตือรือร้นในการช่วยกันทำงาน

จากนั้น พรรคประกาศใช้ระบบการสหกรณ์ขั้นพื้นฐานและขั้นก้าวหน้า ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาจากระบบการใช้แรงงานร่วมกันซึ่งลงแรงในที่ดินที่เป็นของเอกชน แต่ในระบบ

สหกรณ์ชั้นพื้นฐาน ที่ดินและเครื่องมือที่ยังเป็นส่วนตัวแต่ถูกนำมารวมกัน ผลผลิตที่ได้จะแบ่งกันตามสัดส่วนที่ลงไป จากนั้นพรรคประกาศใช้โครงการสหกรณ์ชั้นก้าวหน้าหรือระบบนารวม กรรมสิทธิ์ส่วนตัวถูกยกเลิก ผู้ใช้แรงงานจะได้เพียงผลผลิตเป็นการแลกเปลี่ยนกับแรงงานที่ได้ลงไปเท่านั้น

ในปี ค.ศ. 1958 รัฐบาลประกาศใช้โครงการก้าวกระโดด ซึ่งเรียกร้องให้ผู้ใช้แรงงานร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาเศรษฐกิจให้รวดเร็วเท่ากับประเทศอุตสาหกรรมในโลกตะวันตกพร้อม ๆ กัน รัฐบาลประกาศใช้มาตรการทางด้านเศรษฐกิจขั้นสูงอีกโครงการหนึ่ง ได้แก่ ระบบคอมมูน ระบบนี้เป็นการรวมสหกรณ์ชั้นก้าวหน้าหลาย ๆ แห่งเข้าด้วยกัน ให้เป็นทั้งศูนย์กลางการผลิตและการใช้ชีวิตร่วมกัน ผลผลิตเป็นของคอมมูน ซึ่งจะแบ่งให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนของแรงงานที่ได้ลงไป ในคอมมูน สมาชิกอาจใช้เวลาว่างเพาะปลูกในที่นาที่เป็นส่วนตัวของตนได้

ในปัจจุบัน นโยบายทางด้านเศรษฐกิจเริ่มหันเหเข้าสู่ระบบนายทุน ทั้งนี้เกิดมาจากความล้มเหลวในโครงการสร้างประเทศให้เป็นสังคมนิยมทางด้านเศรษฐกิจตามแนวทางของมาร์กซ ทั้งในประเทศและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้ปกครองประเทศระดับสูงที่กล่าวว่า “ไม่สนใจว่าจะเป็นแมวขาวหรือแมวดำ ขอให้จับหนูได้ก็แล้วกัน”

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาวจีนที่ถือตามคำสั่งสอนของขงจื้อถูกทำลายไปสิ้นในสมัยนี้ เช่น บทบาทของครอบครัวในการกำหนดชีวิตของสมาชิก รวมทั้งการถือกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในทรัพย์สิน พรรคทำการปฏิรูประบบสังคมอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ที่สำคัญได้แก่ เสรีภาพในการแต่งงานที่หญิงชายสามารถเลือกคู่ได้ตามอำเภอใจโดยปราศจากการชี้แนะจากผู้นำครอบครัว หรือการบีบบังคับจากฝ่ายใด เมื่อแต่งงานอยู่กินกันแล้วไม่พอใจจะแยกทางหรือหย่ากันก็ได้ และเมื่อหย่ากันแล้วอาจแต่งงานใหม่ได้อีก ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ตามธรรมเนียมจีนโบราณถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ

ฐานะของสตรีได้รับการยกย่องและยอมรับมากกว่าเดิม ในสมัยนี้สตรีมีสิทธิออกไปทำงานนอกบ้าน การศึกษาก็ดีกว่า ในวงการเมือง สตรีได้รับการยอมรับให้เข้าไปดำรงตำแหน่งสูง ๆ ในทุกระดับ รวมทั้งในคณะกรรมการกลางซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดในทางปกครองด้วย

ในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ถึงแม้ว่าในหลักการของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ถือว่าบุคคลเป็นทรัพย์สินของรัฐ ซึ่งรัฐจะเป็นผู้กำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ แต่ในระดับหนึ่ง บิดาหรือมารดายังคงมีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรธิดา ซึ่งในนัยกลับกันบุตรธิดาก็ต้องเชื่อฟังบิดามารดาด้วยเช่นกันตามคำสั่งสอนของพรรค ทั้งนี้ยกเว้นที่บุตรธิดามีสิทธิ

วิพากษ์วิจารณ์บิดามารดาได้เมื่อบิดามารดาไม่ปฏิบัติตามอุดมการณ์ของพรรค หรือเมื่อบิดามารดาไม่ส่งเสริมให้บุตรธิดาเข้าไปร่วมในกิจกรรมของพรรค เป็นต้น

ขนาดของครอบครัวในสมัยนี้เปลี่ยนแปลงไป จากครอบครัวที่อยู่อาศัยกันจำนวนมาก ๆ ซึ่งมีทั้งปู่ย่าตายาย บิดามารดา ลูกหลาน เหลน หรือที่รู้จักกันว่าครอบครัวขยาย ลดจำนวนลง ขนาดของครอบครัวจีนในสมัยนี้มีผู้อยู่อาศัยรวมไม่เกิน 3 ชั่วอายุคน ได้แก่ บิดามารดา บุตร และหลานเป็นอย่างมาก จากลักษณะดังกล่าว ครอบครัวค่อนข้างแยกกันอยู่และไม่มีความสัมพันธ์กันในชีวิตประจำวัน ทำให้ฐานะความเป็นผู้นำของคนชราขาดหายไป อำนาจดังกล่าวตกมาแก่บุตรชายที่ทำการสมรสแล้วแทน ชายชราส่วนใหญ่ โดยเฉพาะตามเมืองใหญ่ ๆ จะถูกส่งเข้าสถานเลี้ยงดูคนชรา ยกเว้นในชนบทที่ส่วนใหญ่มักยังคงอยู่อาศัยกับบุตรชาย และทำหน้าที่ช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในครอบครัวหรือไม่ก็เลี้ยงหลาน ทั้งนี้รวมทั้งสัญลักษณ์และภาพพจน์ของความเป็นผู้นำของคนชราหรือบรรพบุรุษได้ถูกทำลายไปด้วย

ในด้านความเชื่อถือในลัทธิและศาสนาต่าง ๆ แม้พรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นปฏิปักษ์กับลัทธิคำสั่งสอนต่าง ๆ และพยายามกวาดล้างผู้ที่นับถือในลัทธิคำสั่งสอนเหล่านั้น เช่น ลัทธิขงจื้อและศาสนาพุทธ แต่การกวาดล้างจะไม่ใช้วิธีการรุนแรง หากแต่ให้เสื่อมสลายไปตามธรรมชาติ การบังคับไม่ให้พระประกอบพิธีกรรมก็เป็นวิธีการหนึ่งทำให้ไม่มีชาวจีนรุ่นใหม่ ๆ กล้าบวช และในที่สุดจำนวนพระสงฆ์ที่มีอยู่เมื่อแก่ชราก็ถึงแก่ภรรณาไป วัดวาอารามที่มีอยู่เมื่อขาดการบูรณะปฏิสังขรณ์ก็ค่อย ๆ ผุพังไป อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ยังคงมีอยู่ แต่ที่อยู่ได้ก็จะต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของพรรค และอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม แม้พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะได้อำนาจเบ็ดเสร็จเหนือแผ่นดินจีน แต่ชาวจีนทั้งหมดหาได้มีทัศนคติ อุดมการณ์เพื่อรับใช้มวลชนไม่ ข้อนี้ไม่ใช่ของแปลกประหลาด เพราะนโยบายการต่อสู้กับเซียง ไค-เชค และจักรวรรดินิยมตะวันตก เนื่องจากขาดกำลังในการสู้รบ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ใช้วิธีการประนีประนอมกับกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายที่มีความต้องการแม้เพียงส่วนหนึ่งที่ตรงกับพรรคเข้าร่วมในขบวนการ ด้วยเหตุนี้ในพรรคจึงเต็มไปด้วยสมาชิกที่มีอุดมการณ์หลากหลาย มีทั้งผู้ที่เป็นนักชาตินิยม ขุนศึกศักดินา ผู้ไม่มีอุดมการณ์ และผู้ฉวยโอกาส

เมื่อพรรคขึ้นสู่อำนาจ จึงได้เริ่มรณรงค์จัดผู้ที่ยังคงยึดมั่นกับธรรมเนียมประเพณีเก่า อุดมการณ์เก่า ๆ ในระหว่างปี ค.ศ. 1951-1952 พรรคนำโครงการ “รณรงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นความผิด 3 ประการ และ 5 ประการ” เข้ามาใช้ อันได้แก่

การฉ้อราษฎร์บังหลวง การทำงานแบบเข้าขามเย็นขาม และการทำตนเป็นเจ้าขุนมูลนาย ส่วน 5 ประการหลัง ได้แก่ การให้สินบน การหลีกเลียงภาษี การยกยกของหลวง การเอารัดเอาเปรียบผู้ใช้แรงงาน และสุดท้ายการทำลายทรัพยากรอันมีค่าของชาติ

โครงการรณรงค์ดอกไม้บานที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1956 ก็เป็นอีกมาตรการหนึ่งของโครงการปฏิรูปทางด้านวัฒนธรรม เมื่อ เม่า เซ-ตุง ประกาศให้เสรีภาพแก่ชาวจีนทั่วไปในอันที่จะพูด คิด เขียน ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ส่งผลให้ชาวจีนทั้งหมดใช้เสรีภาพของตนแสดงออก วิพากษ์วิจารณ์ ดิชมไปตามแต่กรณี รายชื่อของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับพรรคถูกจัดบันทึกไว้และถูกตามกวาดล้างต่อมา

เหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1956 ก็คือ การกวาดล้างผู้ที่พรรคคอมมิวนิสต์เรียกว่า ผู้มีอุดมการณ์แก่ หรือนักลัทธิแก่ ในระหว่างปี ค.ศ. 1966—1969 ที่รู้จักกันในชื่อว่า “การปฏิวัติวัฒนธรรม” เมื่อ เม่า เซ-ตุง และผู้ใกล้ชิดสังเกตเห็นว่าสมาชิกของพรรคระดับสูงหลายคนมีแนวคิดและความประพฤติดีไปจากแนวทางที่เคยปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิม เม่าใช้ขบวนการเยาวชนซึ่งเรียกตนเองว่า “ผู้พิทักษ์แดง” ออกวิพากษ์วิจารณ์เข้าทำร้ายสมาชิกของพรรคที่มีความคิดตรงกันข้ามกับพรรค มีผู้ถูกขจัดไปหลายคน แต่ก่อนที่เหตุการณ์จะร้ายแรงเกินกว่าที่จะควบคุมได้ ขบวนการผู้พิทักษ์แดงจึงถูกปราบลง

นอกจากการปฏิวัติวัฒนธรรมแล้ว การแย่งชิงอำนาจกันในพรรคก็ถูกมองไปว่าเป็นการกระทำของผู้มีลัทธิแก่ เช่น กลุ่ม 4 คน หรือแก๊งค์ออฟไฟร์ ที่มีนางเซียงซิงเป็นหัวหน้าหรือขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาที่เกิดขึ้นที่จัตุรัสเทียน อันเหมิน เมื่อ 3—4 ปีที่แล้วมา (ค.ศ. 1989) ที่นักศึกษาผู้เรียกร้องเสรีภาพกลับถูกมองว่าเป็นสมุนรับใช้ของจักรวรรดินิยมหรือผู้ที่หลงผิด เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5

1. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงความล้มเหลวของจีนในสมัยสาธารณรัฐจนทำให้ตกอยู่ในยุคมืด
2. ให้นักศึกษาค้นหาขบวนการเผยแพร่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เข้าสู่จีนจนได้รับชัยชนะเหนือชาวจีนทั้งหมดในปี ค.ศ. 1949
3. ให้นักศึกษาทำความเข้าใจกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในจีนนับตั้งแต่พรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นปกครองประเทศ

สรุป

ความยิ่งใหญ่ของจีนปรากฏให้เห็นเป็นเวลาช้านาน แม้จะสะดุดหยุดบ้างเป็นครั้งคราว แต่จีนก็สามารถฟื้นฝ่าอุปสรรคมาได้ตลอด ยกเว้นในระหว่างศตวรรษที่ 19 ที่จีนถูกกระหน่ำจนไม่อาจยืนหยัดได้ ผลทำให้จีนสูญเสียฐานะของความเป็นอาณาจักรกลางลง อย่างไรก็ตาม แผ่นดินจีนได้พลังใหม่มาช่วยแก้ไข แต่พลังใหม่หรือพรรคคอมมิวนิสต์ต้องออกแรงไม่น้อยกว่าจะช่วยให้จีนลุกขึ้นยืนได้อีกครั้ง ขณะนี้จีนกำลังอยู่ในช่วงของการวิ่ง จะวิ่งได้ไกลเพียงใด หรือต้องล้มอีกครั้ง เป็นสิ่งที่ผู้สนใจเหตุการณ์ในจีนจะต้องคอยสังเกตต่อไป

1. “นายอ้วนอายุมากแล้ว เราต้องให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟังท่าน” เป็นหลักคำสั่งสอน
ของนักปรัชญาท่านใด

- | | |
|-------------|-------------|
| 1. เล่า ลีอ | 2. ขงจื้อ |
| 3. โม จื้อ | 4. เม่งจื้อ |

2. ตระกูลปาน และตระกูลซือมา มีชื่อเสียงทางด้านใด

- | | |
|---------------------|--------------------|
| 1. นักการเมือง | 2. นักการศาสนา |
| 3. นักประวัติศาสตร์ | 4. นักเดินทางสำรวจ |

3. ผู้ใดได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้สร้างกำแพงเมืองจีน

- | | |
|-------------------|--------------|
| 1. จิน ซี ฮอง เต้ | 2. ฮัน เกาสู |
| 3. วาง หมาง | 4. หลิว ปัง |

4. “อนุญาตให้ชาวตะวันตกเดินทางไปมาอย่างเสรีบนแผ่นดินจีน” ปรากฏในสนธิสัญญา
ฉบับใด

- | | |
|------------|-------------------|
| 1. นานกิง | 2. เทียนสิน |
| 3. อ่าวโบก | 4. ดราสาสน์นักมวย |

5. ใครคือประธานาธิบดีคนแรกของจีนในสมัยสาธารณรัฐ

- | | |
|-----------------|----------------|
| 1. ชุน ยัด เซ็น | 2. หลี หุง จาง |
| 3. เชียง ไค-เชค | 4. เมา เซ ตุง |

บรรณานุกรมตอนที่ 4 (จีน)

- เขียน ซีรวิทย์. วัฒนนาการการปกครองของจีน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- _____. การเมืองและการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต, 2519.
- การ์ริงตัน กู๊ดริจ. ประวัติศาสตร์จีน. แปลโดย ส. ศิวรักษ์. กทม. : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.
- จอห์น เค. แพร์แบงก์ และอื่น ๆ. เอเชียตะวันออกยุคใหม่. 4 เล่ม แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร และอื่น ๆ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติอารยธรรมจีน. กทม. : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- รังษี อันโสภา. ประวัติวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก. ไก่ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
- ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. บรรณาธิการ, อารยธรรมตะวันออก. กทม. : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- Fairbank, John K., and Others. *China*. Boston : George Allen and Unwin, 1979.
- Gupte, R.S. *History of Modern China*. New Delhi : Sterling Publishers Pvt. Ltd., 1981.
- Harrison, John A. *China Since 1800*. New York : Harcourt, Brace and World, Inc., 1967.
- Hsu, Immanuel C.Y. ed. *Readings in Modern Chinese History*. London : Oxford University Press, 1971.
- _____. *Rise of Modern China*. London : Oxford University Press, 1970.
- Loewe, Michael. *Imperial China*. Washington : Frederick A. Praeger, 1966.
- Meskill, John. ed. *An Introduction to Chinese Civilization*. New York : Columbia University Press, 1973.
- Reischauer, Edwin and Others. *A History of East Asian Civilization. Vol. I*. Boston : Houghton Mifflin Company, 1960.
- Schirokauer, Conrad. *A Brief History of Chinese and Japanese Civilizations*. New York : Harcourt Brace Jovanovich Publishers, 1978.

บทที่ 2 อารยธรรมญี่ปุ่น

เค้าโครงเรื่อง

1. สภาพภูมิศาสตร์
2. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์
3. อารยธรรมความเจริญในด้านต่าง ๆ
4. ญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 20

สาระสำคัญ

1. **สภาพภูมิศาสตร์** ประเทศญี่ปุ่นเป็นหมู่เกาะตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของภูมิภาคเอเชียตะวันออก มีภูมิอากาศที่อบอุ่นค่อนข้างหนาว เป็นประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แต่ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพสูงกว่าคนเอเชียโดยทั่ว ๆ ไป

2. **ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์** บรรพบุรุษของญี่ปุ่นเดินทางมาจากทางภาคเหนือและภาคตะวันตก เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในหมู่เกาะทางภาคเหนือ จากนั้นขยายตัวลงสู่ภาคใต้มาตั้งอาณาจักรแรกทางภาคตะวันออกของเกาะฮอนชู จากนั้นขยายอิทธิพลไปทั่วหมู่เกาะน้อยใหญ่ที่สำคัญ 4 เกาะด้วยกัน ชาวญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีความชำนาญในการเลียนแบบและรู้จักประยุกต์เข้ากับความต้องการของตน ความเจริญส่วนใหญ่ยกเว้นในระยะแรก ๆ จึงเป็นการนำอารยธรรมของต่างชาติ จากนั้นก็จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ และส่งให้ญี่ปุ่นเป็นชาติในเอเชียที่มีความเจริญมากชาติหนึ่ง

3. อารยธรรมความเจริญในด้านต่าง ๆ

การเมืองการปกครอง ญี่ปุ่นเปลี่ยนสภาพจากการปกครองในระบอบหัวหน้าเผ่าสู่การเป็นอาณาจักร มีจักรพรรดิเป็นประมุขในสมัยของจักรพรรดิจิมมู เทนโน จนกระทั่งศตวรรษที่ 12 การเมืองการปกครองจึงเปลี่ยนไปเป็นการเมืองการปกครองในระบบ 2 รัฐบาล อันได้แก่ รัฐบาลที่มีจักรพรรดิเป็นประมุข และอีกรัฐบาลหนึ่งภายใต้การปกครองของโชกุน

ชาติตะวันตกเดินทางเข้ามาและทำการเปิดประเทศในกลางศตวรรษที่ 19 ทำให้ระบบโชกุนเสื่อมลง สถาบันจักรพรรดิกลับกลายเป็นสถาบันปกครองที่มีอำนาจบริหารแต่เพียงสถาบันเดียว ทั้งนี้ภายใต้การสนับสนุนและเสนอแนะของกลุ่มเมอิจิ ส่งผลให้ญี่ปุ่นก้าวหน้าในทุกด้าน เริ่มต้นจากการมีชัยเหนือจีน ต่อมารัสเซีย เป็นฝ่ายผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึงแม้จะต้องตกต่ำในสงครามโลกครั้งที่ 2 และทำให้สถาบันจักรพรรดิคลายบทบาทของความเป็นสถาบันสูงสุดทางการปกครอง แต่สถาบันการเมืองการปกครองก็ยังคงรักษาความเป็นประชาธิปไตยตามสมัยนิยมอย่างไม่เสื่อมคลาย แม้จะมีปัญหาเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอก็ตาม

เศรษฐกิจ ในปลายยุคหินเก่า ชาวญี่ปุ่นเริ่มแรกทำมาหากินด้วยการเก็บผลไม้และล่าสัตว์ เริ่มต้นยุคหินใหม่ ชาวญี่ปุ่นรู้จักทำการเพาะปลูก พืชที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว สินค้าทะเลเริ่มเข้ามามีบทบาท เริ่มมีการค้าขายกับต่างชาติ แต่ออกในรูปของการแลกเปลี่ยนมากกว่าการค้าขายเพื่อทำกำไร ในยุคศักดินา ญี่ปุ่นพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน และเศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในสมัยที่โชกุนตระกูลโตกุกาวาปกครอง สาเหตุหนึ่งมาจากความสงบเรียบร้อยในสังคม เกิดระบบนายทุนขนาดย่อม มีเมืองใหม่ ๆ เกิดขึ้นเพื่อรองรับความเจริญ มาในช่วงที่กลุ่มเมอิจิขึ้นสู่อำนาจ มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการยกเลิกการยึดถือที่ดินแบบศักดินา และนำมาแจกจ่ายให้กับประชาชน มีการพัฒนาสาธารณูปโภค ส่งเสริมการค้าขายทั้งภายในและกับต่างประเทศ เศรษฐกิจญี่ปุ่นกลับมาฟื้นฟูอีกครั้งหนึ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนทำให้กลายเป็นชาติมหาอำนาจทางด้านเศรษฐกิจชาติหนึ่งในโลกปัจจุบัน

สังคม สังคมเริ่มแรกมีศูนย์กลางอยู่ที่ครอบครัว หัวหน้าครอบครัวซึ่งอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ สังคมญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อรับอารยธรรมจากจีน และยังมีเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่หันมารับอารยธรรมจากตะวันตก

วัฒนธรรม ญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่และเป็นของตนเองมาตั้งแต่ยุคหินเก่าตอนปลาย ที่สำคัญ ได้แก่ วัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาโจมอน ยาโยอิ และวัฒนธรรมหลุมฝังศพ

ทฤษฎี ทางด้านความเชื่อถือ ชาวญี่ปุ่นนับถือเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์และลัทธิชินโตก่อนที่ศาสนา
ของชาวต่างชาติจะเข้ามาเผยแพร่ การเข้ามาของศาสนาและลัทธิต่างชาติ เช่น ศาสนาพุทธ
ขงจื้อ และเต๋า มีอิทธิพลต่อแนวคิด ศิลปวัฒนธรรม และการปกครองเป็นอย่างมาก

4. ญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 20 ญี่ปุ่นเริ่มหันเหจากวัฒนธรรมจีนมาสู่วัฒนธรรมตะวันตก
ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้นำความแปลกใหม่ทางด้านวัฒนธรรมความเจริญมาสู่ญี่ปุ่น
ทั้งทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นได้
2. อธิบายลักษณะวัฒนธรรมเก่าแก่ดั้งเดิม วัฒนธรรมที่รับมาจากจีน และวัฒนธรรม
ที่รับมาจากตะวันตกได้
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในญี่ปุ่นได้

ความนำ

ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมทุกประการต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมความเจริญไม่ว่าจะภูมิอากาศ ลักษณะพื้นที่ รวมทั้งความสามารถในการประยุกต์ และลัทธิความเชื่อถือองค์ประกอบเหล่านี้ผสมผสานกันอย่างเป็นเอกภาพ ทำให้ญี่ปุ่นสามารถผลิตวัฒนธรรมความเจริญได้อย่างมากมายและไม่ขาดตอน นับเป็นความภูมิใจของชาวญี่ปุ่นเองและชาวเอเชียด้านหนึ่ง

1. สภาพภูมิศาสตร์

ประเทศญี่ปุ่นเกิดมาจากการรวมตัวของเกาะน้อยใหญ่จำนวนนับพัน ๆ เกาะ ที่สำคัญมีอยู่ 4 เกาะ อันได้แก่ เกาะฮอกไกโด เกาะฮอนชู เกาะชิโกกุ และเกาะคีวชู ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของแผ่นดินจีน นับเป็นอีกประเทศหนึ่งรวมทั้งจีนและเกาหลีที่จัดอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

การที่ญี่ปุ่นเป็นหมู่เกาะ อีกทั้งตั้งอยู่ในแนวภูเขาไฟ ทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีทัศนียภาพและทิวทัศน์ที่สวยงาม แม้จะมีความโหดร้ายอยู่บ้างก็ตาม นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดความเชื่อถือ ตลอดจนอุปนิสัยใจคอของชาวญี่ปุ่นด้วย เช่น ความสวยงามของธรรมชาติทำให้ชาวญี่ปุ่นเป็นคนรักความสะอาด รักธรรมชาติ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความเชื่อถือโดยเฉพาะลัทธิชินโต รวมทั้งความเป็นผู้มีนิสัยชอบการผจญภัยทางทะเลและชอบบริโภคอาหารทะเลเป็นต้น

ญี่ปุ่นมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 377,708 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นที่สูงคือประมาณ 85% เช่น ภูเขาฟูจิ ฯลฯ อีก 15% เป็นที่ราบ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ตามชายฝั่งทะเล ตามเกาะใหญ่ ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ที่ราบอิซิกาวี ทางภาคเหนือของเกาะฮอกไกโด ที่ราบคินกิอยู่รอบ ๆ โอซากาโกเบ และเกียวโต ที่ราบคานโต ที่ราบที่ใหญ่ที่สุดรอบ ๆ เมืองโตเกียว และโยโกฮามา ที่ราบโนบิอยู่ตอนในของอ่าวเมืองนาโกยา เป็นต้น

ญี่ปุ่นมีประชากรทั้งหมดประมาณ 120 ล้านคน ส่วนใหญ่มีอาชีพอยู่ในภาคอุตสาหกรรมถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะเป็นประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน เหล็ก ถ่านหิน และต้องนำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมด แต่ญี่ปุ่นเป็นชาติที่ก้าวหน้ามากที่สุดประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม และจัดอยู่ในกลุ่มมหาอำนาจทางด้านอุตสาหกรรมประเทศหนึ่งในจำนวน 7 ประเทศ ส่วนอีก 6 ประเทศเป็นประเทศในโลกละวันตก

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

1. ให้นักศึกษาเรียงลำดับหมู่เกาะที่สำคัญของญี่ปุ่นจากเหนือจรดใต้ พร้อมอธิบายถึงผลกระทบที่มีต่อชาวญี่ปุ่นในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อถือ อุปนิสัยใจคอ ฯลฯ
2. ให้นักศึกษาวาดแผนที่และชี้สถานที่ตั้งของเมืองใหญ่ ๆ เช่น โตเกียว โอซากา นางาซากิ ฯลฯ

2. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

แม้จะไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าบรรพบุรุษของชาวญี่ปุ่นเป็นใคร หรืออพยพมาจากที่ใด แต่ในปัจจุบันด้วยหลักฐานข้อมูลที่ได้มาพอจะตั้งข้อสันนิษฐานได้ว่า ในราว 6,000–7,000 ปีก่อนคริสตกาล มีกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมของยุคหินใหม่เดินทางเข้ามาและอาศัยตามหมู่เกาะต่าง ๆ หรืออาจเป็นได้อีกครั้งหนึ่งในราว 3,000 ปีก่อนคริสตกาล คนกลุ่มแรกที่เดินทางเข้ามาแล้วหรือคนรุ่นใหม่ได้เริ่มต้นสร้างอารยธรรมยุคหินใหม่ขึ้น นอกจากคนกลุ่มข้างต้นแล้ว อีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ชนชาวพื้นเมืองที่รู้จักกันในชื่อ ไอนู ผู้มีรูปร่างหน้าตาคล้ายชาวยุโรป เช่น ตามร่างกายมีขนดก หน้าแบน ตาสีฟ้า ผิวขาว ได้อพยพตามชนกลุ่มแรกเข้ามา ปัจจุบันยังคงมีให้เห็นโดยเฉพาะทางภาคเหนือในเกาะฮอกไกโด จากนั้นกลุ่มชนหลายเชื้อชาติจากทั่วทุกทิศ ไม่ว่าจะมาจากทางเหนือ ตะวันตก และใต้ของญี่ปุ่นได้เดินทางเข้ามาผสมผสานเชื้อชาติ วัฒนธรรม และสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาในที่สุด

มาในศตวรรษที่ 7 ก่อนคริสตกาล มีผู้นำเผ่าที่เก่งกล้าสามารถท่านหนึ่งอพยพมาจากเกาะคิวชูเข้าสู่ที่ราบยามาโต หรือยามาโต ตามบันทึกของจีน ได้รวบรวมเผ่าต่าง ๆ เข้าเป็นปึกแผ่น ตั้งตนขึ้นเป็นจักรพรรดิทรงพระนามว่า จิมมู เทนโน นับจากนั้นมา อิทธิพลของตระกูลยามาโตได้ขยายไปทั่วเกาะญี่ปุ่น รวมทั้งเกาหลี จนกระทั่งถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 9 อำนาจของจักรพรรดิเริ่มเสื่อมคลายลง สาเหตุมาจากความฟุ้งเฟ้อในราชสำนักกับความลุ่มหลงในวรรณคดีจีน ทำให้อำนาจค่อย ๆ โอนถ่ายไปสู่ขุนนางตระกูลฟูจิวาระ ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่ยุคศักดินา นับจากนั้นมา อำนาจขององค์จักรพรรดิตกต่ำลงไปอีกเมื่อเกิดการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างพวกขุนนาง และเป็นเหตุให้ตระกูลมินาโมโตะก้าวขึ้นสู่อำนาจ ดึงเอาอำนาจทั้งหมดมาจากองค์จักรพรรดิ เหลือไว้แต่เพียงความเป็นประมุขในนาม จากนั้นสถาปนาระบบโชกุนขึ้นภายในประเทศปกครองแผ่นดินญี่ปุ่นต่อมา

นับจากศตวรรษที่ 16 โชกุนตระกูลโตกุกาวาขึ้นสู่อำนาจ นำความเจริญมาสู่ประเทศเป็นอย่างมาก บ้านเมืองเป็นปึกแผ่นและมีความสงบอย่างไม่เคยมีมาก่อน อย่างไรก็ตาม ความเจริญ

ทางการค้าขายกับซีกโลกตะวันออก นำชาวต่างชาติเข้าสู่แผ่นดินญี่ปุ่นอีกครั้งหลังจากที่เคยถูกขับไล่ออกไปแล้วในกลางศตวรรษที่ 7 คราวนี้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ การพ่ายแพ้ได้นำความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากเข้าสู่แผ่นดินญี่ปุ่นอีกเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง

ญี่ปุ่นทดสอบความเจริญตามแบบอย่างตะวันตกด้วยการรุกรานเพื่อนบ้าน และได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นตั้งแต่บัดนั้นมา ญี่ปุ่นรุกรานเกาหลี ทำสงครามกับจีนและรัสเซีย ความยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่นจบลงด้วยชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่ 1 หลังจากนั้นความอึกเขิมที่เกิดจากชัยชนะแต่ละครั้งของกองทัพญี่ปุ่นทำให้ชาวญี่ปุ่นเกิดลัทธิคลั่งชาติ ส่งผลให้รัฐบาลพลเรือนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกองทัพ และโดยกองทัพ ต่อมาญี่ปุ่นรุกรานแมนจูเรีย ต่อมาจีน และประกาศเข้ากับฝ่ายเยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ 2 รุกรานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การโจมตีอ่าวเพิร์ลของสหรัฐอเมริกาเป็นจุดจบของญี่ปุ่น เพราะจากนั้นไม่นานเมืองฮิโรชิมาและนางาซากิก็ถูกถล่มทำลายด้วยระเบิดปรมาณู ทำความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมากต่อชาวญี่ปุ่น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้การดูแลและรัฐธรรมนูญที่สหรัฐอเมริกากำหนดให้ ญี่ปุ่นพัฒนาตนเองจากประเทศผู้แพ้ในสงครามมาเป็นประเทศที่เจริญก้าวหน้า ไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง สังคม และโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นเป็นชาติเอเชียชาติเดียวที่เป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มประเทศมหาอำนาจทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

ให้นักศึกษาวิเคราะห์ความล้มเหลวของราชสำนักจนทำให้เกิดระบบโชกุนขึ้นในปลายศตวรรษที่ 13

3. อารยธรรมความเจริญของญี่ปุ่นในด้านต่าง ๆ

การปกครอง

จากบันทึกของนักเดินทางชาวจีน รวมทั้งจากหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ในเกาหลีในช่วงที่ตกเป็นเมืองขึ้นของญี่ปุ่นในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 1-5 อีกทั้งจากหนังสือประวัติศาสตร์ที่สำคัญ 2 เล่มที่ญี่ปุ่นผลิตขึ้นมาในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 8 ได้กล่าวถึงระบบการปกครองของญี่ปุ่นว่า ซาววา เป็นชื่อที่ชาวจีนเรียกชาวญี่ปุ่นในขณะนั้น อาศัยอยู่ทั่วไปทางภาคใต้ของเกาะฮอนชู

โดยเฉพาะบนที่ราบยามาโต หรือยามาโต โดยอยู่รวมกันเป็นเผ่าทั้งหมดประมาณ 100 เผ่า ทั้งนี้ ยกเว้นทางภาคตะวันตกของเกาะฮอนชูที่เผ่าทั้งหลายตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชินีองค์หนึ่ง ในแต่ละเผ่าจะประกอบด้วยบุคคลในสายเลือดเดียวกันหรือจากการแต่งงาน หัวหน้าเผ่าซึ่งได้แก่ ผู้อาวุโสของเผ่า อาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ จะเป็นผู้นำเผ่าทั้งในยามสงครามและปกติ อีกทั้ง เป็นผู้นำทางศาสนาด้วย เมื่อใดที่ผู้นำตายลงแล้วขาดทายาทสืบทอดตำแหน่ง การคัดเลือกผู้นำ คนใหม่จะเลือกจากทายาทของฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชาย

เมื่อ จิมมู เทนโน สถาปนาจักรวรรดิของพระองค์ขึ้นบนที่ราบยามาโต พระองค์ได้นำ ระบบการปกครองจากจีนเข้ามาใช้ โดยเรียกตำแหน่งของพระองค์ว่าจักรพรรดิซึ่งเปรียบ ได้กับฮ่องเต้ของจีน มีอำนาจเหนือเผ่าหรือตระกูลทั้งหลายผู้เป็นข้าราชบริพารของพระองค์ ในราชสำนักประกอบด้วยสมาชิกตระกูลยามาโต ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งขุนนาง ชั้นสูง ในสภาแห่งรัฐหรือจะเรียกว่าคณะรัฐมนตรีก็ได้ ประกอบด้วยสมาชิก 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่ง ได้แก่ผู้ที่มีสายเลือดขององค์จักรพรรดิ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งได้แก่หัวหน้าตระกูลที่มีอิทธิพลในสังคม มีหน้าที่ช่วยเหลือจักรพรรดิในการบริหารประเทศ รองลงมาได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด และ เจ้าหน้าที่ตำแหน่งรอง ๆ ลงมา

ญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองขนาดใหญ่ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 7 เมื่อมี ความพยายามนำรูปแบบการปกครองของจีนในสมัยราชวงศ์ถังที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครอง ที่เจริญสูงสุดของจีนมาใช้ แม้ว่าความพยายามนั้นจะล้มเหลวก็ตาม

ในการปฏิรูปไทกกา ซึ่งเป็นผลงานของเจ้าชายนากะ โนะ โอเะ ได้ทำการปฏิรูปรูปแบบ การปกครองของรัฐบาลส่วนกลางใหม่ โดยแบ่งออกเป็นกระทรวงทั้งหมด 8 กระทรวง อันได้แก่ กระทรวงพิธีกรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสงคราม กระทรวง ยุติธรรม กระทรวงคลัง สำนักเลขาธิการ และสำนักพระราชวัง รองลงมาประกอบด้วย ข้าราชการชั้นผู้น้อยลำดับต่าง ๆ ส่วนตำแหน่งองค์จักรพรรดิ เรียกตำแหน่งของพระองค์ว่า เทนโน หมายถึงผู้ถูกส่งลงมาจากสวรรค์ตามความเชื่อของชาวจีน ขณะเดียวกัน จักรพรรดิ ญี่ปุ่นยังคงถือว่าตนเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากสุริยเทวีตามความเชื่อเดิมอีกทางหนึ่งด้วย การปฏิรูป ครั้งนี้ทำให้สตรีไม่มีสิทธิได้เป็นจักรพรรดิอีกต่อไป

แม้การปฏิรูปไทกกาจะไม่ประสบผลสำเร็จมากเท่าที่ควร เพราะหลังจากการสิ้นพระชนม์ ของเจ้าชาย นากะ โนะ โอเะ โครงการทั้งหลายก็ล้มลง อย่างไรก็ตาม แม้การปฏิรูปจะล้มเหลว แต่การปฏิรูปได้ทำให้ญี่ปุ่นมีเมืองที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบอย่างจีนเกิดขึ้น เช่น เมืองนารา และ เฮอิอัน เป็นต้น อิทธิพลของการปฏิรูปส่งผลต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 8 รูปแบบการ

ปกครองของญี่ปุ่นจึงเป็นรูปร่างขึ้น

ที่เมืองนารา (ค.ศ. 710—784) อันเป็นเมืองหลวงแห่งแรกหลังจากย้ายมาจากที่ราบยามาโตแล้ว นอกจากรูปแบบการปกครองของรัฐบาลส่วนกลางดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในส่วนภูมิภาคได้มีการจัดแบ่งหมู่เกาะออกเป็นเขต แต่ละเขตจะมีจังหวัดหรือเมือง แต่ละจังหวัดแบ่งออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตามลำดับ โดยในแต่ละตำบลจะมีประมาณ 3 หมู่บ้าน และแต่ละหมู่บ้านจะมีประมาณ 5 ครอบครัวเป็นอย่างมาก

การปฏิรูปไทกา ยังเน้นการเข้าสู่ตำแหน่งของข้าราชการ โดยนำวิธีการสอบไล่มาใช้แต่ล้มเหลว การเข้าสู่ตำแหน่งในวงราชการจึงมักมาจากการสืบทอดตำแหน่งดั้งเดิม

รูปการปกครองของญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งแม้จะไม่ใช่เป็นการถอนรากถอนโคนก็ตาม ในคริสต์ศตวรรษที่ 9 เมื่อจักรพรรดิซึ่งทรงพระเยาว์ไม่อาจปกครองได้ด้วยพระองค์เอง หัวหน้าตระกูลฟูจิวาระเข้าดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เรียกตำแหน่งของตนว่า เลสไซ หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของจักรพรรดิที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และได้กลายเป็นประเพณีที่หัวหน้าตระกูลฟูจิวาระจะเข้าดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน แม้ในยามที่องค์จักรพรรดิจะบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของจักรพรรดิที่บรรลุนิติภาวะแล้วเรียก แคมปากุ

แม้ตระกูลฟูจิวาระเป็นตระกูลที่มีอำนาจมากก็ตาม แต่ไม่เคยคิดแย่งราชบัลลังก์และสถาปนาตนเองขึ้นเป็นองค์จักรพรรดิ ยังคงบริหารประเทศโดยผ่านทางองค์จักรพรรดิอยู่ อย่างไรก็ตาม ความคิดดังกล่าวไม่ใช่เป็นความคิดของผู้นำตระกูลมินาโมโตะ เมื่อมีชัยเหนือตระกูลไทราในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12 ได้จัดรูปการปกครองใหม่ โดยยอมรับโดยเปิดเผยถึงบทบาทอันสำคัญของตนในฐานะผู้ครอบครองที่ดินเป็นหลัก และเพื่อหลีกเลี่ยงการช่วงชิงอำนาจ หัวหน้าตระกูลมินาโมโตะจึงเข้าครอบครองตำแหน่งผู้นำทางทหารซึ่งเรียกว่าโชกุนบริหารราชการแทนองค์จักรพรรดิสืบต่อมาอีก 600 กว่าปี เกิดรัฐบาลซ้อนรัฐบาลหรือรัฐบาลคู่ขึ้นมา รัฐบาลพลเรือนเดิมหามีอำนาจใดไม่ มีหน้าที่เป็นเพียงเครื่องประดับ ส่วนรัฐบาลภายใต้การนำของโชกุนมีชื่อเรียกว่า รัฐบาลบากุฟุ หรือรัฐบาลเดินทัพ คือรัฐบาลที่มีอำนาจแท้จริงควบคุมบังคับบัญชาบรรดาขุนศึกผู้มีอำนาจและครอบครองที่ดินส่วนใหญ่ของประเทศ การตั้งตำแหน่งโชกุนนั้นถือเป็นการก้าวเข้าสู่รูปการปกครองที่เรียกว่าระบอบศักดินา

การปกครองในระบอบโชกุนเจริญสูงสุดในสมัยโตกุกาวา ในสมัยนี้รัฐบาลพลเรือนภายใต้การบังคับบัญชาขององค์จักรพรรดิที่กรุงเกียวโต ยังคงเป็นเพียงสัญลักษณ์ของชาติ

ส่วนรัฐบาลโชกุนซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองประเทศที่แท้จริงอยู่ที่ปราสาทของโชกุนที่เมืองเอโดะ หรือโตเกียวในปัจจุบัน ส่วนการบริหารแคว้นหรือที่เรียกว่าฮันกระทำโดยผ่านสภาขุนนางของแคว้นนั้น ๆ อีกต่อหนึ่ง

แคว้นหรือฮันที่มีอยู่ทั้งหมดประมาณ 300 แห่ง เพื่อความปลอดภัยของตระกูล โชกุนได้แบ่งประเภทของเจ้าผู้ครองแคว้นออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ประเภทที่ 1 ได้แก่ ชิมบัน ชิมบันคือขุนศึกที่มีความใกล้ชิดกับตระกูลโตกุกาวา จะได้รับมอบหมายแคว้นให้ไปครองบริเวณรอบเมืองเอโดะ ประเภทที่ 2 ได้แก่ ฟุได เป็นขุนศึกที่เข้าร่วมกับตระกูลโตกุกาวาก่อนปี ค.ศ. 1603 ซึ่งเป็นปีที่ขึ้นดำรงตำแหน่งโชกุน จะได้รับมอบที่ดินให้ต่อจากที่ดินของพวกเขาชิมบัน ส่วนประเภทที่ 3 ได้แก่ โตซามา เป็นขุนศึกที่เข้าร่วมกับตระกูลโตกุกาวาหลังการขึ้นมามีอำนาจบนแผ่นดินญี่ปุ่นแล้ว หรือขุนศึกที่ยังไม่แน่ใจว่าจะจงรักภักดีต่อตระกูลโตกุกาวา ที่ดินที่ได้รับมอบไปจะอยู่บริเวณถัดไปจากพวกฟุไดอีกต่อหนึ่ง ลักษณะดังกล่าวทำให้รัฐบาลโชกุนสามารถแผ่ขยายอิทธิพลของรัฐบาลกลางได้ลึกเข้าไปยังแคว้นต่าง ๆ อีกทั้งสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ตระกูลได้อีกเป็นเวลานานอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในสมัยศักดินา

ระบอบโชกุนเสื่อมไปในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เหตุผลประการหนึ่งเกิดมาจากความสงบเรียบร้อยที่ตระกูลโตกุกาวาสร้างขึ้นมา ความสงบเรียบร้อยมีผลต่อความเจริญโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและการศึกษา ส่งผลให้ชาวญี่ปุ่นมีการค้นคว้าอย่างจริงจังในระบบการปกครองและมองเห็นว่าระบอบโชกุนเป็นสิ่งที่ผิด รวมทั้งการถูกเปิดประเทศในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยชาวตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ทำให้ชาวญี่ปุ่นเกลียดชังระบอบโชกุนมากยิ่งขึ้น และเห็นว่าระบอบนี้เป็นระบอบที่ไม่เหมาะสมกับประเทศอีกต่อไป จึงรวมตัวกันต่อต้าน และในที่สุดในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็สามารถจัดระบอบนี้ให้ออกไปจากระบอบการปกครองของญี่ปุ่นได้

เศรษฐกิจ

ญี่ปุ่นในปัจจุบันมักถูกเรียกว่าเป็น "สัตว์เศรษฐกิจ" มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับญี่ปุ่นในอดีตเป็นอย่างมาก ไม่มีการค้าขาย ไม่มีเงินตราเพื่อใช้เป็นสื่อในการค้าขาย แม้รัฐบาลจะผลิตเหรียญทองแดงขึ้นมาใช้ในปี ค.ศ. 708 แต่ประชาชนก็ยังนิยมการแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยตรงมากกว่า ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจต่อมาเริ่มเด่นชัดขึ้นก็ต่อเมื่อเวลาผ่านไปเป็นเวลาอีกหลายร้อยปี

เศรษฐกิจของญี่ปุ่นโดยเฉพาะในปลายยุคหินเก่าและเริ่มต้นยุคหินใหม่เป็นต้นมา ชาวญี่ปุ่นประกอบอาชีพและมีชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์และการเพาะปลูก มาในสมัยที่ตระกูลยามาโตะมีอำนาจเหนือแผ่นดินญี่ปุ่นทั้งหมด ในสมัยนี้เริ่มมีการค้าขายทั้งในและภายนอกประเทศ สินค้าที่สำคัญได้แก่ผลิตภัณฑ์ได้จากทะเล เช่น เนื้อปลา ไช้หมึก สาหร่ายทะเล เป็นต้น การค้าขายทำให้เกิดมีช่างฝีมือขึ้น ช่างฝีมือเหล่านี้มักจะรวมตัวเข้าด้วยกันเป็นสมาคมโดยยึดความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการสืบทอดตำแหน่งจากบิดาไปสู่บุตรด้วย นอกจากจะผูกพันกันตามสายเลือดแล้ว สมาคมเหล่านี้ยังต้องขึ้นโดยตรงต่อตระกูลใดตระกูลหนึ่งโดยเฉพาะด้วย

มาในคริสต์ศตวรรษที่ 7 ได้มีผู้พยายามทำการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของประเทศให้พัฒนาเท่าเทียมกับเพื่อนบ้าน ในแผนการปฏิรูปไทกกา นอกจากมีจุดประสงค์ทางด้าน การปกครองแล้ว เจ้าชายนากะ โนะ โอะยะ ได้นำแนวทางการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศจีนเข้ามาใช้ โดยการประกาศโอนที่ดินของนายทุนและตระกูลผู้มีอิทธิพลเข้ามาเป็นของรัฐ และทำการแจกจ่ายให้แก่ชาวไร่ชาวนาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และต้องคืนให้แก่รัฐเมื่อไม่สามารถใช้แรงงานบนที่ดินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม แผนการปฏิรูปของเจ้าชายนากะล้มเหลว เพราะถูกขัดขวางจากผู้เสียประโยชน์และไม่เข้าใจในความจำเป็นของการใช้สอยที่ดิน และถูกยกเลิกเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ในเวลาต่อมา จะใช้ได้ผลก็แต่เฉพาะที่ดินในสวนที่เป็นของราชสำนักหรือที่ดินที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของเท่านั้น ในส่วนความล้มเหลว นอกจากแผนการปฏิรูปไทกกา จะยกเลิกไปแล้ว การปฏิรูปไทกกายังช่วยส่งเสริมให้ขุนนางในท้องถิ่นที่ห่างไกลจับจองที่ดินมากขึ้น สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวไร่ชาวนา ราชสำนักเองก็เก็บภาษีไม่ได้ ส่งผลให้ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจแบบศักดินาไปจนกระทั่งกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19

เมื่อรัฐบาลกลางอ่อนแอซึ่งเกิดจากความล้มเหลวในการจัดเก็บภาษีและค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น รัฐบาลส่วนท้องถิ่นเข้มแข็งตามลำดับ ในที่สุดก็ได้รับมอบหมายให้ติดอาวุธและเป็นผู้ดูแลท้องถิ่นที่ห่างไกลแทนองค์จักรพรรดิ จากนั้นก็ใช้อำนาจที่มีเข้าครอบครองรัฐบาลกลางใช้อำนาจบริหารแทนองค์จักรพรรดิ

ญี่ปุ่นในสมัยศักดินายุคแรก หรือประมาณปี ค.ศ. 858—1600 แม้การเมืองจะไม่มั่นคง ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แต่ทางด้านเศรษฐกิจมิได้หยุดนิ่งไปด้วย นอกจากการเกษตร มีการค้าขายเกิดขึ้น การค้าขายกับต่างประเทศ โดยเฉพาะจีนที่มีมาในอดีต และอิทธิพลจากจีน ได้ช่วยเสริมให้กิจการค้าต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมากนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา มีการใช้เงินเป็นสื่อแลกเปลี่ยนแทนข้าวหรือผ้า พอมาถึงใน

คริสต์ศตวรรษที่ 15 ญี่ปุ่นไม่ได้ขายแต่เฉพาะวัตถุดิบ เช่น ไม้แผ่น ทองคำ หรือไข่มุกเท่านั้น หากแต่ยังขายสินค้าหัตถกรรม เช่น พัดจากญี่ปุ่นที่มีผู้ต้องการอย่างมากในจีน อีกทั้งดาบที่ทำจากเหล็กกล้าเป็นรูปโค้งก็เป็นที่นิยมกันโดยทั่วไปในตะวันออกกลาง ว่ามีคุณภาพดีกว่าดาบของชาติอื่น ในสมัยนี้อาซิฟอค้าไม่เป็นที่รังเกียจเหมือนกับสมัยก่อน ๆ ทั้งนี้เห็นได้จากมีผู้มีอาซิฟอื่น ๆ เช่น ชุนนาง ซามูไร พระ หรือแม้แต่องค์โชกุนเองก็มาทำการค้าขาย ในสมัยนี้บรรดาพ่อค้ามีการจัดตั้งสมาคมเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตนด้วย

ในสมัยโตกุกาวา แม้ญี่ปุ่นจะปิดประเทศและเลิกทำการค้าขายกับต่างชาติ แต่ญี่ปุ่นยังคงทำการค้าต่างประเทศได้เหมือนเช่นเคย ทั้งนี้โดยการผ่านพ่อค้าดังกล่าวคือจีนและดัตช์ ที่ญี่ปุ่นยังคงอนุญาตให้เข้ามาทำการขนถ่ายสินค้าได้แม้เพียงน้อยครั้งก็ตาม เมื่อประกอบกับความสงบเรียบร้อยของสังคมอันเกิดมาจากมาตรการทางสังคม เช่น ระบบชังกิน โโกไต และการทหารของโตกุกาวาทำให้การค้าขายเจริญเติบโตอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จนชั้นพ่อค้าซึ่งถือว่าเป็นชนชั้นที่ต่ำที่สุดในสังคมกลับกลายเป็นชนชั้นที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อเศรษฐกิจของประเทศตามเมืองใหญ่ เช่น เอโดะ โอซากา และเกียวโต ซึ่งกลายเป็นที่พักอาศัยของบรรดาเศรษฐีทั้งหลาย ที่ต่างก็สร้างบรรยากาศของความสุขสำราญ ตลอดจนศูนย์กลางความเจริญทางด้านศิลปะการละคร วรรณคดี และการบันเทิงเรีงรมย์ทั้งหลาย

ความเติบโตของอาซิฟอค้า ทำให้โชกุนอนุญาตให้มีการจัดตั้งสมาคมพ่อค้าอาซิฟขึ้นในปี ค.ศ. 1812 มีการกำหนดกฎเกณฑ์ของการผลิต การขาย รวมทั้งการฝึกงานสำหรับงานที่ต้องใช้ฝีมือเฉพาะ เช่น เครื่องเคลือบ ผ้าไหม เครื่องเหล็ก เสื้อ น้ำมันพืช กระดาษ เทียน และเหล้า สมาคมพ่อค้าอาซิฟมีอำนาจในการผูกขาดสินค้า แต่ต้องจ่ายภาษีให้แก่รัฐบาล และสามารถสืบทอดตำแหน่งกันได้ ผลของความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งก็คือ การเกิดโรงงานน้อยใหญ่และการเข้าสู่ตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เช่น โรงงานทอผ้า และเหมืองแร่ เป็นต้น รวมทั้งถนนหนทางเพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าไปสู่ตลาด

ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจทำให้พ่อค้าเปลี่ยนสภาพมาเป็นเจ้าหนี้ชนชั้นปกครองที่มีความยากจนลง เพราะผู้ปกครองมีแต่ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น แต่รายได้คงที่ พ่อค้าที่ร่ำรวยก็ร่ำรวยขึ้น กลายเป็นนายทุนใหญ่ผูกขาดของประเทศ เช่น ตระกูลมิตซูฮิ ตระกูลสุมิโตโมะ เป็นต้น

นอกจากการค้าขายที่นำรายได้มาสู่ประเทศและก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจดังที่กล่าวแล้ว รัฐบาลโชกุนที่เมืองเอโดะยังทำการปฏิรูปที่ดินและเปิดป่าเพื่อการเพาะปลูกพร้อมกับให้ความรู้ทางการผลิต สนับสนุนทางด้านเครื่องมือและการจัดหาปุ๋ยให้ ทำให้รัฐบาลจัดเก็บภาษีเพิ่มขึ้นมาชดเชยกับรายจ่ายที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ความชำนาญที่ต่างกัน ความ

อุดมสมบูรณ์ของที่นาทำให้ชาวไร่ชาวนาบางคนประสบความสำเร็จ บางคนล้มเหลว นำไปสู่การเริ่มต้นของระบบการว่าจ้างแรงงาน อันเป็นรากฐานของเศรษฐกิจแบบนายทุนต่อไป

กลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 - กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เศรษฐกิจของประเทศที่เคยเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในช่วงแรกของโตฏูกาวาเริ่มประสบกับภาวะตกต่ำ ปัญหาเกิดมาจากปัญหาการคลัง รัฐบาลมีรายจ่ายสูงขึ้น เพราะต้องเลี้ยงดูชาวมุโรที่ขาดรายได้ในขณะเดียวกับที่ภาวะค่าครองชีพสูงขึ้น รัฐบาลพยายามแก้ไขด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น บังคับตั้งกองทุนนำเงินจากพ่อค้ามาช่วยค้ำจุนส่งเสริมการค้าขาย แต่ก็ไม่อาจแก้ไขได้ เกิดภาวะยากจนโดยทั่วไปและนำความเสื่อมมาแก่โชกุนตระกูลโตฏูกาวาในที่สุด อย่างไรก็ตาม พ่อค้าก็ยังคงเป็นชนชั้นที่โดดเด่น เช่นเดิม และเป็นผู้นำในการสร้างวัฒนธรรมอย่างใหม่ให้แก่ญี่ปุ่นในสมัยต่อมา

สังคม

จากบันทึกของพ่อค้าชาวจีนที่เดินทางเข้าไปในแผ่นดินญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 3 กล่าวถึงลักษณะสังคมของญี่ปุ่นไว้ว่า ชาววารวมตัวกันอย่างหนาแน่นเป็นกลุ่มหรือที่เราเรียกว่าเผ่า ในแต่ละเผ่าสมาชิกทุกคนจะมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือความสัมพันธ์กันทางวงศ์ตระกูล หรือจากการแต่งงาน ผู้มีอาวุโสที่สุดจะทำหน้าที่หัวหน้าเผ่าซึ่งอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว สังคมแบบนี้รู้จักกันในชื่อสังคมอุจิ

หัวหน้าเผ่านอกจากเป็นผู้นำในยามสงครามแล้วยังมีตำแหน่งเป็นผู้นำทางศาสนาอีกด้วย ในแต่ละเผ่าจะมีเทพเจ้าแตกต่างกัน แต่เทพเจ้าสูงสุดได้แก่เทพแห่งดวงอาทิตย์ ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดชาวญี่ปุ่นทั้งหมด สังคมนี้แม้จะให้เกียรติแก่สตรี แต่การที่ชายมีภรรยาหลายคนกลับเป็นเรื่องธรรมดา เครื่องแต่งกายของคนญี่ปุ่นในสมัยนี้ยังไม่พัฒนานัก ส่วนใหญ่ห่อหุ้มร่างกายด้วยเสื้อผ้าที่ทำมาจากเชือกปอหรือเปลือกไม้ ส่วนที่อยู่อาศัยก็ยังคงใช้ของเดิมคือนิยมขุดลึกลงไปในดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือรูปทรงกลม บางแห่งอาจปูด้วยหิน ส่วนหลังคามุงด้วยเปลือกไม้ คนในสังคมอุจิไม่มีตัวหนังสือ แต่ใช้เสียงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกัน สังคมนี้เป็นสังคมเกษตรกรรม และมีการค้าขายบ้างแต่เน้นการแลกเปลี่ยนมากกว่าการค้าเพื่อหวังกำไร การสืบทอดตำแหน่งกันทั้งทางด้านกรปกครองและอาชีพช่างฝีมือ จึงทำให้มีผู้กล่าวว่าสังคมอุจิเป็นสังคมที่มีชนชั้น และพวกช่างฝีมือก็คือชนชั้นทาสนั่นเอง

มาในสมัยศักดินา การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมไปด้วย ญี่ปุ่นแบ่งชนชั้นของคนออกเป็น 4 ชนชั้นตามแนวคิดของขงจื้อที่ญี่ปุ่นพัฒนามาจากจีน อันได้แก่ ชนชั้นปกครอง ชนชั้นชาวไร่ชาวนา ชนชั้นช่างฝีมือ และชนชั้น

พ่อค้า แต่ละชนชั้นมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปและไม่ก้าวท้าวกัน ชนชั้นที่สูงและสำคัญที่สุด ได้แก่ ชนชั้นนักปกครอง ซึ่งรวมทั้งนักรบหรือพวกชาวมูไรไว้ด้วย คนกลุ่มนี้ในยามปกติสุขจะมีหน้าที่ช่วยโชกุนในการบริหารประเทศ ในยามสงครามจะเป็นผู้นำทัพ ตำแหน่งของคนกลุ่มนี้เป็นตำแหน่งที่ตกทอดกันจากบิดาสู่บุตรเช่นเดียวกับชนชั้นอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างจากตำแหน่งนักปกครองจีนที่ได้มาจากการสอบไล่ แต่บางครั้งก็มาจากการซื้อขายตำแหน่งกันในยามที่รัฐบาลต้องการรายได้เพิ่มเติม

นอกเหนือจากหน้าที่ในสังคมที่กำหนดตามตำแหน่งหน้าที่และอาชีพแล้ว ในสมัยศักดินา การดำเนินชีวิตของพวกชาวมูไรถูกกำหนดโดยกฎเกณฑ์ที่แตกต่างออกไปอีก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในอาชีพชาวมูไรเป็นอาชีพที่มีเกียรติและได้รับการยอมรับจากสังคมกว่าอาชีพอื่น ๆ แนวทางนี้รู้จักในชื่อลัทธิบูชิโด หรือวิถีทางของนักรบ ได้มาจากคำสั่งสอนของลัทธิขงจื้อ อันได้แก่ความกล้าหาญ ความมีระเบียบวินัย ความจงรักภักดี ความกตัญญูกตเวที และความอ่อนน้อมโดยเฉพาะกับสตรี เสี่ยงละความสุขส่วนตัว รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและมีชีวิตอย่างสำรวมและสมณะ

ในสมัยโตกุกาวา นอกเหนือจากการจัดแบ่งชนชั้นในสังคมตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว โชกุนโตกุกาวายังได้จัดแบ่งชนชั้นของขุนนางออกอีกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน อันได้แก่ขุนนางที่มีเชื้อสายตระกูลโตกุกาวา ขุนนางที่เข้าสวามิภักดิ์ต่อตระกูลโตกุกาวาก่อนปี ค.ศ. 1603 และขุนนางที่เข้าสวามิภักดิ์ภายหลังปี ค.ศ. 1603 รวมทั้งขุนนางที่ยังเป็นศัตรูหรือไม่แน่ใจว่ามีความจงรักภักดีหรือไม่ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วเช่นกันในตอนที่ว่าด้วยความเจริญทางด้านการศึกษาพร้อม ๆ กับการจัดแบ่งชนชั้นขุนนาง โชกุนโตกุกาวายังได้นำระเบียบวิธีการทางสังคมเข้ามาใช้เพื่อควบคุมดูแลขุนนางเหล่านั้นมิให้ก่อเหตุร้าย ซึ่งก็ใช้ได้ผลและทำให้โชกุนโตกุกาวาปกครองญี่ปุ่นได้นานถึงเกือบ 300 ปี มาตรการที่ว่าก็คือ วิธีการควบคุมสังคมชั้นกิน โโกได ซึ่งมีหลักการสำคัญดังนี้ ทุกปีให้ขุนนางต้องถิ่นเดินทางมาเมืองหลวงที่เมืองเอโดะเพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดี ก่อนกลับต้องทิ้งญาติพี่น้องไว้ที่เมืองหลวงเป็นตัวประกัน เมื่อรวมกับการตรวจตราการใช้เล่ห์เพทุบาย ทำให้ขุนนางไม่กล้ากระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อโชกุน

วัฒนธรรม ญี่ปุ่นสร้างสรรคความเจริญในรูปของวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาตั้งแต่ในระยะแรก ๆ ของยุคหินใหม่ นั่นคือ จากประมาณ 3,000 ปีก่อนคริสตกาลเป็นต้นมา เรียกวัฒนธรรมโจมอน หรือที่เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่าวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาลายเชือก ขุดพบทั่วไปในญี่ปุ่นและเกาะริวกิว โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกและภาคเหนือ ลักษณะของวัฒนธรรมชนิดนี้เป็นภาชนะเครื่องใช้สอยภายในครัวเรือน แต่ที่เด่นคือรอบ ๆ ภาชนะแต่ละชิ้นจะมีลวดลาย

คล้ายรอยเชือกประทับลงบนภาชนะก่อนที่จะนำเข้าเตาเผา เกิดเป็นรอยเชือกขึ้นมา เป็นลวดลายตามธรรมชาติที่สวยงาม พอมาถึงประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาล ปรากฏมีเครื่องปั้นดินเผาชนิดใหม่เกิดขึ้น เรียกว่าวัฒนธรรมยาโยอิ พบมากทางภาคตะวันตกของเกาะคิวชู ลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาชนิดนี้พัฒนามากว่าเครื่องปั้นดินเผาโจมอน กล่าวคือมีความพิถีพิถันในการปั้นมากกว่า เครื่องมือก็ใช้แทนหมุนแทนการใช้มือมนุษย์ และไม่มีการวาดภาพใด ๆ เช่นวัฒนธรรมโจมอน ในสมัยนี้ นอกจากเรื่องเครื่องปั้นดินเผาแล้ว โลหะที่แพร่หลายเข้ามาจากจีนทำให้มีการนำโลหะเหล่านั้นมาใช้แทนดินเผาด้วย ระฆังทองสัมฤทธิ์ที่มีชื่อว่าโดตากุ แม้จะใช้ตีไม่ได้ เพราะรอบวงกลมมีขนาดเล็กมากแต่เป็นระฆังที่สวยงามมากชนิดหนึ่ง มีความสูงถึง 5 ฟุต และรอบ ๆ ผิวระฆังมีการวาดลวดลายแบบเรขาคณิต รวมทั้งภาพที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการนำเหล็กเข้ามาใช้ เช่น ในการผลิตอาวุธดาบ หอก และกระจกเงา เป็นต้น

เครื่องปั้นดินเผายาโยอิ เจริญสูงสุดถึงประมาณปี ค.ศ. 300 จากนั้นต่อมาถึงประมาณปี ค.ศ. 600 ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่ยุควัฒนธรรมทงูมิ หรือวัฒนธรรมหลุมฝังศพ ส่วนชาวญี่ปุ่นเรียกว่าวัฒนธรรมโคพัน ที่มีชื่อเรียกว่าวัฒนธรรมหลุมฝังศพก็เพราะมีผู้นิยมสร้างหลุมฝังศพขนาดใหญ่รวมทั้งในสมัยต่อ ๆ มาที่มีการนำหินก้อนใหญ่ ๆ มาประดับประดาหลุมฝังศพของตนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมนี้เชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากเกาหลี แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่นโดยส่วนรวม เพราะวัฒนธรรมทงูมิเป็นที่นิยมกันในหมู่ชนชั้นนักรบครองเท่านั้น

วัฒนธรรมนี้เริ่มเกิดขึ้นทางภาคเหนือของเกาะคิวชู ซึ่งอยู่ใกล้กับเกาหลีมากที่สุด จากนั้นได้ขยายตัวสู่ภาคเหนือเข้าไปในที่ราบยามาโตและทั่วญี่ปุ่น หลุมฝังศพที่เด่นมากและที่ควรกล่าวถึงก็คือ หลุมฝังพระศพของจักรพรรดินินโทกุ กว้างประมาณ 1,500 ฟุต และสูงประมาณ 120 ฟุต รูปร่างของหลุมมีลักษณะแตกต่างกันไป เช่น ทรงกลม ทรงจัตุรัส แต่ที่นิยมกันมาก ๆ ก็คือรูปทรงรูปกุญแจ วัฒนธรรมทงูมิมิอิทธิพลต่อมาจนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ 7 เมื่อศาสนาพุทธแพร่ขยายเข้ามา จึงได้เสื่อมความนิยมไป

นอกจากขนาดของหลุมฝังศพจะมีขนาดใหญ่ดังกล่าวแล้ว ในแต่ละหลุมฝังศพยังพบรูปปั้นชนิดต่าง ๆ ซึ่งชาวญี่ปุ่นเรียกว่า ตูฮานิวา ซึ่งเป็นทั้งรูปร่างของมนุษย์ สัตว์ และที่อยู่อาศัย เรียงรายล้อมรอบร่างของผู้ตายอีกเป็นจำนวนมาก ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเกาหลีที่มีอย่างต่อเนื่องต่อชาวญี่ปุ่น และทำให้เราเข้าใจได้ว่าชนชั้นปกครองเป็นนักรบที่มีความชำนาญในการขี่ม้า สวมเสื้อเกราะและหมวกเหล็ก ถืออาวุธที่ทำด้วยเหล็ก ร่างกายประดับประดาด้วยหินมีค่ารูปโค้งชนิดต่าง ๆ เรียกมากาตามา ซึ่งคล้าย ๆ กับหินที่ใช้ประดับ

มงกุฏของกษัตริย์เกาหลี ส่วนม้าที่ใช้ในการออกศึกจะถูกปกคลุมด้วยแผ่นโลหะเช่นเดียวกัน

ทางด้านความเชื่อถือ ก่อนที่ลัทธิความเชื่อของจีนและอินเดียจะเข้ามาแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกันในประเทศญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นมีการนับถือเทพเจ้าอยู่แล้ว อันได้แก่เทพเจ้าที่มีอยู่ในธรรมชาติและภูตผีปีศาจตามแบบอย่างของสังคมที่เป็นเกษตรกรรมทั้งหลาย เช่น แม่น้ำ ภูเขา และรวมทั้งบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยมีหัวหน้าครอบครัวหรือหัวหน้าเผ่าเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เมื่อดินแดนที่แตกแยกถูกรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวภายใต้การปกครองของตระกูลยามาโตะ ลัทธิความเชื่อของเผ่าต่าง ๆ รวมทั้งนิยายว่าด้วยการกำเนิดญี่ปุ่นก็ถูกหล่อหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีเทพเจ้าสูงสุดคือ สूरียเทวี หรือพระนางอะมาเตราสึ ซึ่งต่อมารู้จักกันในชื่อว่า ลัทธิชินโต หรือวิถีทางของเทพเจ้า และได้กลายเป็นศาสนาของชุมชนโดยมีศาลเจ้าประจำบ้าน เทพผู้พิทักษ์ท้องถิ่น บรรดาวีรบุรุษและผู้นำชุมชนได้รับการกราบไหว้บูชาจากเทพเจ้าจากนั้นมา ลัทธิชินโตรุ่งเรืองอย่างมากในสมัยโชกุนโตกุกาวาตอเนปลัยและในสมัยเมอิจิ แต่หลังจากพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ลัทธิชินโตหมดความสำคัญไป โดยเฉพาะในทางการเมือง ยกเว้นในเรื่องพิธีกรรมและการดำเนินชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปของชาวญี่ปุ่น

นอกจากลัทธิดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นแล้ว ชาวญี่ปุ่นส่วนหนึ่งยังรับนับถือศาสนาพุทธที่แพร่เข้ามาจากอินเดียอีกศาสนาหนึ่งด้วย ผู้นำคำสั่งสอนของศาสนาพุทธเข้าไปในญี่ปุ่นได้แก่พ่อค้าชาวเกาหลี ต่อจากเกาหลีก็มีพ่อค้านักเดินทางชาวจีน และรวมทั้งชาวอินเดียเอง ในระยะแรกชาวญี่ปุ่นไม่ค่อยจะสนใจในศาสนาพุทธที่มาจากจีนมากนัก เป็นเพราะการเป็นศาสนาของชาวต่างชาติประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเป็นเพราะหลักปรัชญาลึกลับซึ่งเกินกว่าที่ชาวญี่ปุ่นจะเข้าใจได้ แต่นับจากมีการมอบพระพุทธรูปจากผู้ปกครองเกาหลีให้แก่ผู้ปกครองยามาโตะ ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 6 ศาสนาพุทธเริ่มมีผู้กล่าวถึง และในที่สุดด้วยความเลื่อมใสส่วนตัวของเสนาบดีผู้หนึ่ง แม้จะถูกขัดขวางจากผู้มีอำนาจอื่น ๆ แต่ด้วยอิทธิพลและความใกล้ชิดกับราชสำนักเสนาบดีโชนะได้รับอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ แต่เมื่อความขัดแย้งทวีความรุนแรงระหว่างผู้ที่ต่อต้านกับผู้สนับสนุน สงครามเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 585 โดยฝ่ายสนับสนุนเป็นฝ่ายมีชัย จากนั้นศาสนาพุทธก็สามารถวางรากฐานภายในประเทศ เริ่มต้นด้วยทางราชสำนัก ยอมรับเป็นองค์อุปถัมภ์ และอีก 2 ปีต่อมา จักรพรรดิพระองค์หนึ่งก่อนจะสิ้นพระชนม์ได้ทรงผนวชเป็นพระภิกษุด้วยรูปหนึ่ง และก็จบลงด้วยการยอมรับของชาวญี่ปุ่นโดยทั่ว ๆ ไป โดยที่ไม่ได้ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมไป เจ้าชายโซโทกุเป็นอีกพระองค์หนึ่งที่เลื่อมใสในหลักปรัชญาของพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก นอกจากศาสนาที่เข้าไปแล้ว ยังได้นำความเจริญอื่น ๆ เข้าไปอีก เช่น ทางด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม และวรรณคดี ที่เน้นในเรื่องของศาสนา เช่น การหล่อ

พระพุทธรูป การสร้างวัดวาอาราม และห้องสมุดที่รวบรวมเอกสารคำสั่งสอนของศาสนา เป็นต้น รวมทั้งการแพร่วัฒนธรรมของจีนเข้าสู่ญี่ปุ่น โดยเฉพาะในเรื่องความสมัครสมานสามัคคี การให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์และกตัญญูกตเวทิตามแบบอย่างจีน

อย่างไรก็ดี ศาสนาพุทธที่เข้าไปในญี่ปุ่นเป็นศาสนาที่มีการดัดแปลงแปรเปลี่ยนสภาพไปจากคำสั่งสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อเดินทางมาและผ่านดินแดนต่าง ๆ จึงมีการนำวัฒนธรรม ธรรมเนียมประเพณีของชาวพื้นเมืองผสมผสานเข้าไปด้วย ซึ่งเรามองเห็นได้จากการดำเนินชีวิตของนักบวชในศาสนาพุทธในญี่ปุ่นซึ่งเหมือนกับในจีน ประการหนึ่งก็คือชอบเล่นการเมืองและเป็นนักรบไปในขณะเดียวกัน

ลัทธิต่างชาติอีกลัทธิหนึ่งที่เข้าไปในแผ่นดินญี่ปุ่น ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ การแพร่เข้าไปในญี่ปุ่นของลัทธิขงจื้อไม่ค่อยจะแตกต่างจากการแพร่เข้าไปในญี่ปุ่นของศาสนาพุทธนัก กล่าวคือ เป็นเหตุผลทางการเมืองที่ผู้ปกครองรัฐบาลกึ่งแห่งเกาหลีต้องการหาพันธมิตรคือญี่ปุ่นเพื่อทำสงครามกับรัฐซิลลา จึงได้ส่งเครื่องราชบรรณาการเป็นพระพุทธรูปมา ทำให้ชาวญี่ปุ่นเกิดความอยากรู้อยากเห็นและนำไปสู่การยอมรับดังกล่าว ในกรณีของลัทธิขงจื้อ การติดต่อกับจีนและการยอมรับอารยธรรมความเจริญจากจีน เช่น พุทธศาสนา และโดยเฉพาะรูปการปกครอง นับตั้งแต่เจ้าชายโซโทกุประกาศแผนการปฏิรูปประเทศในปี ค.ศ. 604 ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อ "ธรรมนูญการปกครองบ้านเมือง 17 ข้อ" ที่นำรูปการปกครองของจีนมาใช้ อีกทั้งโครงการปฏิรูปไทกา ซึ่งแปลว่า "การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่" โดยเจ้าชายนากะ โนะ โอเอะ การปฏิรูปทั้ง 2 ครั้งนี้นั้นในเรื่องความมีอำนาจเดิมขององค์จักรพรรดิ การรวมอำนาจไว้ที่รัฐบาลกลาง การปกครองโดยใช้ข้าราชการที่ผ่านระบบการสอบไล่ การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์ของชนชั้น สิ่งเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่เข้ามาสู่ญี่ปุ่นของลัทธิดังกล่าว ความสำคัญและประโยชน์ของลัทธิขงจื้อต่อการปกครอง ประกอบกับความไม่ขัดกันกับลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่น ทำให้ลัทธิขงจื้อกลายเป็นลัทธิของต่างชาติอีกลัทธิหนึ่งที่ชาวญี่ปุ่นยอมรับ และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของญี่ปุ่นอย่างที่ไม่สามารถแยกกันออกได้ว่าพฤติกรรมใดมาจากคำสั่งสอนของขงจื้อหรือเป็นของลัทธิชินโต

ลัทธิขงจื้อที่เข้าไปในญี่ปุ่น มีสภาพไม่แตกต่างไปจากศาสนาพุทธที่ถูกชาวญี่ปุ่นนำไปดัดแปลงจนมีรูปร่างที่ไม่เหมือนกับที่มีอยู่ในอินเดียหรือแม้แต่ในจีนเอง ลัทธิขงจื้อก็เช่นกัน ถูกดัดแปลงให้เข้ากับความต้องการของชนชั้นปกครอง และกลายเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองที่จะกำหนดบทบาทของคนในสังคมได้ตามความพอใจของตน ดังเช่นในสมัยโตกุทวา

ที่ลัทธิขงจื้อเจริญที่สุด ผู้ปกครองแบ่งชนชั้นเป็น 4 ชั้นแทน 5 ชั้นดังเช่นจีน ทั้งนี้เพราะ ญีปุ่นยกย่องพวกนักรบหรือซามูไร พวกนี้จึงถูกจัดอยู่ในชนชั้นสูงสุดในขณะที่นักรบของจีน อยู่ในอันดับต่ำ ๆ เป็นต้น

วัฒนธรรมที่นำมาจากจีนประการต่อมา ได้แก่ ตัวอักษรจีน ญีปุ่นเป็นชาติที่มีความเจริญต่อยกกว่าจีน เมื่อประกอบกับการมีอาณาเขตที่ติดต่อกันและมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลาช้านาน จีนจึงเป็นชาติที่ญีปุ่นยอมรับเป็นแม่แบบและถ่ายทอดวัฒนธรรมความเจริญนั้น ๆ มาเป็นของตน โดยไม่หลงลืมที่จะประยุกต์เข้ากับความต้องการและธรรมเนียมประเพณีของตน ตัวอักษรจีนก็เช่นเดียวกัน ชาวญีปุ่นไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเองที่จะใช้ในการสื่อสาร ตัวอักษรจีนจึงเป็นที่สนใจและนำมาใช้กันในหมู่ชนชั้นนักรบปกครองที่ต้องการอำนาจรณกรรมของจีน อย่างไรก็ตาม การนำตัวอักษรจีนเข้ามาใช้ก่อปัญหาเพราะตัวอักษรจีนไม่เหมาะแก่การเขียนเป็นตัวอักษรญีปุ่น อีกทั้งการออกเสียงก็ต่างกัน ด้วยเหตุนี้การดัดแปลงก็เกิดขึ้นด้วยการเพิ่มตัวอักษรของตนเองเข้าไปบ้าง ทำนองเดียวกันก็ตัดตัวอักษรบางตัวที่ไม่ต้องการออกไปบ้าง ตลอดจนมีการกำหนดเสียงให้สอดคล้องกับคำในภาษาญีปุ่น หรือในบางครั้งเมื่อไม่สามารถดัดแปลงได้ก็ใช้คำนั้น ๆ มาเป็นคำในภาษาญีปุ่นเองก็มี

มาในสมัยศักดินา แม้ว่าสภาพภายในของญีปุ่นจะแตกแยก แต่ศาสนาพุทธมีส่วนช่วยพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม ศาสนาพุทธนิกายเซ็นเป็นตัวอย่างหนึ่ง นิกายเซ็นเป็นนิกายที่เน้นในเรื่องการฝึกฝนตนเองให้อยู่ยงคงกระพันจึงเป็นที่ถูกใจบรรดาสามูไรที่ต้องใช้ชีวิตเสี่ยงอันตราย อีกทั้งช่วยเสริมให้อาชีพของพวกตนดูมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น แม้ศาสนาพุทธนิกายนี้จะต่อต้านการศึกษาหาความรู้จากตำรา แต่บรรดานักบวชในนิกายนี้ต่างก็มีส่วนช่วยการศึกษาของคนญีปุ่นโดยเฉพาะชนชั้นสูงในเรื่องพิธีการดื่มน้ำชา ศิลปะในการจัดดอกไม้ และการวาดภาพทิวทัศน์ เป็นต้น ส่วนทางด้านวรรณคดี ในสมัยนี้จะเน้นเรื่องความกล้าหาญผจญภัยมากกว่าที่จะเป็นเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ อย่างที่ประพันธ์กันในราชสำนัก ละครโนหรือละครร้อง ผู้แสดงแต่งกายที่สวยงาม สวมหน้ากาก และร้องบทของคนคลอไปกับเสียงพิณและเสียงกลอง เป็นวัฒนธรรมที่ญีปุ่นให้แก่โลกอีกอย่างหนึ่ง

สมัยโตกุกาวา เป็นยุคศักดินาที่เจริญที่สุด และเมื่อสิ้นสุดยุคนี้ญีปุ่นก็ก้าวเข้าสู่สมัยใหม่ ในสมัยนี้ญีปุ่นได้สร้างวัฒนธรรมความเจริญที่สำคัญหลาย ๆ ประเภทด้วยกัน เริ่มต้นด้วยลัทธิขงจื้อใหม่เข้ามามีบทบาทในสังคมแทนที่ศาสนาพุทธ ทั้งนี้เพราะความสงบทำให้ซามูไรใช้เวลาว่างในการศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ อีกทั้งในระยะนี้ตรงกับจีนในสมัยราชวงศ์แมนจู เมื่อราชวงศ์แมนจูขึ้นปกครองประเทศมีชาวจีนหลบหนีภัยเข้าไปในญีปุ่นมากขึ้น และได้นำ

ลัทธินี้คิดว่าเข้าไปด้วย รวมทั้งความต้องการของผู้ปกครองโตกุกาวาเองที่เห็นว่าหลักปรัชญาของขงจื๊อใหม่ช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่ราชสำนักโชกุนได้ จึงมีการส่งเสริมให้มีการศึกษากันเพิ่มขึ้นกว่าที่เคยเป็น และด้วยความหวังจะสร้างนักปราชญ์ชาวญี่ปุ่นเพื่อช่วยเหลืออบรมสั่งสอนชาวญี่ปุ่นอีกต่อหนึ่ง

ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองทำให้เกิดมีชนชั้นกลางและมีเมืองใหญ่ ๆ ขึ้นตามเมืองท่าต่าง ๆ เช่น เมืองเอโดะ เมืองเกียวโต และเมืองโอซากา สิ่งเหล่านี้ได้สร้างประเพณีของคนเมืองที่เต็มไปด้วยความหรูหรา ฟุ่มเฟือย สนุกสนานกับแสงสีในยามราตรี ซึ่งก็มีไม่เพียงแต่พ่อค้านักธุรกิจชาวไร่ชาวนาที่มั่งคั่ง บรรดานักรบซามูไร เจ้าผู้ครองนครบางคราวก็หลบมาใช้ชีวิตยามราตรีเช่นกัน

ชาวไร่ชาวนามีฐานะและการศึกษาดีขึ้น อันมีผลจากความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ผลงานของพวกเขาเหล่านี้ส่วนใหญ่แสดงออกทางด้านวิทยาการ ที่เป็นเรื่องราวของชาวไร่ชาวนามากกว่าชนชั้นสูงอีกต่อไป

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. ให้นักศึกษาศึกษาและแยกให้เห็นว่าวัฒนธรรมใดที่เป็นของญี่ปุ่นแท้ ๆ และที่รับมาจากต่างชาติ
2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ความล้มเหลวของการปฏิรูปไทกา

4. ญี่ปุ่นคริสต์ศตวรรษที่ 20

ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 ความหวาดกลัวต่อชาวต่างชาติทำให้โชกุนโตกุกาวาประกาศปิดประเทศ และขับไล่ต่างชาติไปโดยไม่คบค้าหาสมาคมกับประเทศใด ๆ ยกเว้นจีนกับดัตช์ เป็นเวลาเกือบ 2 ศตวรรษ การปิดประเทศไม่เป็นผลอย่างไรในด้านลบต่อโชกุนโตกุกาวา ประเทศยังคงเสริมสร้างความเจริญมาจนกระทั่งกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 นโยบายปิดประเทศถูกท้าทายจากชาติตะวันตก เริ่มจากรัสเซีย และมาจบลงที่สหรัฐอเมริกา ที่ต้องการเมืองท่าสำหรับการหยุดพักผ่อน และเตรียมตัวเพื่อเดินทางต่อไปยังจีน

โชกุนโตกุกาวายกเลิกนโยบายปิดประเทศและประกาศต้อนรับชาติตะวันตกชาติต่าง ๆ นับตั้งแต่สหรัฐอเมริกา ดัตช์ รัสเซีย อังกฤษ และฝรั่งเศส การเปิดประเทศเพื่อรับอารยธรรม

ใหม่จากตะวันตกและละทิ้งอารยธรรมเก่าที่นำมาจากจีน ส่งผลต่อความเป็นไปในทุกด้านนับตั้งแต่ทางด้านกรเมือง ทำให้ระบบโชกุนเสื่อมลง ทำนองเดียวกัน อำนาจขององค์จักรพรรดิได้รับการรื้อฟื้นหลังจากหมดบทบาทไปตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12 จักรพรรดิทรงย้ายเมืองหลวงจากเกียวโตไปเมืองเอโดะ และเปลี่ยนชื่อเป็นโตเกียว ประกาศใช้รัฐธรรมนูญปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตยหลักการ 5 ประการ โดยเน้นทางด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศและการแสวงหาความรู้ให้กว้างขวางขึ้น ส่วนทางด้านเศรษฐกิจ ประกาศยกเลิกการครอบครองที่ดินในระบอบศักดินา เมื่อยุทธินาที่ดินให้แก่องค์จักรพรรดิ พระองค์ได้ทำการแจกจ่ายให้แก่ชาวไร่ชาวนา สนับสนุนการค้าขายทั้งภายในและภายนอก สร้างถนนหนทางทางรถไฟ ส่งเสริมการขนส่งทางทะเล ปรับปรุงระบบการเงินการธนาคาร ตลอดจนการไปรษณีย์ ส่วนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มีการจัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการตามแนวทางของตะวันตก จัดตั้งมหาวิทยาลัยตามเมืองใหญ่ ๆ วางแผนพัฒนาทางการทหาร ส่งนักศึกษาวิชาการทหารออกไปศึกษายังยุโรปและสหรัฐอเมริกา

ผลของการเปิดประเทศที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในทุก ๆ ด้านแล้วนั้น ญี่ปุ่นหันมาเร่งนโยบายพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงทางการทหารด้วยเล็งเห็นว่ามหาอำนาจตะวันตกใช้เรือปืนบังคับชาติต่าง ๆ ได้ก็เพราะใช้รากฐานทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมมาสนับสนุนการทหาร ด้วยเหตุนี้ หลังจากได้ทำการปฏิรูปประเทศแล้วรัฐบาลใหม่คือเมจิจึงหันมาพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจโดยเน้นทางด้านอุตสาหกรรม เริ่มต้นด้วยการตั้งโรงงานถลุงเหล็ก ทำการต่อเรือเดินสมุทร สร้างรถไฟฟ้าขึ้นแทนรถม้า และเพื่อลดดุลการค้ากับต่างชาติ รัฐบาลประกาศให้การสนับสนุนจัดตั้งโรงงานผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อการใช้สอยภายในประเทศและเพื่อการส่งออก การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในสมัยนี้ทำให้นักธุรกิจน้อยใหญ่ตั้งแต่ในสมัยโตกุทากาว่าเติบโตพัฒนาขึ้นเป็นนักธุรกิจสมัยใหม่ และมีอิทธิพลในวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม ส่งผลให้ในภาพรวมเพียง 20 ปีให้หลังจากเปิดประเทศ ญี่ปุ่นสามารถเปลี่ยนสภาพจากประเทศด้อยพัฒนามาเป็นประเทศพัฒนาได้สำเร็จ

ทางการสร้าง ความมั่นคงทางการทหาร ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจส่วนหนึ่งเกิดจากความสามารถทางการทหาร ด้วยข้อเท็จจริงดังกล่าว รัฐบาลเมจิดำเนินการพัฒนาการทหารของประเทศอย่างต่อเนื่อง เช่น การเกณฑ์ทหารตามแบบมาตรฐานสากล จัดตั้งกระทรวงกลาโหมดูแลเรื่องการทหาร ผลของการปฏิรูปนี้ส่งผลให้ญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีกองทัพที่มีประสิทธิภาพแห่งหนึ่งของโลก ญี่ปุ่นทำการทดลองความสามารถของกองทัพด้วยการรุกรานเกาะฟอร์โมซาและเกาหลี ทำสงครามกับจีน กับรัสเซีย และสุดท้ายในสงครามโลก

ครั้งที่ 1 ที่ญี่ปุ่นมีโอกาสเข้าห้องประชุมในฐานะผู้ชนะในสงคราม

ชัยชนะแต่ละครั้งทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นชาติจักรวรรดินิยมไปในที่สุด หลังจากความขัดแย้งกันภายในระหว่างรัฐบาลผู้ไฝ่สันติ กับกองทัพที่ไฝ่สงคราม และชัยชนะเป็นของฝ่ายกองทัพหัวรุนแรง ญี่ปุ่นเริ่มนำนโยบายจักรวรรดินิยมมาใช้อีก เขี้ยวของญี่ปุ่นรายแรกได้แก่แมนจูเรีย จากนั้นก็ขยายเข้าสู่จีน และประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นประกาศตนเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับสหรัฐอเมริกา และในวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 ก็สามารถจมเรือประจัญบานอเมริกาได้หลายลำ ชัยชนะของญี่ปุ่นอยู่ได้ไม่นาน เมื่อในวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1945 และอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 9 สิงหาคม ปีเดียวกันนั้นเอง สหรัฐอเมริกาส่งฝูงบินทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิตามลำดับ จักรวรรดิญี่ปุ่นที่สร้างมานับ 10 ปีก็ถึงแก่กาลอวสาน

แม้ญี่ปุ่นจะล่มจม เศรษฐกิจจะตกต่ำ สังคมแตกแยก แต่ญี่ปุ่นก็ยังคงเป็นญี่ปุ่น ด้วยความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมจากสหรัฐอเมริกา ประกอบกับความรู้ความสามารถที่เป็นสัญลักษณ์เด่นของชาวญี่ปุ่น อีกทั้งทัศนคติที่ยึดมั่นมา เช่น ความซื่อสัตย์ จงรักภักดี ยอมตายเพื่อเจ้านายตั้งแต่ในสมัยศักดินาที่ยังคงฝังรากลึกแน่นในสังคมปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อชาวญี่ปุ่นจะทำสิ่งใด นั้นหมายถึงต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมก่อนส่วนตน สิ่งเหล่านี้คือสูตรสำเร็จของชาวญี่ปุ่นที่ทำให้กลายเป็นชาติเอเชียเพียงชาติเดียวมีโอกาสเข้าไปยืนร่วมกับผู้นำชาติตะวันตกในเวทีต่าง ๆ ของโลกปัจจุบัน

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

1. ให้นักศึกษาศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาสู่ความเสื่อมของระบบโชกุนในกลางศตวรรษที่ 19
2. ให้นักศึกษาศึกษานโยบายการสร้างชาติของรัฐบาลเมจิจนกลายเป็นชาติมหาอำนาจในต้นศตวรรษที่ 20
3. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ว่าภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ญี่ปุ่นกลับกลายเป็นชาติมหาอำนาจทางด้านเศรษฐกิจได้ในปัจจุบัน

สรุป

ความเป็นชาติที่ด้อยวัฒนธรรม อีกทั้งการอยู่ใกล้ชิดกับชาติที่มีความเจริญสูงกว่าอย่างเช่นจีน ทำให้ชาวญี่ปุ่นจำต้องรับอารยธรรมของต่างชาติมาโดยตลอด โดยเริ่มต้นนำมาจากจีนเป็นแหล่งแรก แต่ชาวญี่ปุ่นมีเอกลักษณ์ประการหนึ่ง คือ เมื่อนำมาแล้วจะทำการประยุกต์ให้เข้ากับความต้องการ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของตน ทำให้สามารถสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่เหมาะกับความเป็นจริงของคนในชาติ สิ่งนี้คือสิ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ตลอด และถึงแม้จะล้มลุกคลุกคลานได้ในเวลาอันรวดเร็ว จึงไม่เป็นที่ประหลาดใจเลยที่ว่า แม้ญี่ปุ่นจะพ่ายแพ้อย่างหนักในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ความพ่ายแพ้ไม่ได้ทำให้ญี่ปุ่นอับจน ญี่ปุ่นอาศัยความสามารถส่วนตัวพลิกสถานการณ์จนกลับกลายเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่อีกประเทศหนึ่งไม่เพียงแต่ในเอเชีย แต่ยังเป็นหนึ่งในเวทีการเมืองของโลกอีกด้วย

1. โจมอน ยาโยอิ และทุมูลิ มีความสำคัญทางด้านใดมากที่สุด
 1. วัฒนธรรม
 2. ศิลปะการแสดง
 3. ประวัติศาสตร์
 4. การทหาร
2. อาณาจักรที่มั่นคงแห่งแรกของญี่ปุ่นตั้งอยู่บนที่ราบใด
 1. ซัปโปโร
 2. คินกิ
 3. ยามาโตะ
 4. ไม่มีข้อใดถูก
3. ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับความจริงที่เกิดขึ้นในสมัยศักดินาของญี่ปุ่น
 1. การค้าขายเจริญกว่าที่ควรเป็น
 2. เกิดพุทธศาสนานิกายเซ็น
 3. วรรณกรรมส่วนมากมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการสู้รบ
 4. จักรพรรดิทรงมีอำนาจมากกว่าเดิม
4. หลังถูกเปิดประเทศญี่ปุ่นเน้นนโยบายใดเป็นพิเศษในการพัฒนาประเทศ
 1. เศรษฐกิจและการทหาร
 2. การศึกษาและการต่างประเทศ
 3. จริยธรรมตะวันออก การเมืองตะวันตก
 4. ไม่มีข้อใดถูก
5. ในสมัยศักดินาของญี่ปุ่น โชกุนตระกูลใดมีชื่อเสียงว่าสร้างคุณงามความดีให้แก่ประเทศเป็นอย่างมาก
 1. โฮโจ
 2. อาชิกากะ
 3. ยามาโมโตะ
 4. โดกุกาวา

บรรณานุกรมตอนที่ 4 (ญี่ปุ่น)

กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น. ญี่ปุ่นปัจจุบัน. ญี่ปุ่น, 2526.

นาคามุระ ทาคาฟูระ, พัฒนาการเศรษฐกิจญี่ปุ่นสมัยใหม่, แปลโดย กนกศักดิ์ แก้วเทพ และ
อื่น ๆ กทม. : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. โฉมหน้าใหม่การเมืองจีนและญี่ปุ่น. กทม. : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2520.

เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติอารยธรรมญี่ปุ่น. กทม. : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.

เพ็ญศรี กาญจนมัย, อารยธรรมญี่ปุ่น. กทม. : วรุณการพิมพ์, 2530.

Halp, John Whitney, **Japan from Prehistory to Modern Times**. New York : Dell Publishing, 1981.

Sansom, G.B. **Japan : A Short Cultural History**. London : The Cresset Library, 1987.

บทที่ 3 อารยธรรมเกาหลี

เค้าโครงเรื่อง

1. สภาพภูมิศาสตร์และประชากร
2. เกาหลีโบราณ
3. เกาหลียุคใหม่
4. ความเจริญของเกาหลี

สาระสำคัญ

1. สภาพภูมิศาสตร์และประชากร จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประชากรและเชื้อชาติ
2. เกาหลีโบราณศึกษาเรื่องราวจากเกาหลีโบราณ สังคมยุคดั้งเดิม ยุคโบราณ ยุคกลาง ที่แบ่งออกเป็นอาณาจักรและราชวงศ์ต่าง ๆ
3. เกาหลียุคใหม่ ศึกษาเกาหลีในคริสต์ศตวรรษที่ 20 การยึดครองของญี่ปุ่น การได้รับเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การแบ่งแยกออกเป็นเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ สงครามเกาหลี และเกาหลีในปัจจุบัน
4. ความเจริญของเกาหลีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาศาสนา และความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สามารถอธิบายความสำคัญของสภาพภูมิศาสตร์และประชากรเกาหลีที่มีส่วนสำคัญต่อประวัติศาสตร์และการพัฒนาประเทศในปัจจุบันได้
2. สามารถอธิบายความเจริญของเกาหลีโบราณที่มีเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะ ตลอดจนการรับอารยธรรมจากประเทศเพื่อนบ้านได้
3. สามารถวิเคราะห์เกาหลีในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เป็นอย่างดี วิเคราะห์อุปนิสัยบุคลิกลักษณะของชาวเกาหลีได้
4. สามารถอธิบายมรดกอารยธรรมความเจริญของเกาหลีว่ามีอะไรบ้าง มีความสำคัญและสัมพันธ์กับที่อื่น ๆ อย่างไร สามารถเปรียบเทียบกับอารยธรรมของจีนและญี่ปุ่นได้

เกาหลีเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อารยธรรมของตนเอง และรับถ่ายทอดมาจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน และญี่ปุ่น มาเป็นเวลานานกว่า 3,000 ปีมาแล้ว มีเรื่องราวความเป็นมาและความเจริญที่น่าสนใจศึกษาติดตามวิวัฒนาการตั้งแต่โบราณ เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจในปัจจุบัน

1. สภาพภูมิศาสตร์และประชากร

เกาหลีเป็นประเทศที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรเกาหลี ที่ทอดตัวมาจากประเทศจีนลงมาทางใต้ ทางปลายสุดของคาบสมุทรมีเกาะใหญ่ที่สุด คือ เกาเซจู พรหมแดนทางด้านเหนือติดกับประเทศจีน แมนจูเรีย และไซบีเรียของรัสเซีย โดยมีแม่น้ำยาลู (Yalu River) ยาว 790 กิโลเมตร และแม่น้ำ ทูมัน (Tuman River) ยาว 521 กิโลเมตร เป็นเส้นกั้นพรหมแดน ทางด้านตะวันตกใกล้กับประเทศจีน โดยมีทะเลเหลือง (Yellow Sea) กั้น ทางด้านตะวันออกใกล้กับประเทศญี่ปุ่น โดยมีทะเลตะวันออก (East Sea) กั้น

เกาหลีเหนือมีกรุงเปียงยาง (Pyongyang) เป็นเมืองหลวง มีประชากร 20.69 ล้านคน (ค.ศ. 1988) มีเนื้อที่ 46,540 ตารางไมล์

เกาหลีใต้มีกรุงโซล (Seoul) เป็นเมืองหลวงมีประชากรทั้งประเทศ 42.08 ล้านคน (ค.ศ. 1988) มีเนื้อที่ 38,175 ตารางไมล์

พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ 70 เป็นภูเขาและที่ราบสูง ภูเขาในเกาหลีเหนือจะสูงมากกว่าเกาหลีใต้ เทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาแบ็กตู (Baktu Mountain) และเทือกเขาเทแบ็ก (T'aebak Mountain) ยอดสูงที่สุด คือ ยอดเขาฮัลลา (Halla peak) ซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับแล้วตั้งอยู่บนเกาะเซจู

ลักษณะภูมิอากาศ 4 ฤดู คือ ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง และฤดูหนาว มีอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว และร้อนจัดในฤดูร้อน เขตที่มีอากาศสบายที่สุด คือ เกาเซจู มีอุณหภูมิ 58 องศาฟาเรนไฮด์

ชาวเกาหลีมีเชื้อสายมองโกเลีย มีภาษาพูดมาจากตระกูลอัลตาอิด (Altaic family) เป็นภาษาแมนจูเรียและมองโกเลีย อักษรตัวเขียนของเกาหลีเรียกว่า ฮันกุล (Hangul) ซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะ 14 ตัว และสระ 10 ตัว

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

ให้นักศึกษาวาดแผนที่เกาหลี พร้อมทั้งบอกสภาพภูมิประเทศที่สำคัญ ๆ

2. เกาหลีโบราณ

จากหลักฐานโบราณคดีแสดงให้เห็นว่า สังคมเกาหลียุคดั้งเดิมเป็นที่อยู่ของมนุษย์ยุคพาลีโอล์ทิก (Paleolithic Age) เมื่อประมาณ 600,000 ปีมาแล้ว มีการขุดค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยหินและกระดูก ผู้คนดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ หาปลาและหาของป่า อาศัยอยู่ตามป่า เขา และถ้ำ

ต่อมาเมื่อ 3,000 ปีมาแล้ว พวกอัลไตอิก (Altaic peoples) ได้อพยพมาจากตอนในของทวีปเอเชียมาตั้งถิ่นฐานในคาบสมุทรเกาหลี ตั้งบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นพร้อมกับสร้างสมวัฒนธรรมยุคบรอนซ์ (Bronze Age Culture) พวกนี้ได้ผสมเผ่าพันธุ์กับพวกพื้นเมืองดั้งเดิมของคาบสมุทรรวมเรียกว่า ชนเผ่าตังกัส (Tangus) นับว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวเกาหลีในปัจจุบัน

การกำเนิดชาติเกาหลีมีตำนานเล่าถึง ตันกุน (Tan-gun) ผู้เป็นรัฐบุรุษกึ่งเทพเจ้า ได้เป็นปฐมกษัตริย์ รวบรวมแว่นแคว้นต่าง ๆ ที่ตั้งกระจัดกระจายอยู่บนคาบสมุทรเกาหลีรวมกันก่อตั้งเป็นชาติเกาหลีขึ้นมาเมื่อ 2,333 ปีก่อน ค.ศ. มีการกำหนดเอาวันที่ 3 ตุลาคมของทุกปีเป็นวันกำเนิดชาติ (National Foundation Day) เป็นวันหยุดประจำชาติ เพื่อน้อมรำลึกถึงกษัตริย์ตันกุน ผู้สร้างชาติเกาหลี

ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองเกาหลี เริ่มต้นด้วยเกาหลียุคโบราณ ซึ่งเป็นเรื่องราวของยุคสามอาณาจักร ได้แก่ อาณาจักรโคกูริว (Koguryo Kingdom) ปีที่ 37 ก่อน ค.ศ.—ค.ศ. 668 มีอิทธิพลมากที่สุดในบรรดาอาณาจักรทั้งสาม ได้ครอบครองดินแดน 2 ใน 3 ของประเทศและส่วนใหญ่จากแมนจูเรีย

อาณาจักรเพ็กเจ (Paekche Kingdom) ปีที่ 18 ก่อน ค.ศ.—ค.ศ. 660 ตั้งอยู่ในบริเวณกรุงโซลในปัจจุบัน ต่อมาได้อพยพลงมาจากตะวันตกเฉียงใต้ของคาบสมุทร อาณาจักรนี้ได้ นำเทคนิคการทำไหม ความรู้เรื่องเหล็ก ศิลปะและศาสนาพุทธไปยังญี่ปุ่น

อาณาจักรชิลลา (Shilla Kingdom) ปีที่ 57 ก่อน ค.ศ.—ค.ศ. 935 ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของคาบสมุทร และเป็นอาณาจักรสุดท้ายที่มีความเข้มแข็งมาก สามารถเอาชนะอาณาจักรโคกูริวและอาณาจักรเพ็กเจได้ใน ค.ศ. 676 ในช่วงที่รวมอาณาจักรทั้งสามเข้าด้วยกันแล้ว เกาหลีมีความเจริญทางพุทธศาสนา นับได้ว่าเป็นยุคของศาสนาพุทธ มีศิลปะ และการก่อสร้างหลายอย่าง เช่น ความมีชื่อเสียงของการแกะสลักพระพุทธรูปหินแกรนิตที่วัดในเมืองคยองจู (Kyongju) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรชิลลา ในสมัยนี้ เกาหลีรับแบบอย่างความเจริญมาจากจีน จนอาณาจักรชิลลามีชื่อว่า “ถังน้อย” (Little Tang) ต่อมาเมื่อกษัตริย์ผู้นำอ๋อนเอ

มีการกบฏหลายครั้ง ในศตวรรษที่ 9 อาณาจักรซิลลาจึงเสื่อมไป

เกาหลียุคกลางรวมตัวกันอีกครั้งภายใต้การนำของวังคอง (Wang Kong) ตั้งราชวงศ์ โคริโย (Koryo) ค.ศ. 918–1392 มีเมืองเคซอง (Kaesong) เป็นเมืองหลวง ในสมัยนี้ พุทธศาสนา ได้รับความนิยมมาก พระภิกษุได้รับการยกย่องเท่าเทียมกับชนชั้นขุนนาง พระไตรปิฎกฉบับ เกาหลี (Tripitaka Kareana) นับว่าเป็นต้นฉบับตัวเขียนที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก มีการทำแท่นพิมพ์ โลหะเคลื่อนที่ได้ก่อน จอห์น กูเทนเบอร์ก (John Gutenberg) ถึง 200 ปี มีการทำเครื่องปั้นและเครื่องเคลือบดินเผาสีเขียวฟ้าจำพวกถ้วยชามและหม้อไหอย่างประณีตบรรจง แกะสลักลวดลาย มี สีสันสวยงามวิจิตรพิสดาร และมีคุณค่าทางศิลปะยิ่งนัก ซึ่งเป็นสินค้าที่ชาวต่างประเทศสนใจและเก็บสะสมไว้เป็นสมบัติล้ำค่า

คำว่า “เกาหลี” (Korea) เป็นคำที่มาจาก โคริโย (Koryo) นั่นเอง

ต่อมาในปลายอาณาจักรโคริโย มีการแบ่งอำนาจกันระหว่างขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนิยมราชวงศ์หมิงของจีน และกลุ่มนิยมมองโกล

ในที่สุด ในปี ค.ศ. 1231 จีนภายใต้ราชวงศ์หยวนของพวกมองโกล ได้เข้ามารุกราน และครอบครองเกาหลีใน ค.ศ. 1258 ต่อมา ใน ค.ศ. 1392 นายพล ยี ซองเกีย (Yi Song-gye) ได้ทำการรัฐประหารแย่งชิงอำนาจจากพวกมองโกลได้สำเร็จ จัดตั้งราชวงศ์ ยี (Yi Dynasty) แห่งอาณาจักรโชเชิน (Choson Kingdom) ค.ศ. 1392–ค.ศ. 1910 รวมเวลา 518 ปี ของการสร้างสมอารยธรรมเกาหลี มีเมืองเฮ็นยาง (An-Yang) ปัจจุบันคือกรุงโซลเป็นเมืองหลวง มีการสร้างพระราชวังและประตูเมืองที่ใหญ่โตสวยงาม มีการปฏิรูปการเมืองการปกครองในสมัยกษัตริย์เซจง (King Sejong) ค.ศ. 1418–1450 ซึ่งเป็นยุคทองของความสำเร็จทางภูมิปัญญา และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม มีการประดิษฐ์ตัวอักษรเกาหลีที่เรียกว่า อักษรฮันกุก (Han-gul) ใน ค.ศ. 1443 มีการจัดตั้ง กระทรวง ทบวง กรม ได้แก่ สำนักนายกรัฐมนตรีน สำนักราชเลขาธิการ หน่วยงานเทียบเท่ากระทรวงอีก 6 หน่วยงาน มีการลอกเลียนแบบการปกครองส่วนภูมิภาคจากจีน มีการรับข้าราชการด้วยการสอบไล่ และรับอิทธิพลของลัทธิขงจื้อ อาจกล่าวได้ว่าเกาหลีในสมัยนี้คือจีนจำลอง (China Replica)

เกาหลีในช่วงศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา มีการแตกแยกและขัดแย้งโดยทั่วไป ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ความแค้นระหว่างตระกูล ความเป็นปฏิปักษ์ส่วนตัว ความขัดแย้งกันในเรื่องความคิดและนโยบาย มีผลทำให้เกาหลีอ่อนแอ ญี่ปุ่นฉวยโอกาสรุกรานเกาหลี จินราชวงศ์หมิงได้ช่วยปกป้องเกาหลีจากญี่ปุ่น ใน ค.ศ. 1592 และ 1598 เกาหลีได้รับความช่วยเหลือจาก

จีน มีผลทำให้อารยธรรมจีนมีอิทธิพลต่อเกาหลีมาก และมีความสัมพันธ์ฉันท์ประเทศราชของจีน มีการส่งเครื่องราชบรรณาการให้แก่จีน ชนชั้นปกครองของจีนก็พอใจสภาพเช่นนี้ เพราะจีนเป็นเกาะคุ้มครองชนชั้นปกครองและราชวงศ์ยี่ให้อยู่ในอำนาจตลอดไป ดังนั้น ในสมัยนี้ลัทธิขงจื้อและระบบการเป็นประเทศราชของจีนจึงเป็นลักษณะเด่นของเกาหลีและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เกาหลีจำกัดความสัมพันธ์ไว้แต่เฉพาะจีนและญี่ปุ่นเท่านั้น เมื่อชาติตะวันตกต้องการติดต่อมีสัมพันธ์ไมตรีด้วยกับเกาหลี ก็ไม่ได้รับการตอบสนองใด ๆ ทำให้สังคมเกาหลีไม่ได้รับวิทยาการใหม่ และไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น เกาหลีในศตวรรษที่ 19 จึงไม่พร้อมที่จะเผชิญกับโลกกว้าง การเมืองการปกครองไม่มีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจล้าหลัง สังคมเสื่อมโทรม และประชาชนได้รับความยากลำบาก เกาหลีจึงเป็นสังคมที่อยู่กับที่และเต็มไปด้วยความอ่อนแอภายใน

กิจกรรมการเรียนรู้ 2

ให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเรื่องอิทธิพลของอารยธรรมจีนที่มีต่อเกาหลีในสมัยอาณาจักรซิลลา

8. เกาหลียุคใหม่

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ประมาณ ค.ศ. 1876 เกาหลีเปิดประเทศติดต่อกับต่างชาติ เนื่องจากสภาพที่ตั้งบนคาบสมุทรเกาหลีที่เปรียบเทียบบนสะพานเชื่อมเกาหลีกับจีน แมนจูเรีย และรัสเซีย ตลอดจนความสำคัญทางจุดยุทธศาสตร์ ทำให้เกาหลีต้องเป็นสมรภูมิต่อหลายครั้ง เช่น สงครามจีน-ญี่ปุ่น (Chinese-Japanese War, ค.ศ. 1894-1895) และสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย (Japanese-Russian War ค.ศ. 1904-1905) เกาหลีเป็นประเทศที่พยายามหลีกเลี่ยงสงครามด้วยการใช้นโยบายแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวและยึดมั่นในสันติภาพจนได้รับสมญาว่า รัฐฤาษี (The Hermit State) แต่เกาหลีก็ไม่อาจจะหลุดพ้นจากการคุกคามของชาติที่มีอิทธิพลคือญี่ปุ่น ซึ่งถือว่าเกาหลีมีความสำคัญต่อญี่ปุ่นอย่างมากทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การสงคราม และผลกระทบโดยตรงต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นจากการติดต่อกับส่วนอื่น ๆ ของเอเชีย ญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะเข้ามายึดครอง มีบทบาทและอิทธิพลอย่างเต็มที่ในเกาหลีตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ในที่สุดวันที่ 22 สิงหาคม ค.ศ. 1910 ญี่ปุ่นได้ยึดครองและบังคับให้เกาหลีลงนามยอมเป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่น เกาหลีต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นเป็นเวลานานถึง 35 ปี สร้างความขมขื่นและเกลียดชังให้แก่ชาวเกาหลีอย่างมาก เพราะญี่ปุ่นได้กอบโกยตักตวงผลประโยชน์

อย่างเต็มที่จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานของเกาหลี ญี่ปุ่นบังคับให้ใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาราชการ เปลี่ยนชื่อเป็นแบบญี่ปุ่น สนับสนุนให้นับถือศาสนาชินโต ตั้งหน่วยสืบราชการลับเพื่อสอดส่องจับกุมผู้ขัดขืน ย้ายโรงงานอุตสาหกรรมของเกาหลีไปอยู่ทางภาคเหนือ และให้ภาคใต้เป็นแหล่งเกษตรเพื่อเป็นอยู่ชั่วคราวให้กับญี่ปุ่น มีการโอนกิจการธนาคาร การคมนาคมขนส่ง และสหกรณ์ ให้ไปอยู่ภายใต้การอำนวยการของบริษัทบูรพาแห่งญี่ปุ่น เพื่อนำผลประโยชน์รายได้ส่งให้แก่ญี่ปุ่น

ชาวเกาหลีได้รับการกดขี่และเดือดร้อนยากลำบากมาก ในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1919 ชาวเกาหลีได้จัดตั้งขบวนการกู้ชาติ (The Independence Movement) ทำการต่อสู้ ชุมนำร้ายและทำลายชีวิตทรัพย์สินของทหารและพลเรือนญี่ปุ่นโดยทั่วไป ผู้ปกครองญี่ปุ่นจึงได้กวาดล้างขบวนการกู้ชาติอย่างทารุณโหดร้าย ทำให้ชาวเกาหลีนับแสนคนต้องอพยพหลบหนีไปอาศัยอยู่ในบริเวณกันโก (Kun-go) ซึ่งอยู่ทางเหนือติดกับจีนและรัสเซีย ส่วนปัญญาชนและผู้มีฐานะดีได้อพยพไปตั้งหลักแหล่งที่เกาะฮาวายและแผ่นดินใหญ่ของสหรัฐอเมริกา บางกลุ่มก็ไปอยู่เซี่ยงไฮ้และเมืองใหญ่ ๆ ของจีน พวกเหล่านี้ได้ลักลอบส่งเงิน อาวุธ และความช่วยเหลือต่าง ๆ มาให้ชาวเกาหลีในประเทศสู้รบกับญี่ปุ่น

ขบวนการกู้ชาติเกาหลีแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มชาตินิยมและเสรีนิยม กับกลุ่มคอมมิวนิสต์ จุดประสงค์สำคัญ คือการกู้ชาติให้เป็นอิสระโดยไม่ได้คำนึงถึงลัทธิการเมืองหรือผลลัพธ์อื่นใดที่จะตามมาในอนาคต

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดพร้อมกับการพ่ายแพ้ของญี่ปุ่น เกาหลีจึงได้รับเอกราชในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ซึ่งถือว่าเป็นวันอิสรภาพ (Liberation Day) และเป็นวันหยุดราชการในปัจจุบัน ในเวลาเดียวกัน เกาหลีได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เกาหลีใต้และเกาหลีเหนือ ตรงเส้นขนานที่ 38 องศาเหนือ ซึ่งเป็นเขตปลอดทหาร (The Demilitarized Zone)

เกาหลีใต้เรียกชื่อว่า สาธารณรัฐเกาหลี (The Republic of Korea) มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ดร. ซิงแมน รี (Singman-Ri) ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีคนแรก รัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ร่างเสร็จในวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1948 ซึ่งถือว่าเป็น วันรัฐธรรมนูญ (Constitution Day) และเป็นวันหยุดราชการในปัจจุบัน

เกาหลีเหนือเรียกชื่อประเทศว่า สาธารณรัฐประชาชนเกาหลี (The Democratic People's Republic of Korea) มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ นายคิม อิลซุง (Kim Il Sung) เป็นผู้นำประเทศจัดตั้งรัฐบาล เมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1948

นับตั้งแต่นั้นมา เกาหลีใต้และเกาหลีเหนือต่างมีฐานะเป็นประเทศอิสระ และต่างเริ่มบูรณะประเทศของตนต่อไป กองทัพของสหรัฐอเมริกาซึ่งได้รับมอบหมายจากองค์การสหประชาชาติ ให้เป็นผู้ดูแลเกาหลีใต้ได้ถอนตัวออกจากเกาหลีใต้เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1949 หลังจากสิ้นสุดพันธะที่ต้องคุ้มครองเกาหลีใต้แล้ว มีผลทำให้ประสิทธิภาพและกำลังอาวุธในการป้องกันเกาหลีใต้ลดลง ในขณะที่เกาหลีเหนือได้รับการเสริมกำลังทหารและอาวุธจากรัสเซียอย่างต่อเนื่อง

สงครามเกาหลี (Korea War ค.ศ. 1950—1953)

เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1950 กองทหารเกาหลีเหนือจำนวนมากกว่า 60,000 คนได้รุกข้ามเขตเส้นขนานที่ 38 เข้ามาในเกาหลีใต้ และสามารถยึดกรุงโซลได้ภายใน 5 วัน สหรัฐอเมริกาและกองทหารของสหประชาชาติจึงได้ยกพลขึ้นบกที่เกาหลีใต้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อต่อสู้ขับไล่กองทหารเกาหลีเหนือออกไป และได้โจมตีดินแดนบางส่วนของจีนคอมมิวนิสต์ ทำให้จีนไม่พอใจเพราะเป็นการละเมิดอธิปไตย จีนจึงได้ส่งกำลังทหารช่วยรบกับกองทหารเกาหลีเหนือ ยึดดินแดนที่เสียไปได้คืนมาหมด และยังได้ยึดกรุงโซลและเมืองอื่น ๆ ในเกาหลีใต้ ต่อมากองทัพสหรัฐอเมริกาและสหประชาชาติสามารถยึดดินแดนเกาหลีใต้กลับคืนมาได้ ในที่สุดมีการเซ็นสัญญาทางทหาร (The Armistic Agreement) หยุดยิงที่หมู่บ้านปันมุนจอม (Panmunjom) ในเขตปลอดทหาร เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1953 ซึ่งเป็นการสิ้นสุดสงครามเกาหลีที่กินระยะเวลานานถึง 3 ปี เหตุการณ์ดังนี้ได้เพิ่มรอยร้าวของการแตกแยกและชิงดีชิงเด่นกันมากยิ่งขึ้นระหว่างเกาหลีใต้และเกาหลีเหนือ แต่อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษที่ 1980 เกาหลีใต้ประสบผลสำเร็จอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ พัฒนาประเทศเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ในทศวรรษที่ 1990 อาจจะเป็นช่วงเวลาที่ดีของความหวังในการรวมชาติเกาหลีให้สำเร็จ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

ให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับสงครามจีน—ญี่ปุ่น และสงครามญี่ปุ่น—รัสเซีย

4. ความเจริญของเกาหลี

ความเจริญของเกาหลีแสดงออกในทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนาและความเชื่อ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

ทางด้านสังคม

สังคมเกาหลีประกอบด้วยผู้คนที่สืบเชื้อสายมาจากเผ่าพันธุ์เดียวกัน คือ มองโกลอย มีชนกลุ่มน้อยคือชาวจีนประมาณ 30,000 คน เข้ามาอยู่ในกรุงโซล ในสมัยอาณาจักรโชเชอน

สังคมเกาหลีแบ่งออกเป็น 4 ชั้น คือ

1. ชั้นสูงเรียกว่า ยางบัน (Yang-ban) ได้แก่พวกขุนนาง ข้าราชการระดับสูงทั้งที่เป็นทหารและพลเรือน นักวิชาการและนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียง เป็นบุคคลที่มีเกียรติสูงในสังคม ได้รับสิทธิพิเศษ บุตรหลานของชั้นสูงจะได้รับยศฐาบรรดาศักดิ์ตั้งแต่เกิด และได้รับการคุ้มครองอย่างดีจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ คนชั้นสูงที่มีฐานะดีจะจัดตั้งสมาคมเครือญาติเรียกว่า ซองเฮ (Shong-Hei) ทำหน้าที่จัดพิธีไหว้บรรพบุรุษ ยกย่องบรรพบุรุษที่มีชื่อเสียงเพื่อให้คนในสกุลเดียวกันรุ่นหลังได้รู้จักและรวมตัวกัน

2. ชั้นกลางเรียกว่า ชินจิน (Shin-jin) ได้แก่ ข้าราชการระดับกลางและต่ำ มีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมและการศึกษาสูงกว่าสามัญชน

3. ชั้นสามัญหรือชนชั้นสามเรียกว่า แชง มิน (Sang-min) ได้แก่ กลุ่มคนที่ประกอบอาชีพทางธุรกิจ การค้า ชาวไร่ ชาวนา และช่างฝีมือ

4. ชั้นต่ำ หรือชนชั้นที่สี่เรียกว่า ซุน มิน (Sun-min) ได้แก่ คนประกอบอาชีพเฉพาะอย่าง นักแสดง คนล่าสัตว์ และทาส

คนชั้นสูงจะเรียกชนชั้นที่ต่ำกว่าว่า “แชง นอม” (Sang-nom) หรือไพร่ เป็นการดูถูกเหยียดหยาม ในแต่ละชนชั้นจะมีการแบ่งแยกและข้อห้ามในเรื่องที่อยู่อาศัย ภาษาพูด เครื่องแต่งกาย ห้ามแต่งงานต่างชนชั้น และห้ามทำพิธีศพร่วมกัน ห้ามชนชั้นต่ำสวมเสื้อผ้าที่มีสีสันหลากหลายสี ห้ามใช้หินเป็นบันไดขึ้นบ้าน เป็นต้น ระบบชนชั้นถูกยกเลิกไปเมื่อ ค.ศ. 1894 ในช่วงสงครามจีนและญี่ปุ่น และถูกทำลายอีกครั้งในสมัยสงครามเกาหลี ค.ศ. 1950 มีผลทำให้สังคมเกาหลีมีความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น แต่ในยุคปัจจุบันเกาหลีประสบผลสำเร็จอย่างสูงในการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจ ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมปรากฏชัดขึ้น จึงมีการเรียกผู้ที่มีฐานะดีและมีตำแหน่งหน้าที่สูงว่า “ยาง บัน” อีกครั้ง

ลักษณะครอบครัว มีการถ่ายทอดอำนาจและมรดกทรัพย์สินโดยถือฝ่ายชายเป็นหลัก แต่ละตระกูลจะมีสมุคบันทึกสำหรับสายตระกูลเรียกว่า โชเร (Chore-bu) เก็บไว้ให้ลูกหลานรับรู้และบันทึกต่อ ๆ ไป ระบบครอบครัวได้รับอิทธิพลมาจากขงจื้อ มีข้อบัญญัติ 5 ประการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ที่จะต้องมีความถูกต้อง เทียบธรรม
2. ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร จะต้องมีความรักและความผูกพัน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องชาย จะต้องยึดความสูงต่าอย่างเคร่งครัด
4. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน จะต้องมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน
5. ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง จะต้องมีการแบ่งหน้าที่กัน

หลักคำสอนของขงจื้อทำให้ครอบครัวมีระเบียบแบบแผน มีหน้าที่ต้องพึงปฏิบัติต่อกันอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความกตัญญูกตเวทิตา

ครอบครัวใดที่ไม่สามารถมีบุตรชายได้ถือว่าเป็นความผิดอย่างร้ายแรง เพราะทำให้สายตระกูลขาดไป เป็นสาเหตุของการฟ้องหย่าและแต่งงานใหม่ได้

การเรียกชื่อคนเกาหลี จะเรียกชื่อสกุลก่อน แล้วตามด้วยชื่อต้นของแต่ละคน ซึ่งมีตัวอักษร 2 ตัว เช่น บัก จุงฮี, ชุน ดูฮวาน, โรห์ เตวู เป็นต้น ชื่อสกุลของเกาหลีมีประมาณ 250—300 ชื่อ ส่วนใหญ่ที่พบบ่อยได้แก่ คิม, ยี, บัก, แช, โซ, ฮา, กัง และคู เป็นต้น การตั้งชื่อส่วนใหญ่ได้มาจากแบบอย่างของบรรพบุรุษ สถานที่ ต้นไม้ สัตว์ และธรรมชาติที่มีความหมายในทางที่ดี เป็นมงคล ร่ำรวย มีโชควาสนา มีคุณธรรม มีความเจริญก้าวหน้า อายุยืน สูงศักดิ์ ฉลาด เชื้อพียง สุขภาพอ่อนโยน และประสบผลสำเร็จ คนเกาหลีจะแต่งงานกับคนในสายเลือดเดียวกันไม่ได้ เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงจะไม่เปลี่ยนชื่อตามสามี ยกเว้นการเรียกชื่ออย่างเป็นทางการแบบตะวันตก เช่น นายและนางคิม เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ

คนเกาหลีที่มาจากถิ่นบ้านเกิดเดียวกันมักจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และมีการช่วยเหลือกันอย่างดี แต่ขณะเดียวกันก็มีผลเสียทำให้เกิดความแตกแยกทางสังคมและมีการชิงดีชิงเด่นกัน ต่อสู้แข่งขันกันระหว่างกลุ่มชนที่มาจากต่างถิ่นกัน ความแตกแยกระดับประเทศที่เห็นได้ชัดเจนระหว่างคนที่มาจาก 2 ภูมิภาค คือ

คนภาคตะวันตก ประกอบด้วยคนจากจังหวัดโชลลาเหนือและโชลลาใต้ มีเมืองกวางจู เป็นเมืองสำคัญ

คนภาคตะวันออก ประกอบด้วยคนจากจังหวัดเคียนแซงเหนือและเคียนแซงใต้ โดยมีเมืองใหญ่ เช่น ปูซาน เกวู อุลซาน กุมิ และเมซาน เป็นเมืองสำคัญ คนภาคตะวันออกจะถือว่าตนเองเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้นำประเทศได้

ผู้นำประเทศคนสำคัญมาจากภาคตะวันออก เช่น บัก จุงฮี, ชุน ดูฮวาน, โรห์ เทว เป็นต้น คนภาคตะวันออกมักจะถูกยกคนที่มาจากตะวันตกว่าต่ำต้อยและด้อยกว่า ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ

ในระดับประเทศ ความขัดแย้งระหว่างภาคก่อให้เกิดความลำเอียงในการพัฒนาประเทศ เช่น ประธานาธิบดี บัก จุงฮี เป็นชาวเมืองคูมี มีผลทำให้เมืองคูมีได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้เป็นนิคมอุตสาหกรรมผลิตเครื่องไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เมืองเตวูเป็นแหล่งทอผ้าขนาดใหญ่ เมืองโปฮางเป็นแหล่งผลิตเหล็กกล้า เมืองอูลซานเป็นแหล่งต่อเรือและผลิตเครื่องจักรและรถยนต์ เมืองปูซานเป็นเมืองท่าเรือและศูนย์กลางการค้า นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้สร้างทางหลวงขนาดใหญ่ 2 สายระหว่างกรุงโซลกับเมืองปูซาน ซึ่งถือเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมตั้งแต่เมื่อประธานาธิบดี บัก จุงฮี เป็นผู้บริหารประเทศ

สังคมเมืองในเกาหลีมีลักษณะเด่นเป็นลักษณะเฉพาะ ปัจจุบันมีประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 65 อาศัยอยู่ในเมือง ซึ่งมีมากกว่าคนที่อาศัยอยู่ในชนบท ทั้งนี้เพราะในสมัยประธานาธิบดี บัก จุงฮี ได้เร่งพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้คนละทิ้งไร่นามาทำงานในเมืองกันมาก คนเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมชนบทเข้าไปใช้ในเมืองด้วย แต่ได้ปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ของเมือง ดังนั้นความสัมพันธ์ของสังคมเมืองจึงเป็นแบบผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเมืองและวัฒนธรรมชนบท ระหว่างความช่วยเหลือร่วมมือกับความเป็นอยู่แบบปัจเจกชนนิยม เป็นแบบ “ชนบทในเมือง”

การรวมกลุ่มกันตามอาชีพ เป็นสหกรณ์ สมาคม มีผลทำให้เกาหลีมีพลังอำนาจในการต่อรองกับลูกค้าต่างประเทศ กลุ่มที่มีความเข้มแข็งรัฐบาลจะให้การสนับสนุนทางด้านเงินกองทุน สิทธิพิเศษ และบุคลากร สมาชิกของกลุ่มจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง ดังนั้น การฝ่าฝืนระเบียบของกลุ่มจึงไม่ค่อยเกิด จึงกล่าวได้ว่า สังคมเกาหลีมีโครงสร้างที่แน่นอนเพราะมีการร่วมมือสูง แต่ขณะเดียวกันคนเกาหลีจะมีลักษณะปัจเจกชนนิยมที่ถือตนเป็นใหญ่

ระบบคีเอ (Kei-Aae) คือการรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การสะสมทุนด้วยการเล่นแชร์ การจัดกลุ่มเวรยามตรวจความปลอดภัยของหมู่บ้าน การเรียไรเงินหรือสิ่งของเมื่อเกิดภัยพิบัติ การร่วมทำบุญในงานต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิด งานศพ เป็นต้น

การจัดระบบคีเอของสังคมชนบทเกาหลี อาจจะแบ่งออกได้ตามลักษณะหน้าที่และจุดประสงค์ของการจัดได้ 5 ประการ คือ

1. คีเอเพื่องานสาธารณประโยชน์
2. คีเอเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
3. คีเอเพื่อนฝูง
4. คีเออุตสาหกรรม
5. คีเอแชร์เงิน

สมาชิกของคีเอ อาจจะมาจากคนที่มีความสัมพันธ์ต่างสายเลือด ต่างครอบครัว แต่ต้องรู้จักกันดีพอสมควร ต้องมีความซื่อสัตย์และไว้ใจได้ (แต่อย่างไรก็ตาม มีการวิพากษ์วิจารณ์ คีเอแชร์เงินว่าเป็นการแข่งขันกับสถาบันการเงินที่เป็นทางการ และเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมด้วย ปัจจุบันเมื่อระบบเศรษฐกิจของเกาหลีเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศพัฒนา คีเอแชร์เงินค่อย ๆ ลดความสำคัญลงไปมาก แต่ยากที่จะหมดไปจากสังคมเกาหลี เพราะคีเอได้หยั่งรากลึกลงไป ในสังคมเกาหลีเป็นเวลานานหลายศตวรรษ

ทางด้านเศรษฐกิจ

ในรอบ 25 ปีที่ผ่านมา เกาหลีได้ประสบผลสำเร็จในฐานะประเทศที่เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรวดเร็วที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง และกำลังเลื่อนขึ้นไปติดอันดับในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยต่าง ๆ นี้เปลี่ยนสภาพเกาหลีจากเศรษฐกิจอันโดดเดี่ยวและหยุดนิ่งมาเป็นความก้าวหน้าอย่างมากทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ ชาวเกาหลีเป็นคนที่มีความสูง มีความขยัน อดออม มีระเบียบวินัย พร้อมทั้งจะทำงานหนักเพื่อพัฒนาเลื่อนฐานะของตนเองและครอบครัว ตลอดจนสังคมและประเทศชาติในที่สุด นอกจากนี้ ชาวเกาหลีที่มีความรู้ความสามารถได้เดินทางกลับประเทศพร้อมกับความชำนาญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม ในทศวรรษหลังปี 1960 รัฐบาลได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบุคคลเหล่านี้เพื่อเปลี่ยนประเทศจากการเกษตรและอุตสาหกรรมเบา เช่น สิ่งทอและอาหารมาเป็นอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมทางเคมีเพื่อการส่งออก ได้แก่ การผลิตรถยนต์ หุ่นยนต์ เคมีภัณฑ์ สารกึ่งตัวนำ คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ขั้นนำ เช่น โทรทัศน์ วีซีอาร์ เตาหุงต้ม เกาหลีเป็นที่รู้จักในฐานะที่มีโรงงานเหล็กกล้าที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในโลก และมีอุตสาหกรรมต่อเรือที่ใหญ่เป็นลำดับที่สองของโลก

นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจได้เริ่มเมื่อรัฐบาลของประธานาธิบดี ปักจุงฮี ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติใน ค.ศ. 1962 กินระยะเวลา 5 ปี ถึง ค.ศ. 1967

โดยวางเป้าหมายที่จะปรับปรุงและพัฒนาประเทศให้กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมในขั้นพื้นฐาน เกาหลีได้ใช้กลยุทธ์หลักทางเศรษฐกิจถึง 2 ประการ คือ การทดแทนการนำเข้าและส่งเสริม การส่งออก นับว่านโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเกาหลีประสบความสำเร็จอย่างสูง ดัง จะเห็นได้จากอัตราการเจริญเติบโตที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติประจำปี โดย เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 9.2 ในช่วงปี 1962—1979 ปรากฏว่าปี 1987 อัตราความเจริญสูงถึงร้อยละ 12.2 ซึ่งสูงที่สุดในโลก หรืออาจจะมองจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติต่อหัว 80 ดอลลาร์ ในปี 1962 แต่ปรากฏว่าในปี 1987 ผลิตภัณฑ์ประชาชาติสูงถึง 4,045 ดอลลาร์ต่อปี หรือสินค้า ขยายออกของเกาหลีมีร้อยละ 20 ใน ค.ศ. 1962 และเป็นร้อยละ 90 ใน ค.ศ. 1982 นับว่าความ เจริญทางด้านอุตสาหกรรมการผลิตทำให้เศรษฐกิจเกาหลีเติบโตได้อย่างน่าพิศวง

มีข้อน่าสังเกตว่า ประเทศในเอเชียที่ประสบผลสำเร็จทางเศรษฐกิจ เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวันฮ่องกง สิงคโปร์ และเกาหลีใต้ ล้วนแต่เป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อแทบทั้งสิ้น

ทางการศึกษา

ชาวเกาหลีให้ความสำคัญแก่การศึกษาเป็นอย่างมากนับเป็นเวลาหลายศตวรรษมาแล้ว และยังคงสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาอย่างเป็นทางการในเกาหลี เริ่มในสมัยสามอาณาจักร มีการจัดตั้งสถาบัน อุดมศึกษาโดยการดำเนินงานของรัฐ เรียกว่า เตฮัค ใน ค.ศ. 372 ในสมัยอาณาจักรโคริโย มีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ารับราชการ มีการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษามหา วิทยาลัยแห่งชาติเรียกว่า “คูกซากัน” ใน ค.ศ. 992 และในเวลาเดียวกัน รัฐบาลได้ส่งนัก ศึกษาที่มีความรู้ไปยังภูมิภาคเพื่อจัดการศึกษาให้แก่คนในท้องถิ่น

ในสมัยอาณาจักรโชเชอน ผู้นำประเทศใช้หลักศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการปกครอง บ้านเมืองและสถาบันทางสังคมของลัทธิขงจื้อ

ต่อมาเมื่อกระแสแห่งความเจริญและวัฒนธรรมตะวันตกหลั่งไหลมายังประเทศเกาหลี และมีอิทธิพลมากจนมีผลให้กษัตริย์โคจงทรงออกพระราชกฤษฎีกา ในปี ค.ศ. 1882 ส่งเสริม ให้การศึกษาเป็นเสมือนเสาหลักของประเทศ รวมทั้งกำหนดให้โรงเรียนรัฐบาลเปิดกว้างสำหรับ ประชาชนทุกระดับชั้น เรียกว่า “ยูยง คองวัน” (Yugyong Kongwon) ซึ่งเป็นโรงเรียนแนวใหม่ แห่งแรกของเกาหลีก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1886

พวกมิชชันนารีชาวตะวันตกก็มีส่วนช่วยเหลือพัฒนาการศึกษาสมัยใหม่ในเกาหลีเป็น อย่างมาก โรงเรียนมิชชันนารีแห่งแรกเรียกว่า “พายชัย ฮักตัง (Paichai Haktang) ก่อตั้งใน

ค.ศ. 1886 ช่วงทศวรรษหลังปี ค.ศ. 1900 มีโรงเรียนมัธยมและวิทยาลัยเอกชนเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งก่อตั้งโดยขุนนางเกาหลีผู้มั่งคั่ง

เมื่อญี่ปุ่นยึดครองเกาหลี การพัฒนาการศึกษาใหม่ต้องหยุดชะงักเป็นเวลานานถึง 35 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1910—1945

ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1945—1970 มีการขยายตัวทางการศึกษารั้งใหญ่ ประเทศเกาหลีสามารถจัดความไม่รู้หนังสือได้เป็นผลสำเร็จ จำนวนสถาบันการศึกษาเพิ่มจาก 3,000 แห่ง เป็น 10,000 แห่ง จำนวนนักเรียนนักศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 1.5 ล้านคนเป็น 10 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด

ระบบสถานศึกษาโดยทั่วไปในเกาหลีประกอบด้วยการศึกษาก่อนวัยเรียน ที่ผู้เป็นครูหรือพี่เลี้ยงจะต้องจบการศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยหลักสูตร 2—4 ปี สาขาการพยาบาลหรือการศึกษาก่อนวัยเรียน

การศึกษาระดับประถมเป็นภาคบังคับ นักเรียนอายุ 6—12 ปี เริ่มใน ค.ศ. 1953 ครูผู้สอนจะต้องจบการศึกษาวิทยาลัยครูหลักสูตร 4 ปี หลักสูตรจะประกอบด้วยวิชาหลัก 8 วิชา คือ ศิลปกรรม ภาษาเกาหลี สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา พลศึกษา ดนตรี และ วิจารณ์ศิลป์

การศึกษาระดับมัธยม จำแนกเป็นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย หลักสูตรละ 3 ปี การรับนักเรียนเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้วิธีจับสลากโดยใช้เกณฑ์ถิ่นที่อยู่เป็นสำคัญ วิธีนี้เริ่มใช้ตั้งแต่มีการยกเลิกการสอบเข้าเรียนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 เป็นต้นมา

ระบบการสอบเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการปรับปรุงแก้ไขในปี ค.ศ. 1974 เมื่อนำระบบการจับสลากมาใช้ โดยใช้เกณฑ์ถิ่นที่อยู่มาใช้กับนักเรียนที่สอบผ่านการทดสอบคุณสมบัติของรัฐบาลแล้ว มีผลให้การศึกษาในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาเท่าเทียมกัน และทำให้จำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำแนกอย่างกว้าง ๆ เป็น 2 สาย คือ สายสามัญและสายอาชีพ ซึ่งมี 8 ประเภทวิชา คือ เกษตรกรรม ช่างเทคนิค พาณิชยกรรม การพาณิชย์ การประมง การเดินทะเล ประเภทวิชาผสม และศิลปะ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาจำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หลักสูตร 2 ปี วิทยาลัยครูหลักสูตร 4 ปี และสถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีฐานะเทียบเท่าวิทยาลัยในสาขาต่าง ๆ เช่น การพยาบาล และเทววิทยา เป็นต้น

ตามกฎหมายข้อบังคับของกฎหมายการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมเกี่ยวกับการจัดสรรโควตานักเรียน การกำหนดคุณสมบัติของผู้สอน การวางหลักสูตรและเกณฑ์การจบหลักสูตรวิชาทั่วไปและวิชาเฉพาะ ทุกหลักสูตรจะต้องบรรจุวิชาสามัญและวิชาเลือกประกอบด้วยวิชาภาษาเกาหลี ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษา ปรัชญาเบื้องต้น ประวัติวัฒนธรรม ทฤษฎีวิทยาศาสตร์ทั่วไป และพลศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย กฎหมายการศึกษากำหนดว่ามหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะต้องมีบัณฑิตวิทยาลัยอย่างน้อย 1 สาขาวิชา เปิดสอนหลักสูตรที่มุ่งการค้นคว้าวิจัยที่ละเอียดลึกซึ้งสำหรับนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก

การศึกษานอกโรงเรียนในเกาหลี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทหนึ่ง เป็นการศึกษาที่จัดไว้สำหรับเด็กและผู้ใหญ่ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการศึกษาภาคปฏิบัติอย่างเต็มที่

อีกประเภทหนึ่ง เป็นหลักสูตรระยะสั้นเกี่ยวกับวิชาเฉพาะหรือหลักสูตรพื้นความรู้สำหรับผู้ที่กำลังทำงานหรือผู้ที่ไม่ใช่นักศึกษา

มหาวิทยาลัยเปิด (The Open University) เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1972 มีระบบการสอนทางไกลและไปรษณีย์ เปิดสอนหลักสูตร 5 ปีสำหรับผู้ที่ทำงานที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว โดยเปิดสอนสาขาวิชาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ บริหารธุรกิจ เกษตรกรรม การประถมศึกษา และรัฐประศาสนศาสตร์

ศาสนาและความเชื่อ

เกาหลีเป็นดินแดนที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับคน "ทรง" ที่เรียกว่า มูดัง (Mudang) กับศาสนาหลักที่นำเข้ามาจากภายนอก

ลัทธิคนทรง เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ชนเผ่าดังกัสได้นำเข้ามาเมื่ออพยพมาอาศัยอยู่บนคาบสมุทร ลัทธินี้เชื่อว่าเทพยดาและภูตผีปีศาจสิงสถิตอยู่บนโลกนี้ คนทรงจะเป็นผู้ทำการติดต่อด้วยพิธีกรรมเช่นสรวงให้เทพยดาคู่ครองมนุษย์และช่วยปกป้องไม่ให้ภูตผีปีศาจทำอันตราย ลัทธิคนทรงยังสอนว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้นคนจะต้องทำตัวให้กลมกลืนกับธรรมชาติ คนทุกภาคของเกาหลีมีความเชื่อในเรื่องคนทรงซึ่งจะมีพิธีเช่นไหว้ในเดือน 10 ของทุกปี

ส่วนศาสนาหลักที่นำมาจากภายนอก ได้แก่ ศาสนาพุทธจากอินเดีย ได้แผ่อิทธิพลเข้ามาเกาหลีโดยผ่านจีนเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 4 และแพร่กระจายไปสู่คนเกาหลีอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นศาสนาประจำชาติในยุคอาณาจักรซิลลา (ค.ศ. 668-938) และได้ลดความสำคัญไปในยุคอาณาจักรโครีโย (ค.ศ. 918-1392) ปัจจุบันมีคนนับถือศาสนาพุทธประมาณ 8 ล้านคน

ลัทธิขงจื้อที่เคยมีบทบาทสำคัญในยุคสามอาณาจักร (ปี 57 ก่อน ค.ศ.-ค.ศ. 668) ก็กลับมามีอิทธิพลเหนือพุทธศาสนา และกลายเป็นศาสนาประจำชาติในยุคอาณาจักรโชเชอน (ค.ศ. 1392-1910) ปัจจุบันมีคนนับถือลัทธิศาสนาขงจื้อประมาณ 4-8 แสนคน

ศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกเข้ามาในเกาหลีในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 และติดตามด้วยนิกายโปรเตสแตนต์ ศาสนาคริสต์ได้นำเอาาระบบการศึกษาและสวัสดิการสังคมตลอดจนความรู้ในการปฏิรูปสังคมเข้ามาในประเทศ ซึ่งมีอิทธิพลต่อคนเกาหลียุคใหม่มาก ปัจจุบันมีผู้นับถือนิกายโรมันคาทอลิกกว่า 2 ล้านคน และนิกายโปรเตสแตนต์ราว 7 ล้านคน

ศาสนาอิสลาม เพิ่งเข้ามาในเกาหลีไม่นานนี้และเริ่มมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันมัสยิดตั้งอยู่ทั่วประเทศ 7 แห่ง และมีมุสลิมราว 20,000 คน

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มลัทธิใหม่ขึ้นประมาณ 240 กลุ่ม แต่ละลัทธิอาจจะมีสมาชิกหรือผู้นับถือจำนวน 10 คนไปจนถึง 600,000 คน และมีการเผยแพร่หลายลัทธิใหม่เหล่านี้ไปยังต่างประเทศด้วย เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อรวมเป็นหนึ่ง (The Unification Movement) มีผู้นำคือ สาธุคุณ ชันเมียง มูน เป็นต้น

ศิลปะวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

งานประเพณีและการละเล่นพื้นบ้าน เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ครอบครัว อาชีพ เทศกาลสำคัญ พิษพันธุ์ชญาหาร เช่น ไหว้บรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ งานประเพณีของเกาหลีจะมีเป็นประจำทุกเดือน เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ วันสำคัญทางศาสนา งานแข่งขันกีฬา งานฤดูกาลเก็บเกี่ยว งานทำกิมจิ เป็นต้น งานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติ เช่น งานทำพัดที่เรียกว่า พัดดาโน ทำด้วยผ้าหรือกระดาษที่มีการวาดลวดลายสีสังดงาม มีประเพณีรำพัดเรียกว่า ระบำพูแซ ประเพณีรำยาวของผู้แสดงที่สวมหน้ากากซึ่งจะบอกเรื่องราวได้หลายอย่าง เช่น ฐานะ ยศฐาบรรดาศักดิ์ และอุปนิสัย หน้ากากจึงเป็นปัจจัยสำคัญของประเพณีพื้นบ้านในสังคมเกาหลีและญี่ปุ่น ระบำหน้ากากมีชื่อเรียกตามถิ่นกำเนิดของระบำนั้น เช่น ระบำของชาน มาจากเมืองบองชานซึ่งอยู่ตอนกลางของประเทศ ระบำฮาเวจากภาคใต้ และระบำกังเสียงจากภาคเหนือ

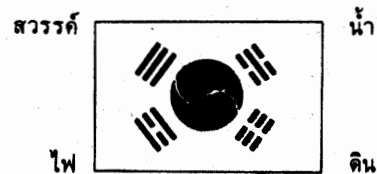
เครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ กีตาร์—กึม มีลักษณะคล้ายซิม มี 12 สายบรรเลงเพลงได้เกือบทุกประเภท เกียวมุน—โก มี 7 สาย ให้เสียงลึกลับและอ่อนละมุน กลองซังโก ซลู่ ปี่ และฉิ่ง

เพลงประจำชาติ คือเพลงอารีรัง (Arirang) เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก เนื้อเพลงอารีรังแสดงถึงความรู้สึกรักชาติ มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และสังคมเกาหลีตั้งแต่โบราณกาล บรรยายถึงชายหนุ่มหรือหัวหน้าครอบครัวที่จะต้องจากคนรักหรือบ้านเพื่อไปต่อสู้กับศัตรูผู้รุกรานและขจัดภัยพิบัติให้บ้านเมืองมีความร่มเย็นเป็นสุข ทำนองเพลงจะเต็มไปด้วยความเศร้าที่จะต้องจากไปโดยไม่ทราบว่าจะมีโอกาสมาใช้ชีวิตร่วมกันอีกหรือไม่ คนไทยเรียกเพลงนี้เพี้ยนไปเป็นอารีดัง ซึ่งทหารไทยผ่านศึกสงครามเกาหลีเอามาเผยแพร่ และเป็นเพลงยอดนิยมของไทยในปี ค.ศ. 1953–1963

ธงชาติเกาหลี มีชื่อเรียกว่า แททคคิ (Taegukki) มีรากฐานและความหมายมาจากปรัชญาตะวันออก มีรูปวงกลมอยู่ตรงกลาง แบ่งออกเป็น 2 ส่วนเท่ากัน และเหมือนกันแต่กลับหัวกัน เป็นเครื่องหมาย หยิน (Yin) และหยาง (Yang)

เครื่องหมายหยางเป็นสีแดงอยู่ข้างบน หมายถึงพลังอำนาจทางด้านดี และเครื่องหมายหยินเป็นสีน้ำเงินอยู่ข้างล่าง หมายถึงพลังอำนาจทางร้าย ความหมายรวมสำคัญที่ต้องการแสดงว่า ถึงแม้มีการเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่งในขอบเขตอันไม่สิ้นสุดของจักรวาล แต่ขณะเดียวกันก็มีความสมดุลและกลมกลืนด้วยเช่นกัน

ส่วนเครื่องหมาย 4 อย่างที่อยู่แต่ละมุม แสดงถึงลักษณะสำคัญในจักรวาล 4 อย่าง คือ สวรรค์ ดิน ไฟ และน้ำ เป็นต้น



วรรณคดี ประเภทร้อยแก้วของเกาหลีมีมานานตั้งแต่ฮัลยอน (Hallyon) ผู้เป็นนักประพันธ์สมัยราชวงศ์โครีโยได้บันทึกเรื่องราวของคนเกาหลี เขียนหนังสือประวัติศาสตร์เรื่อง ซามกุกบูชกา เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 13 วรรณกรรมประเภทร้อยแก้วส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของโลก ความเป็นอยู่ของผู้คนแต่ละสมัย และมีเรื่องสั้นที่แฝงคำสอนที่ดี

มีการเขียนหนังสือด้วยภาพเกาหลีที่เรียกว่า “ฮันกุก” (Han-gul) หรือที่เรียกว่า “อักษรยิ่งใหญ่” (The “great” letters) ที่สะดวกและง่ายต่อการเขียนและการพิมพ์ มีผลทำให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมกราฟิกและการพิมพ์และช่วยให้คนเกาหลีอ่านออกเขียนได้เพิ่มสูงขึ้น

อาหารเกาหลี ที่มีชื่อเสียงรู้จักกันดี ได้แก่

เนื้อย่าง เรียกว่า พูลโกกิ (Pulgogi) เป็นชิ้นเนื้อแช่น้ำซีอิ้วผสมงาและเครื่องเทศ แล้วนำมาปิ้งบนตะแกรงบนเตาไฟที่จัดวางไว้ที่โต๊ะอาหาร

ซินซอนโล (Sinsonlo) เป็นอาหารประเภทต้มใส่ผัก ไข่ และเนื้อ ใส่ในหม้อปปรุง ตั้งไฟให้ร้อนบนโต๊ะอาหาร

กิมจิ (Kimchi) เป็นผักดองที่มีรสเผ็ดจัด มีการทำกิมจิและบริโภคกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ จนกลายเป็นวัฒนธรรมสำคัญของเกาหลี มีเทศกาลทำกิมจิกันในช่วงเดือนพฤศจิกายนและต้นเดือนธันวาคมของทุกปีเพื่อเก็บไว้กินตลอดฤดูหนาว มีการทำกิมจิทั้งในเมืองและชนบท กิมจิจะทำด้วยผักกาดขาว ผักกาดหัว แกลบ ผักชีฝรั่ง ต้นหอมสด พริกแดง กระเทียม กุ้ง ปลา หมึก หอยนางรม และผลไม้บางประเภท เช่น แอปเปิ้ล เกล็ด และลูกแพร์ เป็นต้น รัฐบาลเกาหลีได้หยิบยกเรื่องกิมจิโฆษณาให้ต่างชาติรู้จักกันทั่วโลกถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของเกาหลีควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน มีการสร้างพิพิธภัณฑ์กิมจิ ที่สถานีรถไฟใต้ดินซุงมุล (Sung Mulo) ใจกลางกรุงโซล เพื่อแสดงสิ่งของอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ทำกิมจิ วิธีทำและตำราเกี่ยวกับกิมจิทุกชนิดซึ่งมีมากกว่า 30 ชนิด มีรสชาติและวิธีทำแตกต่างกันออกไปตามจังหวัดและภูมิภาค

โสมเกาหลี เป็นสินค้าสัญลักษณ์ประจำชาติเกาหลี จนทำให้ประเทศเกาหลีได้ชื่อว่า เป็นประเทศโสมขาว (เกาหลีใต้) และประเทศโสมแดง (เกาหลีเหนือ)

โสมเป็นพืชสมุนไพรพันธุ์เดี่ยว สูงประมาณ 5-12 นิ้ว ขึ้นอยู่ตามไหล่เขา ทางน้ำเขา ระหว่างภูเขา และร่มไม้ขนาดใหญ่ เพราะโสมมีความไวต่อแสงแดดมาก โสมจะขึ้นได้ดีที่สุดในอากาศเหมาะสมมีอุณหภูมิประมาณ 70 องศาฟาเรนไฮต์ ดินดีมีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ มีการระบายน้ำที่ดี และมีปริมาณฝน 1,300 มิลลิเมตรต่อปี โสมจะต้องใช้เวลาในการเจริญเติบโต การปลูกโสมเพื่อการค้า ผู้ปลูกต้องเอาใจใส่อย่างดีเพื่อจะได้รากโสมที่มีคุณค่าคุณภาพสูง

โสมเกาหลีแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ โสมแดงและโสมขาว

โสมแดง จะใช้รากที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ใช้กรรมวิธีฝัง ดากแห้ง ทำให้โสมมีสีแดง และบรรจุหีบห่อด้วยกระบวนการพิเศษ มีราคาแพงมาก

โสมขาว ทำจากโสมที่มีอายุ 4-5 ปี ใช้วิธีล้างและดากแห้งด้วยแดด ทำให้โสมขาวมีสีเหลืองหรือสีครีม

สินค้าโสมทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นชาโสม หัวสกัดโสมเป็นน้ำ แคปซูลเม็ด รากแช่น้ำผึ้ง หรือสุรา จะต้องผ่านการรับรองและมีใบรับรองจากองค์การผูกขาดของรัฐบาลจึงถือว่าเป็นของแท้

โสมมีราคาแพงมาก ช่วยในการรักษาโรคและทำให้อายุยืน

พันธุ์โสมเกาหลีที่มีชื่อเสียง คือ จินแสงและพาแนกซ์

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

ให้นักศึกษาไปฝึกหัดทำอาหารเกาหลีหรือมีโอกาสรับประทานอาหารเกาหลี

สรุป

นับตั้งแต่ครั้งโบราณกาล เกาหลีได้รับสมญาว่าเป็น “ดินแดนอันสวยงามยามเช้า” (Land of Morning Calm) ที่บ่งบอกถึงบุคลิกและสังคมของเกาหลีที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น คือ รักความเป็นไท รักดนตรีและกีฬา ชอบสนุกสนาน นิยมยกย่องนักปราชญ์ อดทน ขยันในการทำงาน มีความเด็ดเดี่ยวและจริงจังเพื่อให้ได้รับความสำเร็จที่มุ่งหวังไว้ มองโลกในแง่ดี และมีความทะเยอทะยานสูง อันหมายถึงการนำชีวิตครอบครัวและประเทศชาติให้มีความมั่งคั่ง และสงบสุข

ในขณะเดียวกัน เกาหลีเป็นประเทศเล็กที่มีความสำคัญมากในวงการเมืองโลกและต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสถานที่ตั้งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ทำให้ชาวเกาหลีมีภาพซ้อนอีกภาพหนึ่ง คือ ความทุกข์ยาก ความร่ำร้อนรุนแรง ฉลาดแกมโกง ดันรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ส่วนทางด้านสังคมและวัฒนธรรมก็ได้รับแบบอย่างมาจากจีนและญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลและบทบาทสูงต่อเกาหลีในอดีต

ปัจจุบัน เกาหลีเป็นประเทศที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่มีความก้าวหน้าอย่างสูงรวดเร็วและสูงสุด เป็นที่รู้จักเลื่องลือไปทั่วโลก

การประเมินผลสัมฤทธิ์

1. เส้นแบ่งเขตระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ อยู่ที่เท่าไร

1. เส้นขนานที่ 17 องศาใต้
2. เส้นขนานที่ 17 องศาเหนือ
3. เส้นขนานที่ 38 องศาใต้
4. เส้นขนานที่ 38 องศาเหนือ

2. เกาหลีตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการปกครองของญี่ปุ่นกี่ปี

1. 25 ปี
2. 50 ปี
3. 35 ปี
4. 40 ปี

ดำรงค์ ฐานดี. มนุษยวิทยาเบื้องต้นเรื่องสังคม และวัฒนธรรมเกาหลี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สำนักงานมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2534.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. ประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : กิจจันทรการพิมพ์, 2530.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. บันทึกจากเกาหลีใต้. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2531.

สำนักข่าวสารเกาหลี. ความรู้เรื่องเมืองเกาหลี. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2517.

สถานทูตสาธารณรัฐเกาหลี. คนเกาหลีและวิถีชีวิต.

Embassy of the Republic of Korea. **The Economic Development of Korea.** Bangkok. December,
1989.

_____. **Education in Korea.** Bangkok, December, 1989.

_____. **The Geography of Korea.** Bangkok, May, 1989.

Fairbank, John K., and Others. **East Asia : The Modern Transformation.** Tokyo : Charles E.
Tuttle Co., 1973.

Hahn Pyong Choon. **The Korean Political Tradition and Law.** Seoul : Hollym Publishing
Co., 1967.

Han, Woo-keum. **The History of Korea.** Honolulu : The University Press of Hawaii, 1970.

Korea National Tourism Corporation. **Travelers Korea : Visit Korea Year 1994.** April, 1991.

Korean Oversea Information Service. **The Republic of Korea.** Seoul : Republic of Korea.

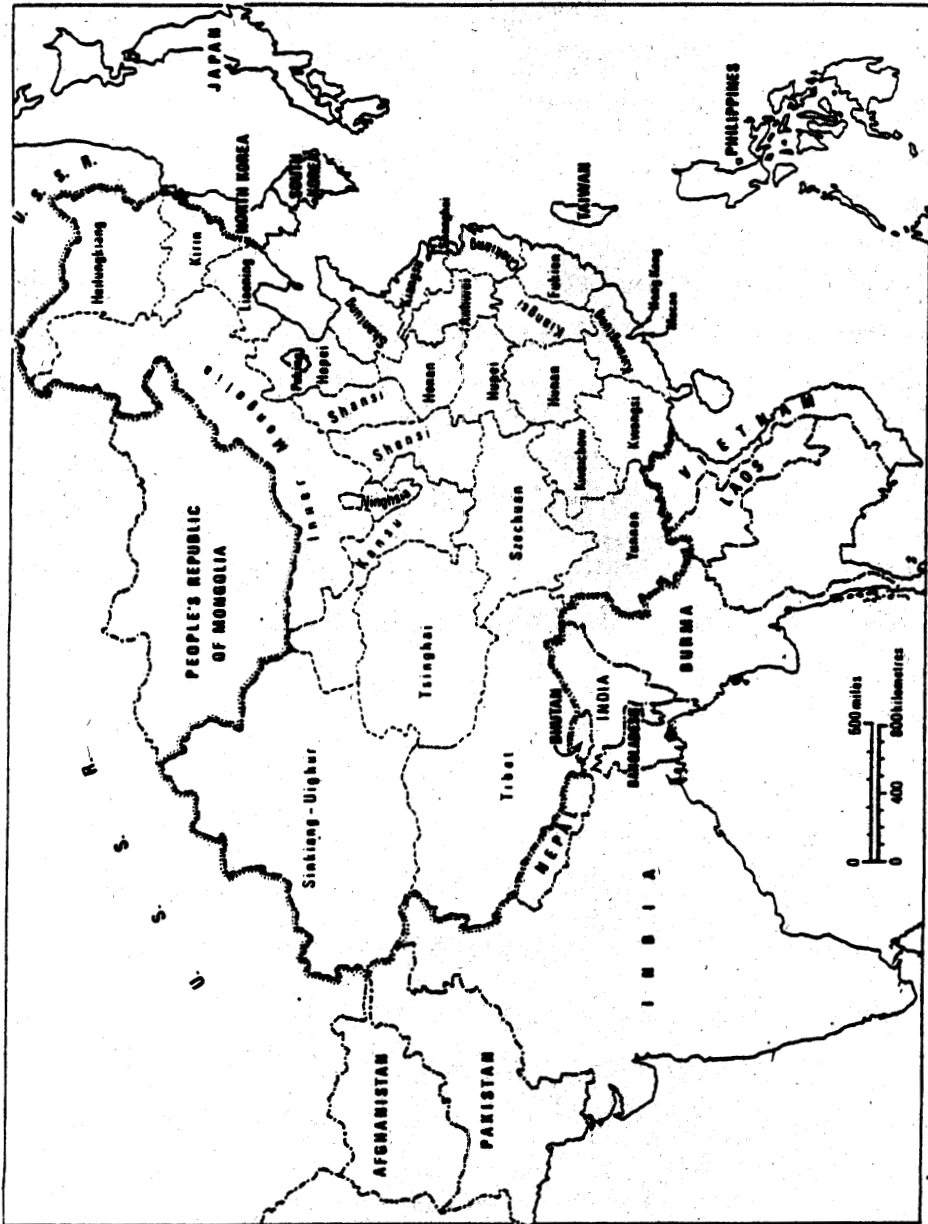
McCune, G.M. **Korea Today.** London : Allen & Unwin Co., 1950.

ภาคเอเชียตะวันออก

บทที่ 1

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

สถานที่ตั้งเมืองสำคัญ ๆ ของจีน



แผนที่ประเทศไทย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

1. แหล่งกำเนิดอารยธรรมเริ่มแรกของจีนอยู่ 2 ชายฝั่งลุ่มแม่น้ำฮวงโห โดยวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผายังเซา พบมากทางภาคตะวันตก ส่วนวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาสูงชันพบมากทางภาคตะวันออก

2. การตั้งและย้ายราชธานีของแต่ละราชวงศ์ส่วนมากคำนึงถึงความปลอดภัยจากศัตรูทั้งจากภายในและนอกประเทศเป็นสำคัญ

3. หลักปรัชญาของขงจื้อเน้นการอยู่ร่วมกันของสังคมอย่างสันติสุขด้วยการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ส่วนหลักปรัชญาของเล่า ลือ เน้นการประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. ผลงานที่สำคัญของจีน ซี ฮ่ง เต๋ ได้แก่ การประกาศลดอำนาจขุนนางท้องถิ่น พร้อมกันนั้นจัดการแบ่งหน่วยงานปกครองออกเป็นมณฑล มีผู้ว่ามณฑลเป็นผู้ควบคุมดูแล ดำลงไปเป็นอำเภอ นอกจากนี้ยังทรงประกาศใช้ภาษาเขียนแบบเดียวกัน ใช้เงินตราอย่างเดียวกัน

2. ความเจริญในสมัยราชวงศ์ถังซึ่งมีผู้กล่าวว่าเจริญที่สุด ส่วนใหญ่เป็นผลงานของผู้ปกครอง 2 พระองค์ด้วยกัน ได้แก่ จักรพรรดิถัง ไท-จง และพระนางบูเชกเทียน โดยเฉพาะทางด้านการทหาร ได้แผ่ขยายดินแดนไปทั่วทั้งภาคตะวันตกและภาคตะวันออก ทางด้านการต่างประเทศมีผู้คนเดินทางเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรี ถ้ายาย รวมทั้งการเผยแพร่ของศาสนาต่างชาติด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

1. ราชวงศ์มองโกลเป็นราชวงศ์ของชาวต่างชาติ หาใช่ชาวจีนแท้ ๆ ไม่ อีกทั้งจำนวนประชากรก็น้อยกว่าที่เป็นชาวจีนแท้ ๆ สิ่งเหล่านี้สร้างความกลัวให้แก่ผู้ปกครองมองโกล จึงจำต้องวางกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของราชวงศ์เอง

2. ราชวงศ์หมิงแย่งอำนาจมาจากราชวงศ์มองโกลได้ ซึ่งในสมัยราชวงศ์มองโกลปกครองได้พยายามนำวัฒนธรรมของตนเข้ามา ทำให้ความเป็นจีนเสื่อมคลายลง จึงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองหมิงที่เป็นชาวจีนแท้ ๆ จะต้องเร่งสร้างความเป็นจีนให้กลับมาอีกครั้งหนึ่ง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5

1. ความล้มเหลวในระบอบสาธารณรัฐของจีนจนทำให้เกิดยุคมืดขึ้นมา เป็นเพราะความอ่อนแอเชิงทางการเมืองของซุน ยัต-เซ็น อีกทั้งความเป็นเผด็จการหรือความไม่จริงจังต่อระบอบประชาธิปไตยของหยวน ซีอ-ไฮ

2. เป็นเพราะชาวจีนผู้รักชาติทั้งหลายเกิดความแคลงใจในระบอบประชาธิปไตยของชาติตะวันตก เมื่อรัสเซียให้ข้อเสนอที่ดีกว่า ชาวจีนจึงยอมรับ

3. เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนปกครองประเทศในปี ค.ศ. 1949 ผู้นำพรรคเริ่มทำการปฏิรูปประเทศให้เป็นสังคมนิยมที่ดี ขบวนการปฏิรูปต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น โดยมีหลักการที่สำคัญว่าเพื่อรับใช้มวลชน

การประเมินผลท้ายบท

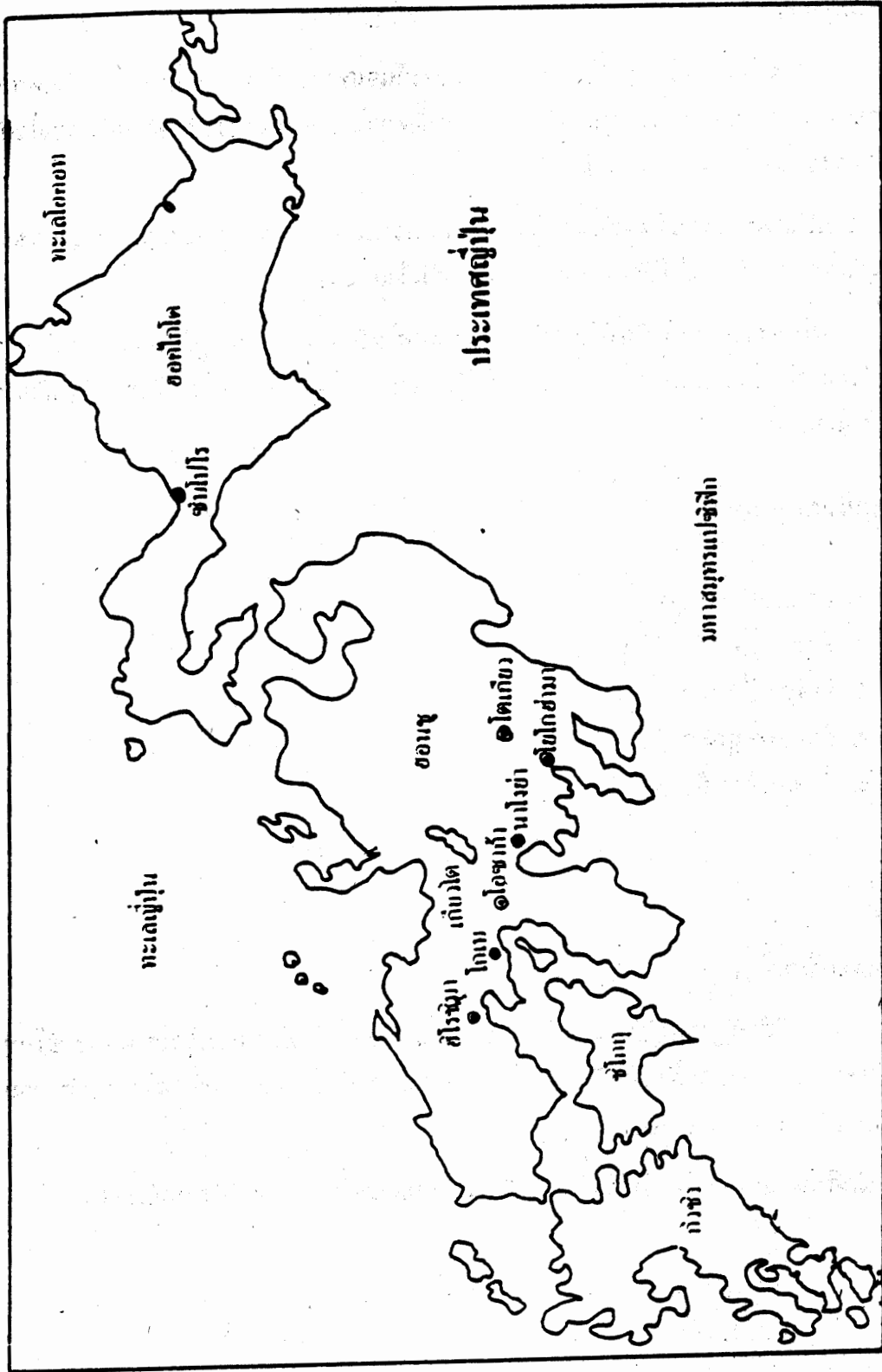
1. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 2
2. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 3
3. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 1
4. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 2
5. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 1

บทที่ 2

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

1. เกาะที่สำคัญของญี่ปุ่นเรียงตามลำดับจากเหนือจรดใต้ดังนี้ ฮอกไกโด ฮอนชู ชิโกกุ คิวชู ลักษณะของหมู่เกาะดังกล่าวที่เรียงเป็นแถวอย่างมีระเบียบทำให้ชาวญี่ปุ่นเป็นคนรักความเป็นระเบียบเรียบร้อย รักสวยรักงาม ฯลฯ

นักศึกษาสามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องแผนที่และเมืองต่าง ๆ ได้จากห้องสมุด



กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 เป็นต้นมา ราชสำนักญี่ปุ่นล่มลงในอารยธรรมจีน ทำให้ละเลยทางด้านการบริหารประเทศ อำนาจจึงค่อย ๆ เปลี่ยนมือไปสู่ขุนนางชั้นผู้ใหญ่จนในที่สุดก็สามารถจัดตั้งระบบโชกุนขึ้นได้

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. ในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นเกือบทุกสมัยเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง ยกเว้นในช่วงก่อนประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นสร้างอารยธรรมของตนเอง ที่สำคัญก็มีลัทธิความเชื่อ (ชินโต) เครื่องปั้นดินเผา โคมอน ยาโยอิ ส่วนที่รับมาจากต่างชาตีก็น่าจะมี เช่น ภาษาญี่ปุ่นซึ่งเสียนมาจากจีน รูปการปกครองซึ่งรับมาจากจีน เป็นต้น

2. เกิดมาจากความไม่พร้อมของผู้ปกครองญี่ปุ่นเอง อีกทั้งขัดกับธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาติด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

1. เป็นผลมาจากความสงบเรียบร้อยของประเทศ ส่งผลให้เกิดความเจริญโดยทั่วไป โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ทำให้ชาวญี่ปุ่นเริ่มมองเห็นว่าระบบโชกุนนั้นไม่ใช่ระบบที่แท้จริงของญี่ปุ่น สถาบันจักรพรรดิต่างหากที่เป็นของญี่ปุ่นแท้ ๆ จึงหันมาสนับสนุนสถาบันจักรพรรดิขึ้นแทน รวมทั้งความอ่อนแอของโชกุนที่ไม่สามารถสกัดกั้นการขยายตัวของชาวต่างชาติเข้ามาสู่ญี่ปุ่นได้

2. รัฐบาลอิจิเมือถูกตะวันตกบังคับเปิดประเทศ ได้หันไปใช้วิธีการของตะวันตก เพราะเห็นว่าเป็นวิธีเดียวที่จะทำให้ชาติยิ่งใหญ่ได้เหมือนชาติตะวันตกทั้งหลาย นโยบายที่สำคัญก็คือการสร้างความมั่นคงทางการทหาร และความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจ

3. ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเริ่มรับอารยธรรมจากตะวันตก โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา ประกอบกับบุคคลิกส่วนตัวที่เป็นคนช่างคิด ช่างทำ เป็นคนขยัน สิ่งเหล่านี้คือสูตรที่สร้างความสำเร็จให้แก่ญี่ปุ่นทางด้านเศรษฐกิจในระยะต่อมา

การประเมินผลท้ายบท

1. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 1
2. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 3

3. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 4
4. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 1
5. คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ 4

บทที่ 3

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

การวาดแผนที่เกาหลีและสภาพภูมิประเทศที่สำคัญ เช่น เส้นแบ่งเขตที่ 38 องศาเหนือ ลงชื่อเมือง แม่น้ำ และภูเขาที่สำคัญ ๆ โดยหาข้อมูลเบื้องต้นแบบได้จากหนังสือแผนที่หรือหนังสือทั่วไปเกี่ยวกับเกาหลี

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

อิทธิพลของอารยธรรมจีนมีต่อเกาหลีในสมัยอาณาจักรซิลลา ทางด้านการเมือง การปกครอง ภาษา วัฒนธรรม และแนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

เรื่องสงครามจีน-ญี่ปุ่น และสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย นักศึกษาสามารถไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้จากเนื้อหาเรื่องนี้โดยตรง จากประวัติศาสตร์จีน ญี่ปุ่น และรัสเซีย ที่กล่าวถึงสาเหตุและผลของสงครามทั้ง 2 ครั้ง อิทธิพลที่มีต่อชาวจีน ชาวญี่ปุ่น ชาวเกาหลี และชาวรัสเซีย เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

การทำอาหารเกาหลี เช่น กิมจิ นักศึกษาอาจจะหาอ่านจากตำราอาหารแล้วทดลองหัดทำ หรือไปรับประทานอาหารเกาหลีที่บ้านชาวเกาหลี หรือภัตตาคารเกาหลีซึ่งมีอยู่หลายแห่งในประเทศไทย

การประเมินผลท้ายบท

1. คำตอบถูกต้องคือ ข้อ 4
2. คำตอบถูกต้องคือ ข้อ 3

แนวข้อสอบการประเมินผลก่อนการเรียน

อารยธรรมเอเชียตะวันออกเป็นเรื่องราวของจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ที่มีพัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีส่วนสร้างสรรค์และถ่ายทอดให้แก่กัน โดยเฉพาะจีนเป็นประเทศใหญ่และมีความเจริญมาตั้งแต่โบราณ อารยธรรมจีนเป็นแม่แบบสำคัญที่ได้ถ่ายทอดให้แก่ญี่ปุ่น เกาหลี และชาติอื่น ๆ

ญี่ปุ่นมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะ ญี่ปุ่นมีพัฒนาการสร้างสรรค์ชาติของตนเองทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ทั้ง ๆ ที่เคยเป็นประเทศแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 มาก่อน

เกาหลีมีลักษณะภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรอยู่ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ดังนั้น เกาหลีจึงมีความสำคัญทางด้านจุดยุทธศาสตร์ที่เป็นที่ต้องการของชาติมหาอำนาจ ทั้งจีน ญี่ปุ่น รัสเซียและชาติตะวันตกอื่น ๆ

ประวัติศาสตร์และสภาพภูมิศาสตร์ มีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต เรื่องราวเหตุการณ์และความเจริญทางด้านอารยธรรมที่เกิดขึ้นในดินแดนเอเชียตะวันออก